

samk

Satakunnan ammattikorkeakoulu
Satakunta University of Applied Sciences

ANNE FELIN

Yrittämö - yrittäjyyden oppimiskeskus WinNovaan

JOHTAMISEN JA PALVELULIIKETOIMINNAN
KOULUTUSOHJELMA
2021

Tekijä(t) Felin, Anne	Julkaisun laji Opinnäytetyö, ylempi AMK	Päivämäärä Marraskuu 2021
	Sivumäärä 88	Julkaisun kieli Suomi
Julkaisun nimi Yrittämö - yrittäjyyden oppimiskeskus WinNovaan		
Tutkinto-ohjelma Johtamisen ja palveluliiketoiminnan koulutusohjelma		
<p>Tiivistelmä</p> <p>Ammatillisen koulutuksen yhtenä tavoitteena on edistää ja antaa valmiuksia yrittäjyyteen. Ammatillisiin perustutkintoihin sisältyy yrittäjyysopintoja, esimerkiksi yrittäjyys- ja yrittäjämäinen toiminta sekä valinnaisina yrityksessä toimiminen ja yritystoiminnan suunnittelu. Yrittäjyydestä kiinnostuneet opiskelijat tulisi tunnistaa heti opintojen alkuvaiheessa, jotta heille voidaan tarjota yrittäjyysopintoja. Yrittäjyysopinnoissa tulee hyödyntää monipuolisia oppimisympäristöjä ja toteutustapoja.</p> <p>Kehittämistyön kohdeorganisaationa toimi moniammatillinen oppilaitos, Länsirannikon Koulutus Oy WinNova. Työn tavoitteena oli luoda toimintamalli yrittäjyyden oppimiskeskuksesta, jossa opiskelijat voivat suorittaa yrittäjyysopintoja osana tutkintoaan. Tavoitteena oli myös selvittää, kuinka laajasti opiskelijat olisivat kiinnostuneita suorittamaan yrittäjyysopintoja sekä millainen yrittäjyyden oppimisympäristön tulisi olla, jotta se vastaisi yrittäjyyskasvatuksen tavoitteisiin ja huomioisi ammatillisen koulutuksen reformin periaatteet.</p> <p>Kehittämistyön lähestymistapana oli tapaustutkimus ja siinä oli piirteitä myös konstruktivisesta tutkimuksesta. Tiedonkeruumenetelminä käytettiin kyselyä, jolla selvitettiin, ovatko opiskelijat kiinnostuneita yrittäjyysopinnoista ja teemahaastatteluja, joilla saatiin tietoa oppilaitosten yrittäjyyden oppimisessa käytetyistä toimintamalleista.</p> <p>Kehittämistyön tuloksena syntyi toimintamalli yrittäjyyden oppimiskeskuksesta, Yrittämöstä, joka mahdollistaa monipuolisia vaihtoehtoja suorittaa yrittäjyysopintoja ja sen toiminta perustuu tekemällä oppimiseen, henkilökohtaistamiseen, yhteisöllisyyteen sekä yrittäjyyden luomiseen ja tukemiseen. Yrittämö on innovatiivisiin ratkaisuihin kannustava yrittäjyyden oppimisympäristö, jossa on mahdollista tavoitella omia unelmia yrittäjyyskasvatuksen keinoin.</p>		
<p>Asiasanat Yrittäjyyskasvatus, ammatillinen koulutus, oppiminen, oppimisympäristö, yrittäjyys</p>		

Author(s) Last name, First name Felin, Anne	Type of Publication Bachelor's thesis / Master's thesis	Date November 2021
	Number of pages 88	Language of publication: Finnish
Title of publication Yrittämö – Creating an Entrepreneurship Learning Centre in WinNova		
Degree program Degree Programme in Management and Service Business (Master's Degree)		
<p>Abstract</p> <p>One of the aims of the vocational education is to support and give preparedness in entrepreneurship and business. Vocational basic education include studies in business for example how to act as an entrepreneur or in entrepreneur like positions, but also optional studies in how to work and how to plan a business. Entrepreneurship interested students should be recognized early in the beginning of their studies in order to provide the students a possibility to study business. These business studies should utilise versatile learning environments and practices.</p> <p>The multiprofessional vocational Institute Länsirannikon Koulutus Oy WinNova was chosen as the target organization for this development study. The aim of this study was to create an operational model for a business learning centre, where the students could accomplish business studies as part of their examination. The aim was also to examine how largely the students would be interested in performing business studies and how the business studies learning environment should be prepared in order to meet the targets of the entrepreneur education. The aim of this study should also take into consideration the reforms of the vocational education principles.</p> <p>The method of this study was a case study, and it also included elements of constructive examination. The information were gathered using a survey, in which the students were asked if they were interested in entrepreneur studies, and theme interviews, which gave information about the operational models used by institutes in business education.</p> <p>As a result of this development study was the creation of an operational model for the business learning centre, the so called Yrittämö, which enables a variety of possibilities in accomplishing business studies. Its functions are based on learning by doing, personal based studies, communality and the creation and supporting of the entrepreneurship. Yrittämö is a learning environment that encourages to innovative solutions and helps to reach individual dreams by using the entrepreneurship education.</p>		
<p><u>Key words</u></p> <p>Entrepreneurship education, vocational education, leaning, learning environment, entrepreneurship</p>		

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	6
2	KEHITTÄMISTYÖN TAUSTA.....	7
2.1	Kohdeorganisaation esittely	7
2.2	Kehittämistyön tausta ja tarve	8
2.3	Kehittämistyön tavoitteet ja rajaukset	12
2.4	Keskeiset käsitteet ja teoreettinen viitekehys	13
3	LÄHESTYMISTAPA JA KÄYTETTÄVÄT MENETELMÄT.....	14
3.1	Lähestymistapa.....	15
3.2	Tiedonkeruumenetelmät.....	16
3.1.1	Kyselyllä tietoa opiskelijoiden halusta suorittaa yrittäjyysopintoja.....	17
3.1.2	Teemahaastattelut ammatillisiin oppilaitoksiin.....	18
4	YRITTÄJYYSKASVATUS JA YRITTÄJYYS.....	20
4.1	Yrittäjyyskasvatus ja sen tavoitteet.....	20
4.2	Yrittäjyys käsitteenä.....	23
5	AMMATILLINEN KOULUTUS JA YRITTÄJYYS.....	26
5.1	Ammatillisen koulutuksen reformin tuomat muutokset	26
5.2	Yrittäjyysopinnot ammatillisissa tutkinnoissa.....	28
5.3	Yrittäjyyden oppimisen ja opettamisen kehittäminen oppilaitoksessa	30
6	YRITTÄJYYDEN OPPIMINEN	35
6.1	Yrittäjyyden oppiminen.....	37
6.2	Tekemällä oppiminen yrittäjyyden oppimisessa	41
6.3	Mentorointi menetelmänä yrittäjyyden oppimisessä.....	42
7	OPPIMISYMPÄRISTÖT	46
7.1	Oppimisympäristö	46
7.2	Yrittäjyyden oppimisympäristö	48
7.3	Työkaluja yrittäjyyden oppimiseen	50
7.3.1	Nuori Yrittäjyys Ry:n yrittäjyyskasvatuksen mallit toiselle asteelle	51
7.3.2	4H-yrittäjyys	54
7.3.3	Osuuskunta yrittäjyyden oppimisympäristönä	54
7.3.4	Kevytyrittäjyys	56
8	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS JA TULOKSET	57
8.1	Kyselyn toteutus	57
8.2	Teemahaastattelujen toteutus.....	66
8.3	Yhteenvedo tutkimuksista	70
8.4	Tutkimuksen luotettavuuden arviointi.....	72

9 YRITTÄMÖN, YRITTÄJYYDEN OPPIMISKESKUKSEN TOIMINTAMALLI	75
9.1 Yrittämön liikeidea	75
9.1.1. Verkostot osana Yrittämön toimintaa	77
9.1.2. Tapahtumat osana Yrittämön toimintaa	78
9.1.3 Yrittäjyysopinnot Yrittämössä	80
9.1.4 Opettajat.....	84
10 POHDINTA.....	85
LÄHTEET	
LIITTEET	

1 JOHDANTO

Ammatillisen koulutuksen yhtenä tavoitteena on edistää ja antaa valmiuksia yrittäjyyteen. Ammatillisiin perustutkintoihin sisältyy yrittäjyysopintoja, esimerkiksi *yrittäjyys- ja yrittäjämäinen toiminta* sekä valinnaisina *yrityksessä toimiminen* ja *yritystoiminnan suunnittelu*. Yrittäjyydestä kiinnostuneet opiskelijat tulisi tunnistaa heti opintojen alkuvaiheessa, jotta heille voidaan tarjota yrittäjyysopintoja. Yrittäjyysopinnoissa tulee hyödyntää monipuolisia oppimisympäristöjä ja toteutustapoja.

Tämän kehittämistyön tavoitteena on luoda toimintamalli yrittäjyyden oppimiskeskuksesta, jossa opiskelijat voivat suorittaa yrittäjyysopintoja osana tutkintoaan. Kehittämistyössä selvitetään myös, kuinka laajasti opiskelijat olisivat kiinnostuneita suorittamaan yrittäjyysopintoja sekä millainen tulisi yrittäjyyden oppimisympäristön olla, jotta se vastaisi yrittäjyyskasvatuksen tavoitteisiin ja huomioisi myös ammatillisen koulutuksen reformin periaatteet.

Kehittämistyön kohdeorganisaationa on moniammatillinen oppilaitos, Länsirannikon Koulutus Oy WinNova. Oppilaitoksessa järjestetään ammatillista perus-, lisä- ja täydennyskoulutusta. Yhtiön kotipaikka on Rauma ja päätoimipaikat ovat Rauman lisäksi Porissa, Ulvilassa ja Laitilassa. Henkilöstöä on noin 510, opiskelijoita yhteensä noin 6000, joista noin 4000 on ammatillisen perustutkinnon suorittajia ja noin 2000 aikuiskoulutuksen opinnoissa.

Aluksi kehittämistyössä kerrotaan kohdeorganisaatiosta sekä kehittämistyön taustoista, tavoitteista ja tutkimusmenetelmistä. Kehittämistyön käsitteet, teoreettinen viitekehys ja työn rajaukset löytyvät kappaleesta kaksi. Kappaleissa neljä, viisi, kuusi ja seitsemän avataan työn teoreettinen tausta ja luvussa kahdeksan kerrotaan tutkimuksen toteutuksesta ja saaduista tuloksista.

2 KEHITTÄMISTYÖN TAUSTA

2.1 Kohdeorganisaation esittely

Kehittämistyö kohdistuu Länsirannikon Koulutus Oy WinNovaan, joka on toisen asteen moniammatillinen oppilaitos Satakunnassa. Oppilaitoksessa järjestetään ammatillista perus-, lisä- ja täydennyskoulutusta, työelämän kehittäminen on myös keskeinen ydintehtävä. (WinNovan www-sivut 2020.)

Yhtiön toiminimi on Länsirannikon Koulutus Oy ja aputoiminimi on WinNova (jatkossa WinNova), jota käytetään oppilaitoksen nimenä. Yhtiön kotipaikka on Rauma ja päätoimipaikat ovat Rauman lisäksi Porissa, Ulvilassa ja Laitilassa. Henkilöstöä on noin 510, opiskelijoita yhteensä noin 6000, joista n. 4000 on ammatillisen perustutkinnon suorittajia ja noin 2000 aikuiskoulutuksen opinnoissa. (WinNovan www-sivut 2020.)

Kehittämistyön tekijä toimii liiketoiminnan ammatillisena opettajana WinNovan Porin toimipaikassa, Tiedepuiston kampuksella. Syksyn 2018 muutto eri yksiköistä samaan yksikköön, Tiedepuiston kampukselle, mahdollisti uudenlaisen yhteistyön koulutuksien toteuttamisessa. Alat, joita opiskellaan Tiedepuistossa ovat liiketoiminta-, yrittäjäyys-, elintarvike-, hotelli- ja ravintola-, matkailu-, sosiaali-, hius- ja kauneus-, puhtaus- ja kiinteistö-, sähkö- ja turvallisuusala. Myös Porin kotoutumiskoulutukset, Valma (ammatilliseen koulutukseen valmentava koulutus) ja erilaiset lyhytkoulutukset järjestetään pääosin Tiedepuiston toimipisteessä. Samalla Vähärauman alueella on myös teknisten alojen koulutuksia, esimerkiksi rakennus-, puu-, metalli- auto-, logistiikka- ja prosessiteollisuus. Koska toimipisteet ovat lähekkäin, mahdollistuu entistä paremmin opiskelijoiden henkilökohtaisen valinnaisten tutkinnon osien toteutus. Opiskelija voi valita tutkintoonsa tutkinnon osia mistä tahansa ammatillisesta tutkinnosta. (WinNovan www-sivut 2020.)

Tiedepuiston kampuksella, yhtenä ulkoisia ja sisäisiä asiakkaita palvelevana oppimisympäristönä toimii Palvelukatu. Palvelukadulta löytyvät parturi-kampaamo Hius-Welmu, kauneushoitola KauneusWenda, hierontapiste Hieronta Waivaton,

jalkahoitola Warvas, toimintatila Wilperti, ravintola Woitto, Bar Wihtori ja kahvila-myymä Weera. (WinNovan www-sivut 2020.)

Winnovalainen kulttuuri ja menestys muodostuvat arvoista, jotka ovat yhteistyö, kehittäminen, turvallisuus, ihmisläheisyys ja palvelu. Toiminta-ajatuksena on olla ammatillisen koulutuksen aktiivinen verkostoituja ja rakentaa oppijoiden osaamispolkuja yhteistyössä alueen työ- ja elinkeinoelämän kanssa. WinNovan visiona on vuonna 2025 olla Suomen paras ammattiosaamisen kehittäjä. Strategiset kehittämisohjelmat 2018–2021 ovat osaamisperusteinen ammatillinen koulutus, johon sisältyvät uusi oppiminen ja ohjaus sekä opiskelijan osallistaminen ja digitalisaatio oppimisessa, toiminnan tuottavuus ja tehokkuus sekä johtaminen. (WinNovan www-sivut 2021.)

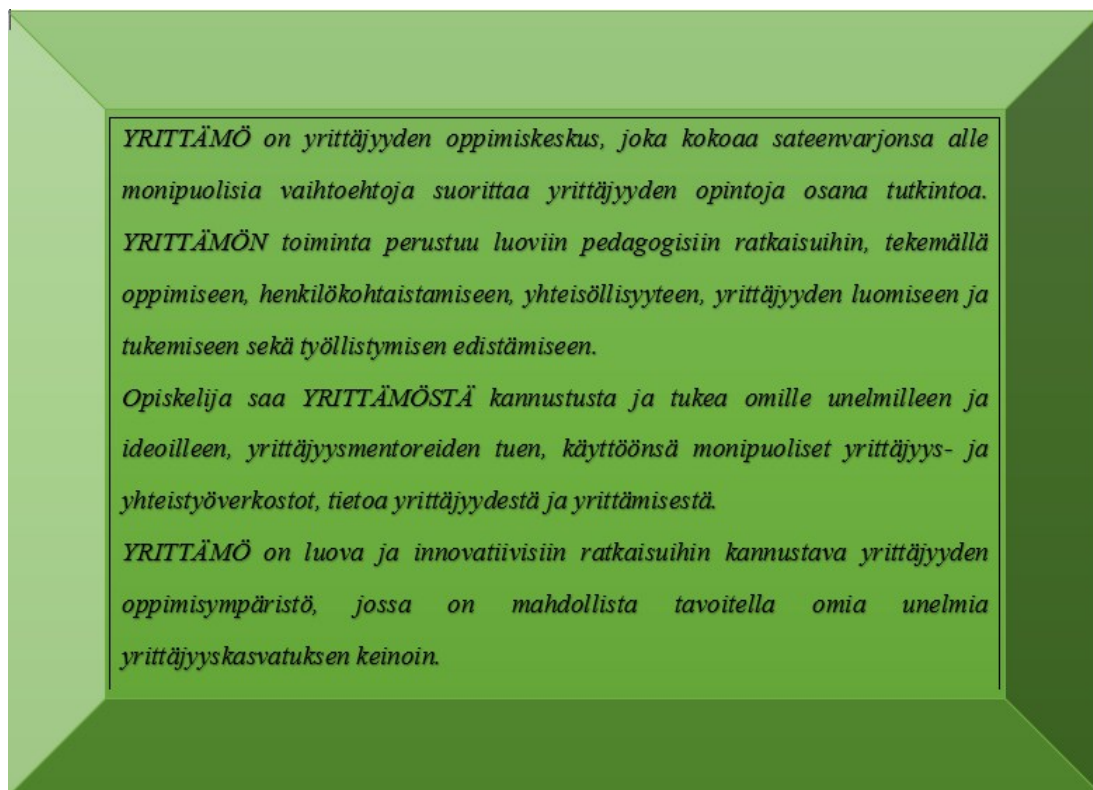
2.2 Kehittämistyön tausta ja tarve

WinNova on monialainen ammatillinen oppilaitos, josta monen alan valmistuneet opiskelijat tulevat hyvin todennäköisesti työllistämään itsensä yrittäjinä. Alat, joita yrittäjyys perinteisesti on koskenut ovat hius- ja kauneusala, tulevaisuudessa lisääntyvässä määrin myös sosiaali- ja terveysala.

WinNovassa ei tällä hetkellä ole yrittäjyysopintojen tarjontaa eri alojen opiskelijoille. Yrittäjyysteema todennäköisesti näkyy alojen ammatillisen opetuksen sisällä, toki riippuen pitkälti opettajan taustasta ja osaamisesta. Opettajat, jotka ovat tai ovat joskus olleet itse yrittäjiä, todennäköisesti sisällyttävät eniten yrittäjyyttä opetukseensa. Tavoitteena oppilaitoksessa on, että opintoja kehitetään siten, että opiskelijat voivat aidosti, oman kiinnostuksensa mukaan, valita valinnaisia tutkinnon osia mistä tahansa tutkinnosta. Tätä silmällä pitäen on suunniteltu opintotarjotinta, jonka opinnot tulevat olemaan kaikkien opiskelijoiden valittavissa. Yrittäjyyteen liittyvät tutkinnon osat olisivat luonteva osa näitä opintotarjottimen opintoja, sillä ammatillisen koulutuksen tulisi mahdollistaa yrittäjyysopintojen saatavuus jokaiselle niitä haluavalle opiskelijalle.

Kehittämistyön taustalla ja kantavana voimana on unelma Yrittämöstä – yrittäjyyden oppimiskeskuksesta WinNovassa. Tämän työn tuloksena WinNovaan kehitetään Yrittämö, jonka visiona (kuvio 1) on:

Kuvio 1. Visio Yrittämöstä (2018)

Tämä kehittämistyö sai alkusysäyksen ALL IN -Satakunnan kaikkien opiskelijoiden yhteinen yrityskiihdyttämö -hankkeesta, jonka visiona oli “ALL IN”: “Jokaisella satakuntalaisella opiskelijalla on mahdollisuus pohtia yrittäjyyttä kaikkien oppilaitosten yhteisessä yrityskiihdyttämössä. Jokainen opiskelija saa yrittäjämäisiä eväitä omaan elämäänsä”. (ALL IN Satakunnan kaikkien opiskelijoiden yhteinen yrityskiihdyttämö, 2015.)

Hankkeessa olivat mukana, Satakunnan ammattikorkeakoulu SAMK, Diakonia ammattikorkeakoulu DIAK, Turun yliopiston kauppakorkeakoulun Porin yksikkö sekä toisen asteen ammatilliset oppilaitokset Sataedu ja Länsirannikon Koulutus Oy WinNova. Hankkeen tavoitteena oli luoda ammatillisille oppilaitoksille niiden toimintaan soveltuva malli yrityskiihdyttämöstä ja edistää näin ollen oppilaitosten

yrittäjyyskasvatusta. Tavoitteena oli myös luoda korkeakouluille ja ammatillisille oppilaitoksille yhteinen mentoriverkosto. (Felin ym., 2018, 2.)

Hankkeen aikana oppilaitoksiin valmennettiin 12 mentoria, perehdyttiin opiskelijoiden mentorointiin liittyviin työkaluihin ja prosessiin, ideoitii ja toteutettiin 35 yhteistä tapahtumaa (ALL IN -iltis, Popup Yrittäjyyspäivä ja ALL IN PITCH -yrittäjäkilpailu), tehtiin intentiokysely, jonka avulla voidaan tunnistaa yrittäjyydestä kiinnostuneet opiskelijat, kokeiltiin kesäkahvilaa ja IdeaDrill-innovaatioleiriä. Lisäksi perehdyttiin ja kokeiltiin tiimi- ja pariopettajuutta opiskelijoiden mentoroinnissa.

Monet nuoret näkevät itsensä tulevaisuudessa yrittäjinä. Ammatillisen koulutuksen yhdeksi tavoitteeksi on kirjattu yrittäjyyden edistäminen ja yrittäjäksi ryhtyminen kiinnostaa monia opiskelijoita, varsinkin nuoria. AMIS 2018 -tutkimuksen mukaan vuonna 2018 noin 39 % opiskelijoista haluaisi tulevaisuudessa toimia yrittäjänä, 38 % opiskelijoista oli sitä mieltä, että opinnot olivat antaneet heille hyvät valmiudet toimia yrittäjänä. Kolmannes vastaajista ajatteli, että tulee toimimaan todennäköisesti osan työurastaan pää- tai sivutoimisena yrittäjänä. Noin 19 % kertoi halustaan toimia yrittäjänä kesäisin tai opintojen ohessa. Koulutuksen järjestäjän on hyvä tiedostaa tämän tutkimuksen tulokset oppilaitoksen kehittämisessä. (AMIS 2018 -tutkimus, 34–35.)

Kehittämistyön taustalla vaikuttavat myös ministeriöiden laatimat yrittäjyyskasvatuksen julkaisut. Opetusministeriön yrittäjyyskasvatuksen suuntaviivat -julkaisussa todetaan, että yhteiskunnan kehityksessä tarvitaan yrittäjämäistä toimintaa, jossa korostuvat yksilön aktiivisuus ja vastuu omasta toiminnastaan. Myös monet innovaatiot syntyvät yrityksissä, joissa ne kaupallistetaan ja levitetään osana yrityksen toimintaa, monesti myös globaaleille markkinoille. Usein nuorilla on sellaista osaamista ja ideoita, joita voitaisiin paremmin hyödyntää uusia tuotteita ja palveluita kehitettäessä. Suuret ikäluokat ovat jäämässä eläkkeelle ja kymmenet tuhannet yrittäjät harkitsevat sukupolvenvaihdosta. Omistajanvaihdosten onnistuminen on tärkeää sekä yrittäjän että yhteiskunnan kannalta. Näissä yrityksissä on paljon työpaikkoja ja osaamista, jotka ovat vaarassa kadota, ellei jatkajaa toiminnalle löydy. Maailma muuttuu ja monimutkaistuu, sekä yrittäjyydessä että työelämässä tarvitaan enemmän osaamista ja tästä syystä sekä ammatillisella että

korkeakoulutuksella on yhä suurempi merkitys uuden yritystoiminnan syntymisessä. (Opetusministeriö 2009, 12–13.)

Opetus- ja kulttuuriministeriön yrittäjyyslinjaukset syventävät yrittäjyyskasvatuksen suuntaviivoja. Yrittäjyyslinjauksien tavoitteena on kehittää ja ohjata kaikkien kouluasteiden toimia, jotka liittyvät yrittäjyyden edistämiseen ja yrittäjyyskasvatukseen. Linjaukset on tehty neljälle tasolle: strateginen taso ja johtaminen, opettajien osaamisen kehittäminen, yrittäjyyttä tukeva koulutus ja oppimisympäristöt. Tämä kehittämistyö keskittyy yrittäjyyttä tukevan koulutuksen tasolle, johon on nostettu keskeisiksi asioiksi muun muassa oppijoiden mahdollisuus kehittää yrittäjydessä vaadittavia taitoja, mahdollisuus valita yrittäjyyskoulutusta sekä mahdollisuus kokeilla yrittäjyyttä opintojen aikana. (Opetus- ja kulttuuriministeriön www-sivut 2018.)

Ammatillisen koulutuksen reformi (voimaan 1.1 2018) muutti merkittävästi koko ammatillista koulutusta. Perusajatuksena uudistuksessa on osaamisperusteisuus, asiakaslähtöisyys, työpaikoilla tapahtuvaa oppimisen lisääntyminen sekä yksilölliset opintopolut. Keskeistä reformissa on myös opettajan työn muuttuminen ohjaavaksi ja valmentavaksi. Lisäksi työtä tullaan tekemään aiempaa enemmän yhteistyössä opettajien kesken (jaettu asiantuntijuus) ja erilaisissa oppimisympäristöissä. Keskeistä reformissa on myös opiskelijoiden aikaisemmin hankitun osaamisen hyödyntäminen ja valmistumisen nopeuttaminen. (Opetus- ja kulttuuriministeriön www-sivut 2018.)

Myös yrittäjyyskasvatuksen hyvät tulokset tukevat kehittämistyötä. Nuori Yrittäjyys ry julkaisi helmikuussa 2018 osan kansainvälisen tutkimuksen tuloksista, jossa on tutkittu yrittäjyyskasvatuksen Vuosi yrittäjänä -ohjelman vaikutuksia oppimistuloksiin. Tulokset puhuvat puolestaan. Avaintaitojen: suullinen viestintä, matemaattiset taidot ja päätöksentekotaidot, oppimistulokset olivat selkeästi paremmat opiskelijoilla, jotka osallistuivat Vuosi Yrittäjänä ohjelmaan kuin niillä, jotka eivät osallistuneet. Kansainvälisessä oppimistulosten vertailussa Suomi nousi ohitse muiden tutkittujen maiden. Voidaan siis todeta, että Suomessa yrittäjyyskasvatuksen parissa toimivat opettajat ovat tälläkin saralla maailman huipputasoa. Miksi tätä ei siis hyödynnettäisi koulutuksessa? (Nuori Yrittäjyys Ry:n www-sivut 2018.)

Kehittämistyön taustalla ovat myös yhteiskunnalliset ilmiöt tulevaisuuden työn muutoksesta. Tulevaisuuden työelämässä yhä useampi tämän päivän nuori löytää itsensä toimimasta yrittäjänä työuransa aikana. Fakta on, että vakituiset, elinikäiset työpaikat vähenevät ja tilalle tulee työn tekeminen itsenäisenä yrittäjänä.

Nuoria ajaa yrittäjiksi myös halu tehdä merkityksellistä työtä ja yrittäjyyttä ohjaavat yhä useammin vastuullisen liiketoiminnan arvot. Monet nuoret kokevat tärkeäksi päästä vaikuttamaan ja ratkaisemaan maailman ongelmia, esimerkiksi ilmastonmuutoksen mukanaan tuomia ongelmia ja ympäristön kantokyvyn säilymistä ja he näkevät yrittäjyyden yhtenä keinona päästä vaikuttamaan asioihin. Yrittäjyyteen ajaa myös halu tavoitella omia unelmia ja tehdä sitä, mikä aidosti kiinnostaa. Työ ei enää ole pelkkä tulonlähde, vaan siltä haetaan merkityksellisyyttä ja vastuullisuutta. Yrittäjyyden muodoista kasvussa ovat tällä hetkellä itsensä työllistäminen, yksinyrittäjyys, kombityö, sivutoiminen yrittäjyys, kevytyrittäjyys ja alustavälitteinen työ. (Suomen yrittäjät 2019.)

2.3 Kehittämistyön tavoitteet ja rajaukset

Kehittämistyön tavoitteena on luoda toimintamalli yrittäjyyden oppimiskeskuksesta, jossa opiskelijat voivat suorittaa yrittäjyysopintoja osana tutkintoaan. Kehittämistyön tuloksena kohdeorganisaatioon voidaan kehittää aidosti opiskelijoita palveleva yrittäjyyden oppimiskeskus.

Toimintamalli tarkoittaa tässä työssä suunnitelmaa, jonka perusteella WinNovaan voidaan suunnitella yrittäjyyden oppimiskeskus Yrittämö, yhden luukun malli, taho, joka keskitetysti hoitaa yrittäjyyden oppimiseen liittyviä asioita oppilaitoksessa.

Kehittämistyön kohderyhmänä ovat perustutkintoa suorittavat, pääsääntöisesti nuoret opiskelijat. Myös aikuiset opiskelijat voivat suorittaa samoja opintoja mutta nuoret ovat se kohderyhmä, jonka tarpeiden mukaan Yrittämön toimintaa suunnitellaan. Työn tulokset tulevat olemaan hyödynnettävissä kaikkiin WinNovan toimipisteisiin.

Kehittämistyön tutkimuskysymys on:

- Millainen toimintamalli palvelee parhaiten yrittäjyyden oppimista ja yrittäjyys-tutkinnon osien suorittamista ammatillisessa perustutkinnossa?

Apukysymyksiä ovat:

- Kuinka laajasti opiskelijat ovat kiinnostuneita suorittamaan yrittäjyysopintoja osana tutkintoa?
- Millainen pitäisi yrittäjyyden oppimisympäristön olla, jotta se vastaisi yrittäjyyskasvatuksen tavoitteisiin?
- Miten yrittäjyysopintojen suorittamisessa huomioidaan ammatillisen koulutuksen reformin periaatteet?

2.4 Keskeiset käsitteet ja teoreettinen viitekehys

Kehittämistyön keskeiset käsitteet ovat ammatillinen koulutus, yrittäjyyskasvatus, yrittäjyyden oppiminen ja yrittäjyyden oppimisympäristöt. Teoreettinen viitekehys muodostuu näiden aihealueiden keskeisestä kirjallisuudesta ja tutkimuksista. Keskeisiä asiakirjoja tietoperustan muodostamisessa ovat myös Euroopan Unionin yrittäjyyteen ja yrittäjyyskasvatukseen liittyvät asiakirjat, Suomen kahden eri hallituksen hallitusohjelmat sekä Suomen ja Satakunnan yrittäjyyskasvatusstrategiat, Satakunnan maakuntaohjelma ja WinNovan strategia. Tietoperusta muodostuu myös nuorten yrittäjyyshalukkuuteen ja yleisesti yrittäjyyteen liittyvistä tutkimuksista sekä ajankohtaisista uutisista ja materiaaleista. Kuvio 2 havainnollistaa kehittämistyön teoreettisen viitekehysten.

Kuvio 2. Kehittämistyön teoreettinen viitekehys

3 LÄHESTYMISTAPA JA KÄYTETTÄVÄT MENETELMÄT

Tutkimusmenetelmät voidaan jakaa kvantitatiivisiin (määrällisiin) ja kvalitatiivisiin (laadullisiin) menetelmiin. Tämä kehittämistyö on laadullinen, koska halutaan tutkia sellaista aihetta, jota ei tunneta hyvin ja halutaan ymmärtää se paremmin. Tarkoituksena on hankkia paljon tietoa kohteesta, ymmärtää ilmiötä paremmin ja tuottaa siitä uutta tietoa. (Ojasalo ym. 2014, 104–105.)

Laadullisessa tutkimuksessa on pyrkimys ymmärtää kohteen ominaisuuksia ja merkityksiä kokonaisvaltaisesti. Laadullisessa tutkimuksessa voidaan käyttää monenlaisia menetelmiä, joissa yhteistä on kohteen ympäristöön, taustaan, tarkoitukseen ja merkitykseen liittyvät näkökulmat. Laadullisen tutkimuksen yhteydessä voidaan käyttää myös määrällistä tutkimusta, joka perustuu kohteen tulkitsemiseen tilastojen ja numeroiden avulla. Monet analyysimenetelmät perustuvat vahvasti joko laadullisen tai määrällisen tutkimuksen suuntaukseen mutta useat menetelmät asettuvat suuntausten ääripäiden välimaastoon. (Jyväskylän yliopiston www-sivut 2020.)

3.1 Lähestymistapa

Kehittämistyön lähestymistapa on tapaustutkimus (case study). Tapaustutkimuksen ominaispiirteitä ovat kehittämis ehdotusten ja -ideoiden tuottaminen ja yleensä sen kohteena on jokin yrityksen osa, palvelu tai toiminta. Tapaustutkimus tuottaa myös tietoa nykyajan ilmiöistä eli tässä kehittämistyössä tietoa nuorten yrittäjyyshalukkuudesta ja niistä keinoista, joilla koulutuksen järjestäjä voisi tähän pystyä vastaamaan. Tapaustutkimuksessa on myös pyrkimys tuottaa syvällistä ja yksityiskohtaista tietoa tutkittavasta ilmiöstä ja näin ollen kehittämiskohdetta on mahdollista ymmärtää kokonaisvaltaisesti aidossa toimintaympäristössä. Tapaustutkimuksen avulla tuotetaan kehittämisideoita tai ratkaisuehdotus havaittuun ongelmaan. Tähän lähestymistapaan liitetään aina käytännön tarve kehittämistyön kohteena olevalle asialle ja WinNovassa on aito tarve tämän tyyppisen oppimiskeskuksen rakentamiselle. (Ojasalo, Moilanen & Ritalahti 2015, 52–53.)

Tapaustutkimuksessa tutkitaan yleensä vain muutamia kohteita, usein vain yhtä. Tutkimuksen kohde ymmärretään tapauksena, tiettyinä kokonaisuutena. Tapauksen valinnassa ja tutkimuksen aikana tapaus usein täsmentyy, tapaus voi muuntua ja tarkentua koko tutkimusprosessin ajan sitä mukaa, kun tutkija oppii lisää. Tapausta valitessa on hyvä myös kiinnittää huomio esimerkiksi aineiston saamisen mahdollisuuteen tai hankaluuteen, mahdollisten haastateltavien halukkuuteen vastata kysymyksiin ja mahdollisuuteen saada tarvittavaa taustamateriaalia käyttöönsä. (Eriksson & Koistinen 2014, 25.)

Kehittämistyössä on piirteitä myös konstruktivisesta tutkimuksesta, koska työssä luodaan konkreettinen tuotos, esimerkiksi suunnitelma tai malli. Konstruktivisessa tutkimuksessa pyritään käytännönläheiseen ongelmanratkaisuun luomalla uusi malli. Tutkimuksen tavoitteena on saada uudenlainen ja teoreettisesti perusteltu ratkaisu käytännön ongelmaan. Käytännön ongelma tämän kehittämistyön taustalla on, se että opiskelijat eivät tänä päivänä saa tarpeeksi mahdollisuuksia ja tukea oman yrittäjyyden pohtimisessa, suunnittelussa ja toteuttamisessa osana opintojaan. Kehittämistyön

tuloksena syntyvä suunnitelma auttaa ratkaisemaan tämän ongelman. (Ojasalo ym. 2015, 65–66.)

3.2 Tiedonkeruumenetelmät

Kun kehittämistyön tarve ja tavoite ovat selvillä ja tarkka kehittämistehtävä on määritelty, aletaan suunnitella käytettävien menetelmien valintaa. Kehittämistyössä on mahdollista käyttää monenlaisia menetelmiä, myös sellaisia, joita tieteellisessä tutkimuksessa ei yleensä käytetä. Menetelmiä valitessa on aiheellista pohtia, millaista tietoa kehittämistyöhön tarvitaan ja mihin hankittua tietoa aiotaan käyttää. Suositeltavaa on käyttää rinnakkain eri menetelmiä, ne täydentävät toisiaan ja antavat varmuutta kehittämistyöhön liittyvään päätöksentekoon. (Ojasalo ym. 2015, 40, 104.)

Tapaustutkimukselle on tyypillistä monenlaisten menetelmien käyttö. Usein tapaustutkimuksessa käytetään sekä määrällisiä että laadullisia menetelmiä. Tiedonkeruumenetelminä käytetään erilaisia haastatteluja, media-aineistoja, tilastoja sekä erilaisia dokumentteja esimerkiksi esitteitä ja muistiinpanoja, aivoriihityöskentelyä, ennakoinnin menetelmiä ja benchmarkingia. Kerätty aineisto voi olla suunnitelmallisesti kerättyä, mutta se voi olla myös kahvipöytäkeskustelujen muistiinpanoja päiväkirjassa. (Eriksson & Koistinen 2014, 30–31.) Konstruktiivisen tutkimuksen menetelmät monenlaisia ja usein käytetäänkin samoja menetelmiä kuin tapaustutkimuksessa (Ojasalo ym. 2015, 55, 68).

Kun halutaan testata teoriasta muodostettuja hypoteeseja, käytetään yleensä määrällisiä menetelmiä, joita tyypillisiä kehittämistyössä ovat lomakekysely tai strukturoitu lomakehaastattelu. Strukturoidussa lomakehaastattelussa samoja asioita kysytään suurelta vastaajajoukolta, otokselta. Kyselyn avulla kerätty materiaali analysoidaan tilastollisia menetelmiä käyttäen ja saatu tieto yleistetään kattamaan koko perusjoukkoa. Kun käytetään määrällisiä menetelmiä, tutkija on selvästi erillään tutkittavista, eikä näin ollen vaikuta tutkimuksen kohteeseen. (Ojasalo ym. 2015, 104–105.)

Laadullisessa tutkimuksessa käytetään tyypillisesti tiedonkeruumenetelminä osallistuvaa havainnointia, teema-, avoin- ja ryhmähaastatteluja. Laadullisia menetelmiä käytetään yleensä sellaisten aiheiden tutkimiseen, joita ei entuudestaan tunneta hyvin mutta joita halutaan ymmärtää paremmin. Kun käytetään laadullisia menetelmiä, on tutkittavia yleensä huomattavasti vähemmän kuin määrällisessä tutkimuksessa mutta analysoitavaa aineistoa syntyy usein paljon. Laadullisissa menetelmissä tyypillistä on, että tutkija on lähellä tutkittavia, jopa osallistuu heidän toimintaansa ja tekee ilmiöstä omia perusteltuja tulkintoja. Jotta voidaan varmistua tutkimuksen luotettavuudesta, on tärkeää, että tutkimusprosessi kuvataan tarkasti ja tulkinnat perustellaan huolellisesti. Tulosten luotettavuutta voidaan lisätä tutkimalla ilmiötä useasta eri näkökulmasta esimerkiksi käyttämällä erilaisia aineistoja ja tiedonkeruumenetelmiä. (Ojasalo ym. 2015, 105.)

3.1.1 Kyselyllä tietoa opiskelijoiden halusta suorittaa yrittäjäyysopintoja

Kysely on yksi yhteiskuntatieteellisessä tutkimuksessa eniten käytetty tiedonkeruumenetelmä. Kyselyn avulla voidaan kerätä laaja tutkimusaineisto suurelta määrältä ihmisiä. Kysely menetelmänä on nopea ja tehokas ja sen avulla saadaan paljon numeerista tietoa tilastollista käsittelyä varten. Kyselyn heikkoutena pidetään siitä saadun tiedon pinnallisuutta sekä sen arviointia, kuinka onnistuneita vastauksia vastaajat ovat antaneet tai miten tietoisia he ylipäättään ovat tutkitusta aiheesta olleet. Kysely toteutetaan yleisimmin postitse lähetettävällä kyselylomakkeella, internetissä täytettävällä kyselyllä, sekä puhelimitse ja kasvokkain tehtävällä kyselyllä. Perusvaatimus kyselyn käytölle on se, että tutkittavasta aiheesta on olemassa riittävästi tietoa kyselyn suunnittelua varten. (Ojasalo ym. 2015, 121–122.)

Sähköiset kyselyt ovat yleistyneet voimakkaasti, yleistymistä puoltaa niiden helppokäyttöisyys, edullisuus ja nopeus. Koska kyselyjen määrä on korkea, on siitä aiheutunut vastausväsymys ja vastausten saamisesta on tullut hankalampaa. Kyselylomake kannattaa suunnitella huolellisesti ja sen tulisi perustua kyselyn tavoitteeseen. Kyselylomakkeen ulkoasu ja pituus ovat keskeisiä asioita sillä liian pitkä kysely heikentää vastaamishaluja. Kysymysten asettelun ja kielen tulee olla yksinkertaista, helppotajuista ja yksiselitteistä, oleellista on myös se, että kysytään

vain niitä asioita, joihin vastaus tarvitaan. Avoimia kysymyksiä kannattaa suosia vain, kun vastaajajoukko tiedetään aktiiviseksi ja kantaaottavaksi. Lomakkeen vastausvaihtoehdot on syytä ohjeistaa tarkasti, voiko esimerkiksi valita yhden vai monta vaihtoehtoa. Kyselylomake on hyvä testata ennen sen levittämistä ja antaa se katsottavaksi alaa tunteville henkilöille. Kyselyn yhteyteen kannattaa laatia saatekirje, sen on todettu olevan erittäin tärkeä kyselyn onnistumisen kannalta. (Ojasalo ym. 2015, 128–134.)

Teoriatiedon pohjalta suunnitellaan ja toteutetaan kysely WinNovan perustutkintoa suorittaville opiskelijoille. Kyselyn avulla halutaan selvittää, onko opiskelijoilla kiinnostusta sisällyttää yrittäjyysopintoja osaksi tutkintoaan. Kysely toteutetaan sähköisenä Webropol-kyselynä keväällä 2019. Kyselyn suunnittelussa kiinnitetään erityisesti huomiota kysymysten helppouteen ja selkokieliisyyteen, sillä opiskelijoista valtaosa on 15–18-vuotiaita ja yrittäjyys on todennäköisesti heille hyvin kaukainen asia. Vastaaajien joukossa arvioidaan olevan myös maahanmuuttajataustaisia opiskelijoita, joiden suomen kielen osaaminen ei välttämättä ole korkealla tasolla.

3.1.2 Teemahaastattelut ammatillisiin oppilaitoksiin

Yksi käytetyimmistä tiedonkeruumenetelmistä kehittämistyössä on haastattelu. Haastatteluilla saadaan nopeasti kerättyä tietoa kehittämiskohteesta ja sen avulla saadaan myös uusia näkökulmia aineistoon. Haastattelujen avulla voidaan selventää ja syventää asioita ja kun ne toteutetaan aidoissa toimintaympäristöissä, ne antavat syvällisemmän kuvan haastateltavien todellisista ajatuksista. Asioiden muistaminen ja kuvaileminen on helpompaa, kun ollaan niiden äärellä. Haastattelua suunniteltaessa on pohdittava tarkkaan, millaista tietoa kehittämistyö tarvitsee. Suurimmat erot haastatteluissa liittyvät niiden strukturointiasteeseen eli siihen, miten kiinteästi kysymykset on laadittu ja miten paljon haastattelija voi haastattelutilanteessa joustaa. Haastattelut voidaan jaotella standardoituun eli strukturoituun lomakehaastatteluun ja muihin haastatteluihin, joita ovat teema-, syvä- ja ryhmähaastattelu. (Ojasalo ym. 2015, 106–107.)

Teemahaastattelu ei yleensä etene tarkkojen kysymysten kautta vaan siinä keskitytään enemmän suunniteltujen teemojen ympärille. Haastatteluiltaan on yleensä keskustelunomainen tilanne, jossa haastattelija ja haastateltava keskustelevat ennalta sovitusta teemoista. Teemahaastattelun kohteeksi kannattaa valita sellaisia ihmisiä, joilla arvellaan olevan parhaiten tietoa tutkittavasta aiheesta. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.) Ennen teemahaastattelua haastattelija on perehtynyt huolellisesti tutkittavaan aiheeseen ja muodostanut sen perusteella kysymyksiä, joihin vastauksia haluaa. Haastattelun teemat ja kysymykset lähetetään yleensä haastateltavalle etukäteen tutustuttavaksi. Itse haastattelutilanne kestää yleensä yhdestä kahteen tuntia. Haastattelut kannattaa äänittää, jotta tutkija vapautuu muistiinpanojen tekemiseltä ja voi keskittyä vuorovaikutteiseen haastattelutilanteeseen. Haastattelun jälkeen äänitys puretaan tekstiksi eli litteroidaan. Jos tarkoituksena on kerätä aineistoa, jossa vain sisällöllä on merkitys, litterointi voidaan tehdä yleiskielellä. (Ojasalo ym. 2015, 107–108.)

Tässä kehittämistyössä toteutetaan teemahaastatteluja moniammatillisiin oppilaitoksiin, joissa yrittäjyysopintojen suorittaminen on mahdollista kaikkien alojen opiskelijoille ja joissa on jo kehitetty toimiva malli niiden toteutukseen. Tavoitteena on haastatella oppilaitosten keskeisiä henkilöitä, jotka ovat olleet mukana yrittäjyysopintojen kehittämisprosessissa ja jotka toimivat työssään ohjaavina opettajina yrittäjyysopintojen parissa. Teemahaastattelu eli puolistrukturoitu haastattelu sopii tilanteeseen, jossa vastaajia ei haluta ohjata liikaa tai ei täysin tunneta tutkimuksen kohdetta etukäteen. Teemahaastattelussa haastatteluaiheet on etukäteen suunniteltu mutta kysymysten järjestys ja painotukset voivat vaihdella eri haastatteluissa. Myöhemmin toteutettavia haastatteluja voidaan muokata edellisten haastattelujen mukaan. (Ojasalo ym. 2015, 41.)

4 YRITTÄJYYSKASVATUS JA YRITTÄJYYS

4.1 Yrittäjyyskasvatus ja sen tavoitteet

Yrittäjyyskasvatus alkaa esiintyä opetussuunnitelmissa vuodesta 1994 alkaen, jolloin opetushallitus otti yrittäjyyskasvatuksen yhdeksi aihealueeksi peruskoulun ja lukion opetussuunnitelmien perusteissa. Ammatillisen koulutukseen valtakunnallisiin opetussuunnitelmiin yrittäjyyskasvatus kirjattiin vuonna 1995. Ammattikorkeakoulutuksessa yrittäjyys mainitaan asetuksessa vuonna 1995 ja yliopistojen oppaissa yrittäjyys alkoi näkyä vuodesta 1996 lähtien. (Ristimäki 2004, 11.)

Tänä päivänä yrittäjyyskasvatus eri muodoissaan sisältyy varhaiskasvatuksesta korkeakoulutukseen asti. Varhaiskasvatuksessa, esiopetuksessa ja yleissivistävässä koulutuksessa yrittäjyyskasvatus korostaa myönteisiä asenteita, yrittäjämäistä toimintatapaa ja yrittäjyyteen liittyviä perustietoja ja -taitoja. Toisella- ja korkeasteella korostuvat yrittäjäosaamisen syventäminen ja yritystoimintaan liittyvät valmiudet. (Opetus- ja kulttuuriministeriön www-sivut 2019.)

Yrittäjyyskasvatuksen määrittely osoittautui hankalaksi. Ei ole olemassa yhtä täsmällisesti oikeaa määritelmää, vaan lukuisat asiantuntijat määrittelevät kukin termin tavallaan. Usein arkikielessä yrittäjyyskasvatus mielletään vain uusien yrittäjien tuottamiseksi ja keskitytään vain ulkoiseen yrittäjyyteen eli yritystoiminnan lisäämiseen. Yrittäjyyskasvatus on kuitenkin paljon muutakin. Se on tapa toimia ja ajatella asioita, siihen liitetään monessa määritelmässä luovuus, oma-aloitteisuus, innovatiivisuus, riskinsietokyky, ongelmanratkaisu, projektityöskentely ja tiimityö. Kaikki ominaisuuksia ja taitoja, joita jokainen ihminen tarvitsee työskennellessään sitten yrittäjänä tai palkansaajana. (Ristimäki 2004, 12.)

Yrittäjyyskasvatuksen suuntaviivat 2009-julkaisussa opetusministeri Henna Virkkunen toteaa, että yrittäjyyskasvatus tulisi ymmärtää laajasti, ei vain uusien yrittäjien tuottamisena. Yrittäjyyskasvatus pitää sisällään yrittäjämäisen oppimisympäristön, yrittäjyyttä tukevan verkoston, aktiivisen yksilön ja tätä kaikkea tukevan politiikan. Yrittäjyyskasvatuksen tuloksena yritteliäisyys kaikilla yhteiskunnan tasoilla lisääntyy, olemassa oleva yritystoiminta vahvistuu ja uutta

yritystoimintaa syntyy. Yrittäjyyskasvatus on osa elinikäistä oppimista, jonka aikana yksilön yrittäjämäiset valmiudet kehittyvät. Yrittäjämäisiin valmiuksiin katsotaan kuuluvaksi itsensä johtaminen, vuorovaikutus ja elämänhallinta sekä kyky tuottaa innovaatioita ja kohdata erilaisia muutoksia. Koulutuksen ja kasvatuksen tulee osaltaan tukea yrittäjyyden kehittymistä toimintatavaksi, jossa yhdistyvät osaamisen ja tietopohjan lisäksi tahto, asenne ja halu toimia. Yrittäjyyskasvatus muotoutuu koulutustason mukaisesti. (Opetus- ja kulttuuriministeriön www-sivut 2018.)

Yrittäjyyskasvatus tarkoittaa opetushallinnon sekä työelämätahojen ja järjestöjen tekemää työtä yrittäjyyden vahvistamiseksi ja se perustuu verkostomaiseen tapaan toimia sekä elinikäiseen oppimiseen. Yrittäjyyskasvatuksen tavoitteena on lisätä myönteisiä asenteita ja kehittää yrittäjyyteen liittyviä tietoja ja taitoja. Myös uuden yrittäjyyden aikaansaaminen, henkilöstön ja yrittäjien kehittäminen sekä yrittäjämäinen tapa toimia työelämässä ja muussa elämässä ovat yrittäjyyskasvatuksen keskeisiä asioita. (Euroopan Unionin komissio 2005, 17.)

Opetus- ja kulttuuriministeriön (2017) määritelmän mukaan yrittäjyyskasvatus on laaja-alaista työtä, joka vahvistaa yrittäjyyttä ja perustuu elinikäiseen oppimiseen ja verkostomaiseen toimintatapaan. Yrittäjyyskasvatuksen tavoitteena on lisätä myönteisyyttä yrittäjyyttä kohtaan, lisätä yrittäjyydessä tarvittavia tietoja ja taitoja ja aikaansaada uutta yrittäjyyttä. Yrittäjyyskasvatuksen keskiössä ovat tekemällä oppiminen, toiminnallisuus, projektimaiset työtavat, yritysten kanssa tehtävä yhteistyö sekä yrittäjyyteen liittyvät kokemukset. Oppilaitoksen yrittäjämäinen toimintakulttuuri luo innostusta, kannustaa uusien asioiden kokeilemiseen sekä tukee luovaa ja vuorovaikutukseen perustuvaa ilmapiiriä.

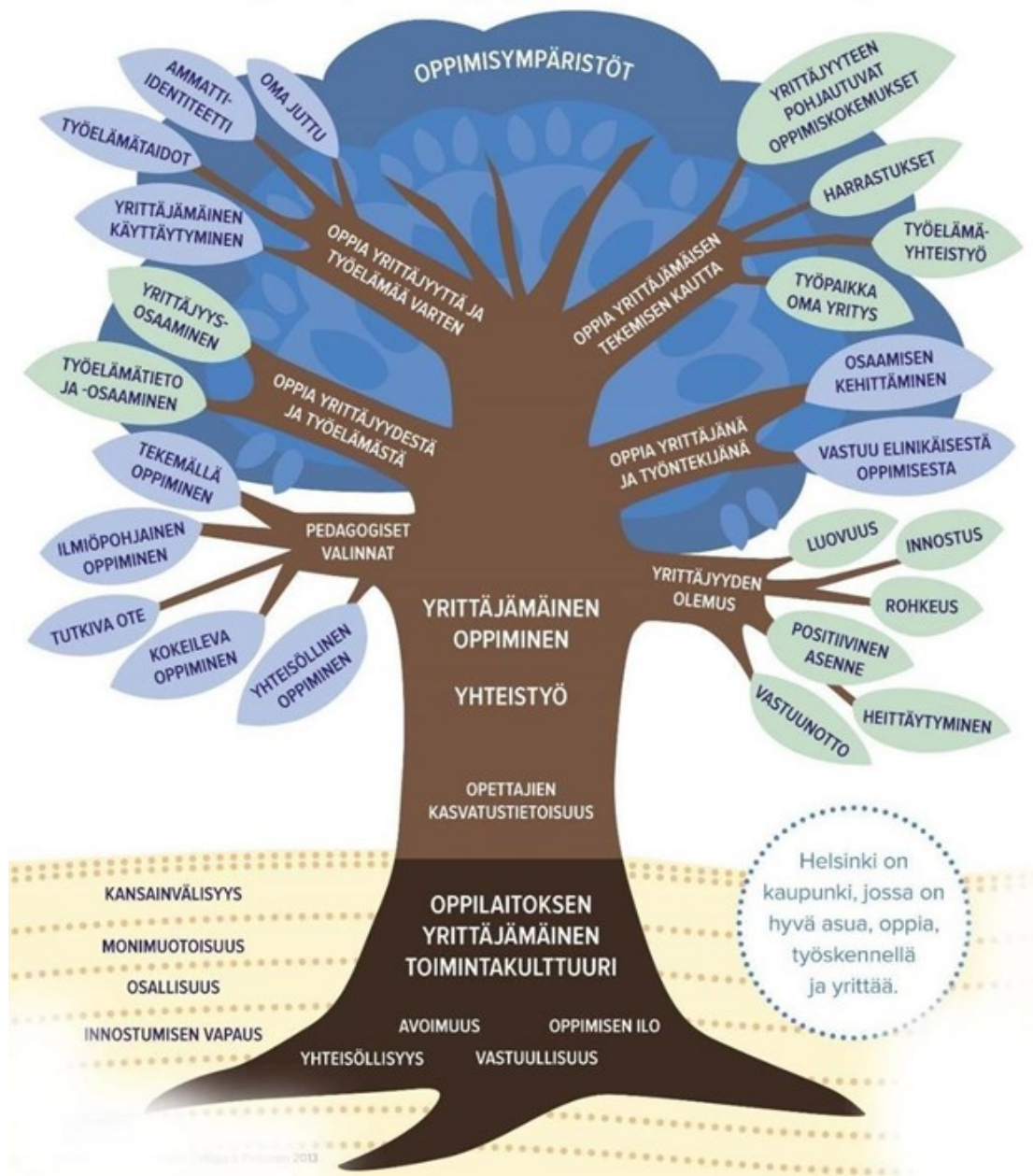
Yrittäjyyskasvatus voidaan ymmärtää opetuksen sisällöksi ja menetelmiksi, joita opetuksessa käytetään ja sen avulla voidaan kannustaa opiskelijoita omien vahvuuksien löytämiseen, vastuulliseen toimintatapaan sekä yrittäjyyteen ja yritteliäisyyteen. Yrittäjyyskasvatuksen avulla yksilö oppii myös elämässä tarvittavia tietoja, taitoja ja valmiuksia. Yrittäjyyskasvatus sisältyy olennaisesti suomalaisen koulutukseen ja opetukseen. (Lehtonen, Simola, Vainio & Nieminen n.d., 3, 12–15.)

Yrittäjyyskasvatuksen tavoitteena on edistää opiskelijoiden yrittäjämäistä toimintaa ja tuoda yrittäjyys esiin yhtenä varteenotettavana uravaihtoehtona. Kasvatus liittyy tulevaisuuteen ja tulevaisuudessa yhä useampi löytää yrittäjyyden mahdollisuutenaan työllistyä. Kasvatuksen ja koulutuksen avulla opiskelijoita voidaan valmistaa tähän tulevaisuuden vaihtoehtoon tarjoamalla heille tietoa yrittäjyydestä ja kunkin soveltuvuudesta tämällyypiseen työntekoon. Yrittäjyyteen on usein myös liitetty tiettyä mystiikkaa ja yrittäjyys saattaa opiskelijoista tuntua varsin pelottavalta vaihtoehdolta. Aktiivisen yrittäjyyskasvatuksen avulla pystytään hälventämään epäluuloja ja epätietoisuutta ja madaltamaan näin kynnyksiä yrittäjäksi ryhtymiseen. (Ristimäki 2004, 26–27.)

Koirasen & Peltosen (1995, 10) mukaan yrittäjyyskasvatus tulisi nähdä sellaisena toimintana, joka tekee yrittäjyydestä osan opiskelijoiden elämää. Tähän voidaan vaikuttaa koulutuksen ja muilla oppimisen keinoilla ja mikäli tässä onnistutaan, syntyy uusia yrityksiä, olemassa olevat yritykset kehittyvät innovatiivisimmiksi ja tuottavimmiksi. Koulutuksessa tulisi kiinnittää erityistä huomiota yrittäjyyteen liittyviin asenteisiin. Tiedot ja taidot vanhenevat, mutta yrittäjyyteen liittyvät myönteiset arvot ja asenteet pysyvät.

Luukkaisen & Wuorisen (2002, 9) mukaan yrittäjyyskasvatus on oppimistilanteisiin liittyvää pitkäjänteistä asennekasvatusta, jonka tavoitteena on opiskelijan omien valmiuksien kehittyminen kohti aloitteellista, vastuullista ja itsenäistä elämäntilannetta. Yrittäjyyskasvatuksen avulla pyritään siihen, että opiskelijalla on työkään vartuttuaan kykyä ja uskallusta etsiä keinoja itsensä ja läheistensä hyvinvoinnin turvaamiseksi. Yrittäjyyskasvatus on sisäisen ja ulkoisen yrittäjyyden sekä yrittäjämäisen käyttäytymisen edistämistä yksilöissä ja organisaatioissa.

Yrittäjyyskasvatuksen monipuolisuutta havainnollistaa hyvin yrittäjyyskasvatuksen puu (kuviokuva 3). Puun avulla opettaja voi arvioida, miten hyvin hän huomioi opetuksessaan yrittäjyyskasvatuksen elementtejä. Mallista selviää myös puun maan alla oleva osuus eli asiat, jotka oppilaitoksen yrittäjämäisessä toimintakulttuurissa tulisi olla, jotta tyvestä on mahdollista nousta ylöspäin. (Helsingin yrittäjyyskasvatusohjelma 2012, 6.)

Kuvio 3. Yrittäjyyskasvatuksen puu (Helsingin yrittäjyyskasvatusohjelma 2012, 9)

4.2 Yrittäjyys käsitteenä

Yrittäjyys käsitteenä ymmärretään monin eri tavoin. Koironen & Peltonen (1995, 9–10, 26) määrittelevät yrittäjyyden ajattelu-, toiminta- ja suhtautumistavaksi sekä tavoitteelliseksi itsensä johtamiseksi. Yrittäjyyden he jakavat omistajayrittäjyyteen eli oman yritystoiminnan harjoittamiseen ja sisäiseen yrittäjyyteen, joka ilmenee yrittäjämäisenä toimintana työyhteisössä. Yrittäjyyteen läheisesti liitettäviä käsitteitä

ovat aloitekyky, myönteinen asenne työhön, määrätietoisuus, vastuun kantaminen, menestymisen halu, luovuus, kekseliäisyys ja aktiivisuus.

Euroopan komission (2003, 5–6) mukaan yrittäjyys on monitahoista toimintaa ja sitä esiintyy erilaisissa yhteyksissä ja monentyyppisissä organisaatioissa. Yrittäjyyden voidaan sanoa olevan ajattelutapa, johon liittyy yksilön motivaatio ja kyky tunnistaa mahdollisuuksia ja pyrkiä toteuttamaan niitä. Yrittäjillä on useasti samankaltaisia ominaisuuksia: halu ottaa riskejä ja toteuttaa itseään sekä pyrkiä itsenäisyyteen. Yrittäjät myös pitävät itseään luovempina ja mielikuvituksellisempina kuin muut ihmiset.

Yrittäjyys on toimintaa, joka tuottaa taloudellista, kulttuurista ja yhteiskunnallista arvoa. Yrittäjyys perustuu mahdollisuuksien havaitsemiseen ja niihin tarttumiseen sekä jalostamiseen tuottavaksi toiminnaksi. Luovuus, innovaatiokyky, riskienhallinta ja vastuullisuus kuuluvat yrittäjyyteen ja yrittäjämäisyyteen, kuten myös kyky suunnitella, asettaa tavoitteita ja johtaa toimintaa tavoitteiden saavuttamiseksi. Yrittäjämäisyyteen ja yrittäjyyteen on mahdollista oppia. (Opetus- ja kulttuuriministeriön www-sivut 2020.)

Yksilön yrittäjyyden voidaan katsoa koostuvan osittain synnynnäisistä luonteenpiirteistä ja lahjakkuudesta, toisaalta siihen vaikuttavat ympäristön suhtautuminen ja asiat, joita oppimisen avulla saavutetaan. Sopivissa olosuhteissa oikeanlaiset ominaisuudet omaava yksilö pystyy hyödyntämään omia ominaisuuksiaan tullakseen sisäiseksi yrittäjäksi ja sopivassa tilanteessa hyödyntämään ominaisuuksiaan toimiakseen ulkoisena yrittäjänä. (Luukkainen & Wuorinen 2002, 17.)

Yrittäjyys-käsite jaetaan, määrittelijästä riippuen, tavallisesti kahteen tai kolmeen osaan. Puhutaan sisäisestä, ulkoisesta ja omaehtoisesta yrittäjyydestä. Sisäinen yrittäjyys tarkoittaa yrittäjämäistä toimintaa toisen palveluksessa ja sitä voidaan pitää myös koko työyhteisön toimintatapana. Ulkoinen yrittäjyys liittyy yrityksen omistamiseen eli yrittäjän toimintaan omassa yrityksessä. Yrittäjämäinen toiminta olisi Ristimäen (2004, 12–13) mukaan koulumaailmaan soveltuva määritelmä yrittäjyydestä. Yrittäjämäiseen toimintaan ei sisälly merkitystä, joka yleisesti liitetään

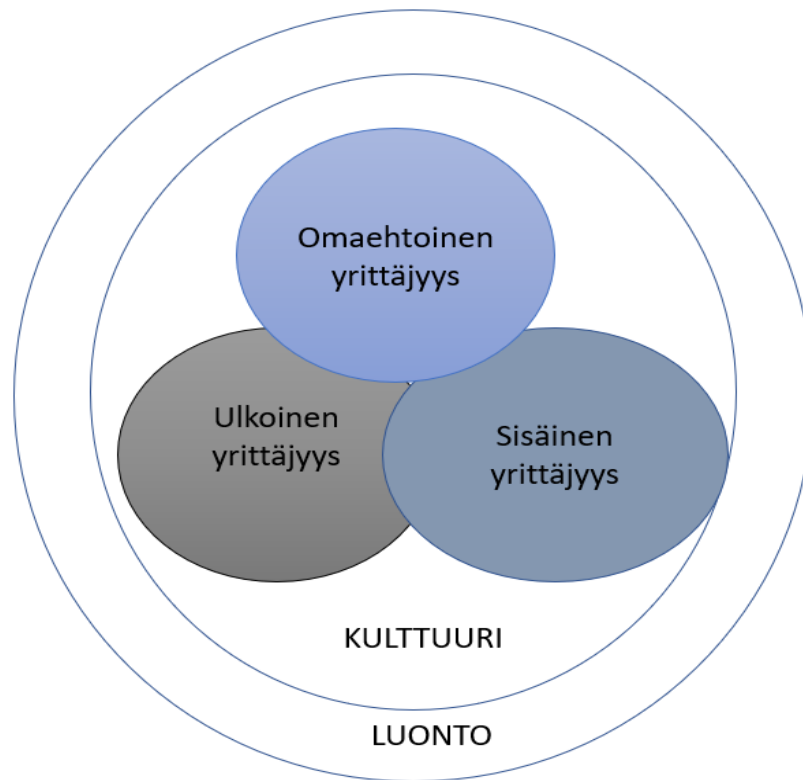
yrittäjyyden omistussuhteisiin, sisäiseen ja ulkoiseen yrittäjyyteen, vaan käsitteenä se kuvaa nimenomaan yrittäjyyskasvatuksen tavoitteita. Ristimäki (2004, 19–24) pohtii yrittäjyyskäsitettä historian eri aikakausien ja tieteenalojen kautta, jolloin yrittäjyys- ja yrittäjäkäsitteeseen on liitetty muun muassa seuraavia merkityksiä ja ominaisuuksia: yrittäjä on riskinottaja ja -kantaja, menneisyyden murtaja, tuotannon tekijöiden koordinoija ja hänellä on tahto asioiden läpiviemiseen. Yrittäjyyteen liittyviä ominaisuuksia puolestaan ovat innovatiivisuus ja ennakoimattomuus. Tarkastelujen perusteella Ristimäki päätyy siihen, että yrittäjyyttä määrittävät innovatiivisuus, riski ja sen hallinta sekä katalysaattori. Hän toteaa myös, että yrityksen omistaminen ei yksinään määritä yrittäjyyttä.

Luukkaisen & Wuorisen (2002, 12–14) mukaan yrittäjyydessä voidaan erottaa kaksi muotoa; sisäinen ja ulkoinen yrittäjyys. Sisäinen yrittäjä on omatoiminen ja aktiivinen henkilö, joka kykenee visioimaan, mitä tulevaisuudessa haluaa tehdä. Sisäinen yrittäjyys liittyy yksilön asenteisiin itseään, työtään ja ympäristöään kohtaan ja se voi ilmetä myös ulkoisena yrittäjyytenä, yrittäjänä toimimisena. Sisäiseen yrittäjyyteen liitetään yleensä seuraavia: omatoimisuus, sitoutuminen, itseohjautuvuus, sopeutumiskyky, tuloksellinen ja tavoitteellinen toiminta, vastuu, rohkeus ja uskallus. Sisäinen yrittäjyys ilmenee yleensä myös yrittäjämäisenä toimintana toisen palveluksessa. Ulkoiseen yrittäjyyteen puolestaan liittyy kiinteästi yritystoimintaan ja sen harjoittaminen, yrittäjänä toimimiseen.

Omaehtoisesta yrittäjyydestä puhutaan, kun yksilö asennoituu omaan elämäänsä siitä käsin, että hän on itse vastuussa omasta elämästä, toiminnasta, oppimisesta ja toimeentulostaan. Omaehtoinen yrittäjyys on yksilön sisäisiä asenteita, uskomuksia ja ajatusrakenteita. Korkean sisäisen yrittäjyyden omaavilla yksilöillä on korkea hallinnan tunne elämässään ja he tietävät mitä haluavat. Jos tavoitteita ei saavuteta, he oppivat virheistään ja yrittävät uudelleen. Omaehtoinen yrittäjyys on proaktiivisuutta ja aktiivista pyrkimystä omia tavoitteita kohti. (Opetushallituksen www-sivut 2019.)

Kyrö (2001, 99) on kuvannut yrittäjyyden eri muotoja oheisella kuviolla (kuvio 4). Omaehtoisesta yrittäjyyden hän määrittelee vanhimmaksi yrittäjyyden muodoksi ja yksilön yrittäjämäiseksi toimintatavaksi, ulkoinen yrittäjyys puolestaan tarkoittaa pienyrityksen omistamista ja johtamista, sisäinen yrittäjyys organisaation

kollektiivista toimintatapaa. Kaikki muodot muovaavat toisiaan ja ovat vuorovaikutuksessa keskenään.

Kuvio 4. Mukaillen Yrittäjyyden muodot Paula Kyrö 1997

”Yrittäjyys on asenne ja toimintapa, johon voi kasvaa itse tekemällä ja kokeilemalla” (Lehtonen ym. n.d., 55).

5 AMMATILLINEN KOULUTUS JA YRITTÄJYYS

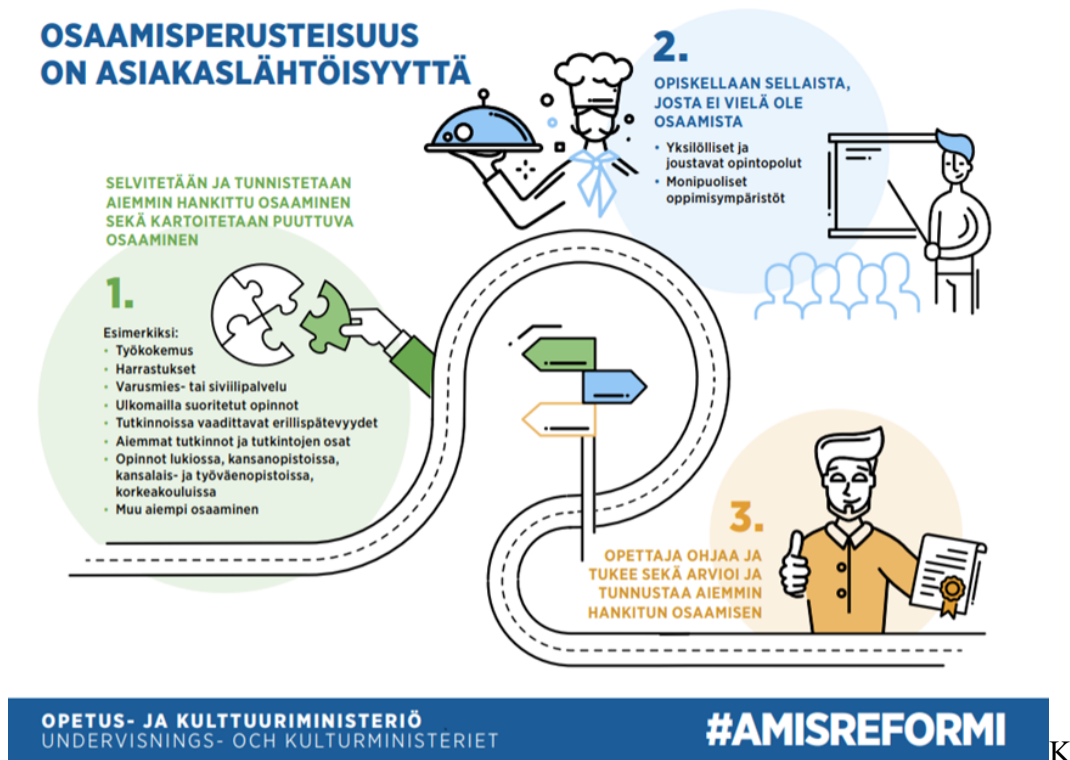
5.1 Ammatillisen koulutuksen reformin tuomat muutokset

Ammatillisen koulutuksen lainsäädäntö uudistui 1.1.2018 ja siinä yhdistyivät laki ammatillisesta peruskoulutuksesta ja laki ammatillisesta aikuiskoulutuksesta. Laki ammatillisesta koulutuksesta sanoo:” tutkintojen ja koulutuksen tarkoituksena on

kohottaa ja ylläpitää väestön ammatillista osaamista, antaa mahdollisuus ammattitaidon osoittamiseen hankkimistavasta riippumatta, kehittää työ- ja elinkeinoelämää ja vastata sen osaamistarpeisiin, edistää työllisyyttä, antaa valmiuksia yrittäjyyteen ja työ- ja toimintakyvyn jatkuvaan ylläpitoon sekä tukea elinikäistä oppimista ja ammatillista kasvua” (Laki ammatillisesta koulutuksesta 531/2017, 2§).

Ammatillisen koulutuksen reformi oli yksi Juha Sipilän hallituksen kärkihankkeista. Uudistustyö piti tehdä, koska koulutuksen rahoitus supistui ja lisäksi tulevaisuuden työelämä tarvitsee uudenlaista osaamista ja ammattitaitoa. Reformissa uudistettiin ammatillisen koulutuksen rahoitusta ja ohjausta sekä koulutuksen järjestämistä ja tutkintoja. Keskeistä reformissa on koulutuksen osaamisperusteisuus ja asiakaslähtöisyys sekä yksilöllisten opintopolkujen ja työpaikalla tapahtuvan oppimisen lisääminen. (Opetushallituksen www-sivut 2019.)

Opiskelijalle ammatillisen koulutuksen reformi toi muutoksia. Reformin myötä opiskelija voi edetä opinnoissaan joustavasti omaan tahtiin ja valita opintoihinsa sellaisia opintoja, joista hänellä ei ole vielä osaamista. Opiskelijalle laaditaan henkilökohtainen osaamisen kehittämissuunnitelma (HOKS) ja sitä päivitetään koko opintojen ajan. Reformi lisäsi myös opintojen valinnaisuutta ja mahdollisuutta erikoistua tutkinnon sisällä. (Opetus- ja kulttuuriministeriön www-sivut 2019.) Kuvio 5 selventää reformin periaatteita.

Kuvio 5. Osaamisperusteisuus ammatillisessa perustutkinnossa 2019

5.2 Yrittäjyysopinnot ammatillisissa tutkinnoissa

Ammatilliseen perustutkintoon sisältyy pakollisia yrittäjyysopintoja yksi osaamispiste (osp) ja lisäksi tutkinnon suorittaja voi valita ammatillisiin valinnaisiin tutkinnon osiin kaksi yrittäjyyden tutkinnon osaa: *yrityksessä toimiminen 15 osp* ja *yritystoiminnan suunnittelu 15 osp*.

Ammatti- ja erikoisammattitutkintoina voi suorittaa yrittäjyyteen liittyviä tutkintoja, esimerkiksi yrittäjän ammattitutkinto ja yritysjohtamisen erikoisammattitutkinto. Lisäksi kaikkiin ammattitutkintoihin voi sisällyttää valinnaisia, yrittäjyyteen liittyviä tutkinnon osia perus-, ammatti- tai erikoisammattitutkinnoista. Myös erikoisammattitutkintoihin voi sisällyttää valinnaisia yrittäjyysopintoja jostain toisesta ammatti- tai erikoisammattitutkinnosta.

Tutkintouudistuksen myötä ammatillisen perustutkinnon laajuus on 180 osaamispistettä ja se muodostuu yhteisistä tutkinnon osista, joita on 35 osaamispistettä

ja valinnaisista tutkinnon osista, joita on 145 osaamispistettä. (Opintopolku www-sivut 2020.)

Yhteisiin tutkinnon osiin sisältyy yksi osaamispiste *yrittäjyys- ja yrittäjämäinen toiminta -opintoja*, joiden tavoitteena on, että opiskelija osaa toimia yrityksen tavoitteita edistäen sekä ideoida liikeidean ja arvioida sen toteuttamismahdollisuuksia. (Opintopolku www-sivut 2020). Tutkinnon osa arvioidaan numerolla 1–5, arvioinnin toteuttaa ja päättää opettaja tai erityisestä muusta syystä muu koulutuksen järjestäjän edustaja. Tutkinnon osa voidaan arvioida myös ammatillisten tutkinnon osien yhteydessä, tällöin arviointiin voi osallistua myös työelämän edustaja. (Laki ammatillisesta koulutuksesta 531/2017, 54 §.)

Ammatillisiin perustutkintoihin sisältyy eri määrä pakollisia ammatillisia tutkinnon osia. Lisäksi tutkintoon kuuluu ammatillisia valinnaisia tutkinnon osia, joista osa tähtää kunkin alan erityisosaamisen hankkimiseen. Jokaisessa ammatillisessa perustutkinnossa on myös valittavissa yrittäjyyteen liittyviä tutkinnon osia. Kaikkien alojen ammatillisen perustutkinnon suorittajat voivat sisällyttää valinnaisiin tutkinnon osiin kaksi yrittäjyyden tutkinnon osaa: *yrityksessä toimiminen 15 osp* ja *yritystoiminnan suunnittelu 15 osp*. (Opetus- ja kulttuuriministeriön www-sivut 2019.)

Valinnaisen tutkinnon osan, *yrityksessä toimiminen 15 osp*, ammattitaitovaatimuksena on, että opiskelija osaa ideoida liiketoimintaa, muodostaa yhteistyöverkostoja, harjoittaa yrittäjätoimintaa sekä arvioida ja kehittää toimintaa. Oppimis- ja arviointiympäristöiksi soveltuvat harjoitusyritykset, osuuskunnat, oma yritys, oppilaitoksen oppimisympäristöt (kampaamot, myymälät) sekä yritykset, joissa opiskelijan on mahdollista päästä harjoittamaan yrittäjätoimintaa. Tutkinnon osan arvioidaan ammattiosaamisen näytössä. Näytössä opiskelija osoittaa osaamisensa harjoittamalla käytännössä yrittäjätoimintaa. Arviointia voidaan tarvittaessa täydentää yksilöllisesti muilla tavoilla. (Opintopolku www-sivut 2020.)

Toisen valinnaisen tutkinnon osan, *yritystoiminnan suunnittelu 15 osp*, ammattitaitovaatimuksena on, että opiskelija osaa tunnistaa omat vahvuutensa ja osaamisensa, pohtia liiketoimintamahdollisuuksia, ideoida liikeidean ja laatia liiketoimintasuunnitelman. Opiskelijan tulee myös osata laatia

liiketoimintasuunnitelma ja verkostoitua yritykselle keskeisten yhteistyötahojen kanssa. Tutkinnon osa arvioidaan ammattiosaamisen näytössä, jossa opiskelija osoittaa osaamisensa laatien yksin tai ryhmässä liiketoimintasuunnitelmat kehittämälleen liikeidealle. Arviointia voidaan tarvittaessa täydentää yksilöllisesti muilla tavoilla. (Opintopolku www-sivut 2020.)

5.3 Yrittäjyyden oppimisen ja opettamisen kehittäminen oppilaitoksessa

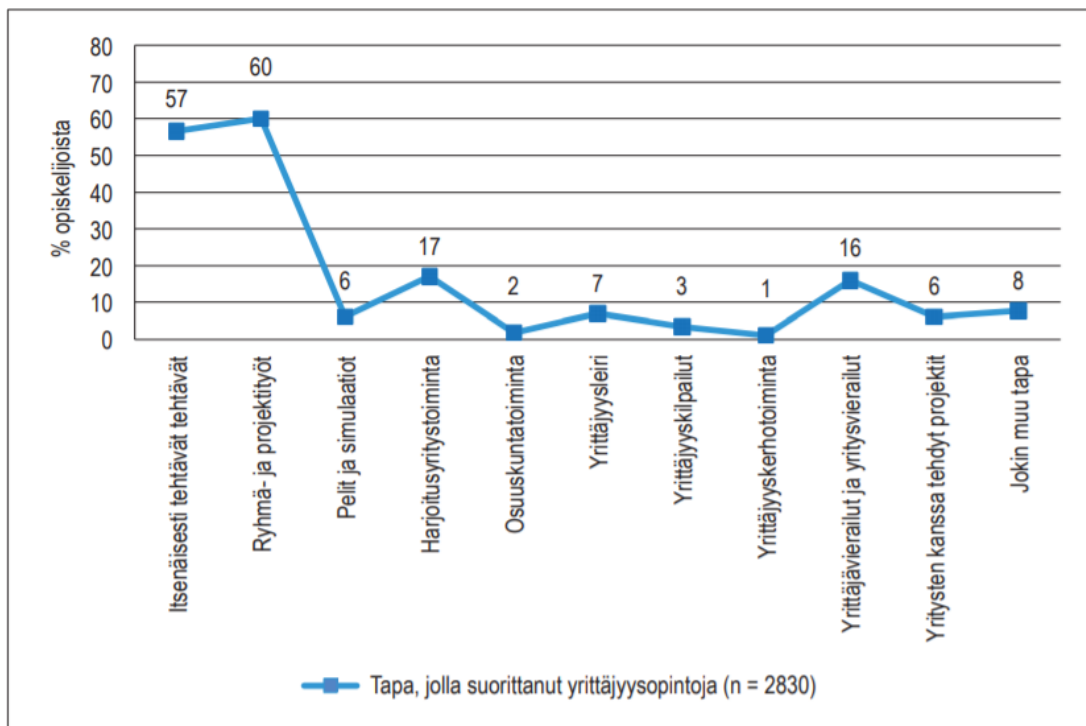
Kansallinen koulutuksen arviointikeskus (Karvi) toteutti yrittäjyyttä ammatillisessa koulutuksessa ja korkeakouluissa käsittelevän arvioinnin vuosina 2017–2018. Arvioinnin tavoitteena oli saada tietoa siitä, miten yrittäjyyttä opetettiin, miten opiskelijat kokivat oppineensa yrittäjyyttä, miten oppilaitoksen toimintakulttuuri tuki yrittäjyyden oppimista ja mitkä tekijät edistivät yrittäjyyden oppimista. Arvioinnin perusteella Karvi antoi kehittämissuosituksia ammatillisen koulutuksen yrittäjyyden tukemiseen, opettamiseen ja yrittäjämäistä toimintatapaa tukevaan toimintakulttuuriin. (Huusko ym., 2018, 3.)

Tämän kehittämistyön kannalta keskeisiä kehittämissuosituksia ovat yrittäjyyden tukeminen ja opettaminen. Karvin mukaan yrittäjyyden tukemista tulisi kehittää panostamalla yrittäjyysopintojen tiedottamiseen. Yrittäjyydestä kiinnostuneet opiskelijat pitäisi löytää jo opintojen alussa, jotta heille voitaisiin tiedottaa mahdollisuudesta suorittaa yrittäjyysopintoja. Oppilaitoksen tulisi mahdollistaa monipuolinen ja innostava yrittäjyyden opetus muun muassa riittävällä resursoinnilla, järjestämällä sopivia opetustiloja sekä muodostamalla yrittäjyystiimejä ja nimeämällä yrittäjyyteen vastuuhenkilöitä. Yrittäjiä tulisi kannustaa kertomaan opiskelijoille yrittäjyydestä esimerkiksi työssäoppimisen yhteydessä ja osallistumaan yrittäjyyteen liittyvään yhteistyöhön oppilaitoksen kanssa. (Huusko ym., 2018, 77.)

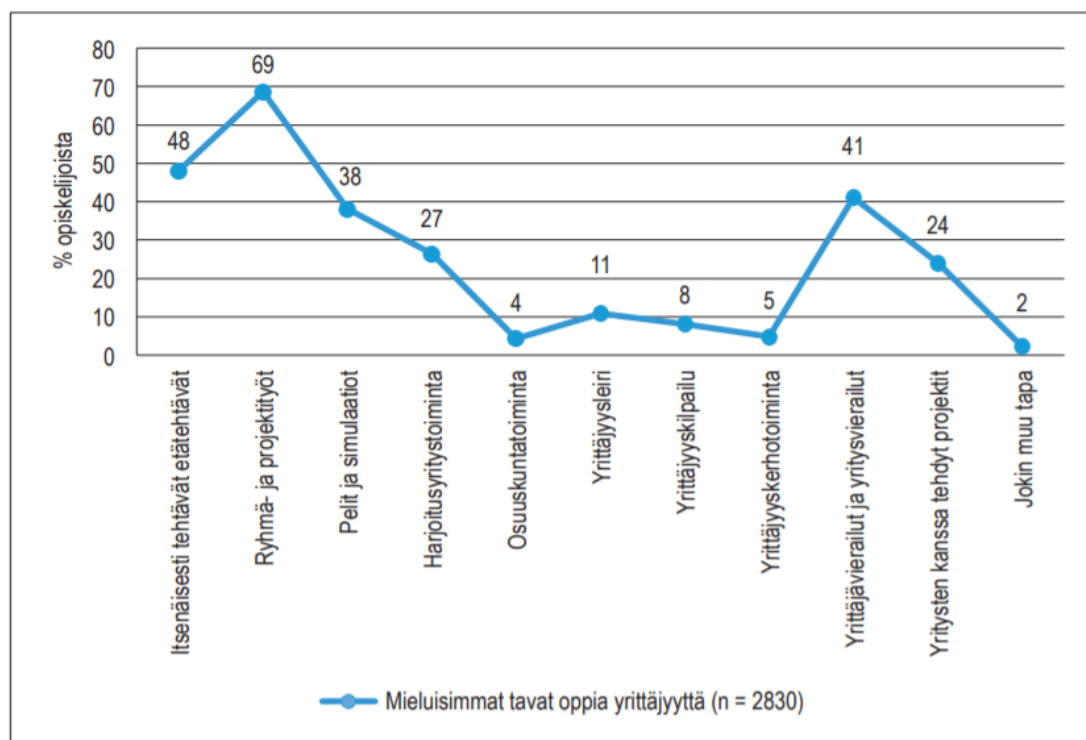
Yrittäjyyden opettamiseen Karvi suosittelee hyödyntämään yrittäjyysopinnoissa monipuolisia oppimisympäristöjä ja toteutustapoja. Opetus tulisi järjestää käytännönläheisesti yhdessä tekemällä sekä yhteistyössä eri koulutusalojen opiskelijoiden ja yritysten kanssa, jotta opiskelijat saisivat valmiuksia yrittäjyyteen ja

työelämän moniammatillisiin toimintaympäristöihin. Henkilöstön ja opiskelijoiden yrittäjyyskokemusta tulisi hyödyntää osana yrittäjyyden opetusta ja opettajia tulisi kannustaa yrittäjyyden integrointiin sekä yhteisiin että ammatillisiin tutkinnon osiin. Digitaalisia ja virtuaalisia oppimisympäristöjä tulisi kehittää siten, että niihin liittyisi myös toiminnallista ja käytännönläheistä yrittäjyyden opetusta. (Huusko ym., 2018, 77–78.)

Karvin arvioinnin perusteella yleisimmät käytetyt opetusmenetelmät yrittäjyysopinnoissa (kuvio 6), olivat ryhmä- ja projektityöt (60 %) sekä itsenäiset tehtävät (57 %), nämä olivat myös opiskelijoille mieluisimmat tavat oppia. Seuraavaksi käytetyimpiä menetelmiä olivat harjoitusyritystoiminta (17 %) sekä yrittäjä- ja yritysvierailut (16 %). Opiskelijoista 27 % oli kiinnostunut harjoitusyritystoiminnasta, yrittäjä- ja yritysvierailuista oli kiinnostunut 41 %. Pelejä ja simulaatioita käytettiin opetusmenetelmänä 6 % ja ne 38 % opiskelijoista koki mieluisaksi tavaksi oppia yrittäjyyttä. Kuviosta 7 selviää että yleisimmin yrittäjyysopintoja suoritettiin vain yhdellä menetelmällä, mutta opiskelijat olisivat toivoneet enemmän toiminnallisuutta (esimerkiksi pelit ja simulaatiot) sekä yrittäjä- ja yritysvierailuja. Luokassa tai verkossa itsenäisesti tehtäviä opiskelijat eivät kokeneet hyväksi tavaksi oppia yrittäjyyttä, sen sijaan he toivoivat enemmän yhteistyötä yrittäjien kanssa esimerkiksi yrittäjätarinoita, yrittäjien arjen seuraamista ja yritysvierailuja. Opiskelijat halusivat kuulla opettajien omia yrittäjyyskokemuksia ja he korostivat myös tekemällä oppimisen tärkeyttä esimerkiksi asiakastöiden tekemistä ja harjoitusyritystoimintaa. (Huusko ym., 2018, 34–36.)

Kuvio 6. Yrittäjyysopintojen suoritustavat, mahdollisuus valita useita vaihtoehtoja (Huusko ym., 2018, 34)

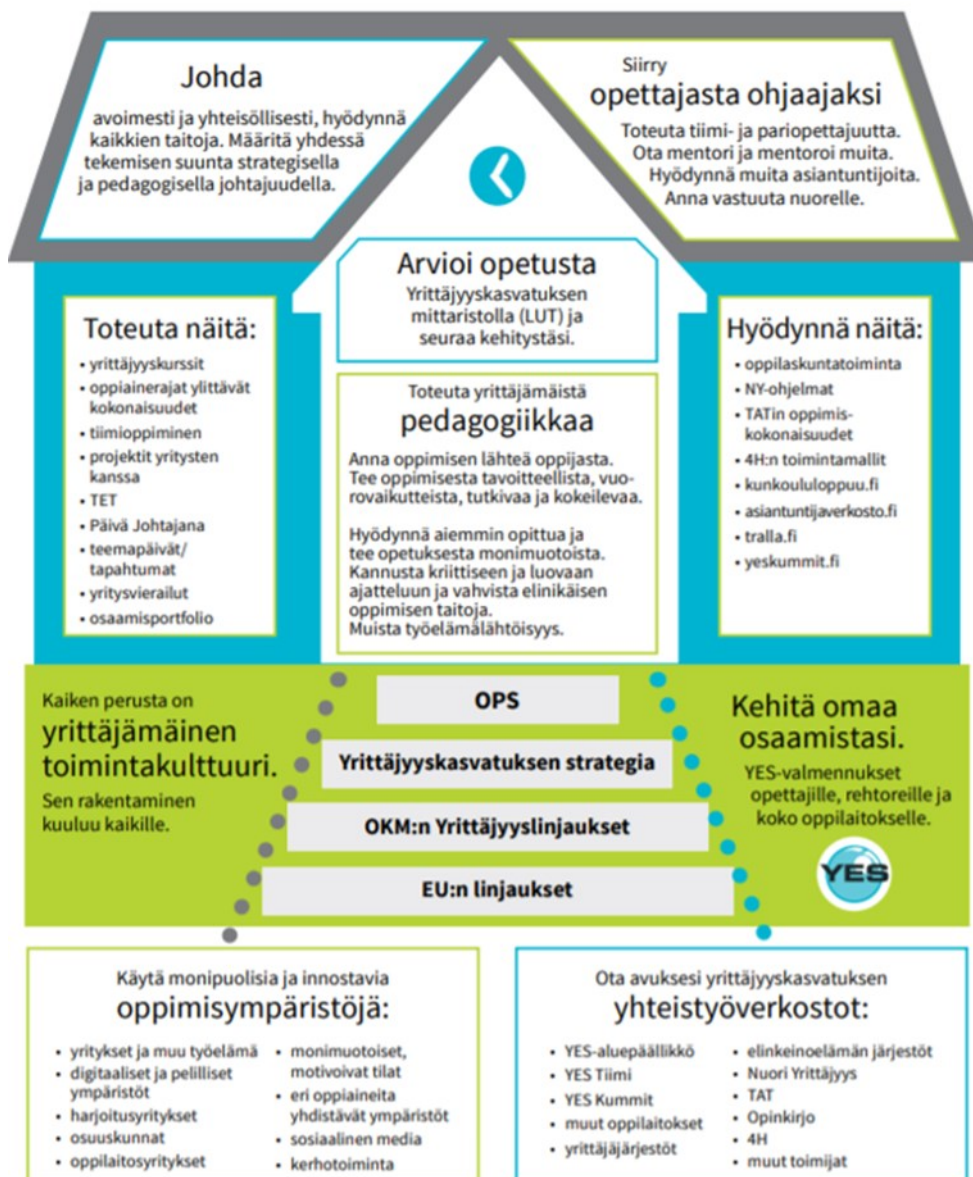
Kuvio 7. Opiskelijoille mieluisimmat tavat oppia yrittäjyyttä, mahdollisuus valita useita vaihtoehtoja (Huusko ym., 2018, 35)

Miten ammatillisen koulutuksen opiskelijat kokivat yrittäjyysinnon ja yrittäjyyden oppimisen kehittyneen? Huuskon ym. (2018, 46–47) arvioinnista selviää, että

opiskelijat, jotka olivat valinneet yrittäjyysopinnot ja ne, jotka olivat suorittaneet näitä opintoja useilla eri menetelmillä, kokivat halun perustaa oma yritys tai olla mukana yritystoiminnassa, lisääntyneen. Opiskelijat kokivat oppineensa yrittäjänä tarvittavia tietoja parhaiten, kun opetusmenetelmiä oli käytetty monipuolisesti ja yrittäjyysopinnot olivat olleet yritysyhteistyöpainotteisia. Myös oppilaitoksen yrittäjyyttä tukeva toimintakulttuuri lisäsi yrittäjyysintoa.

Myös Suomen merkittävin yrittäjyyskasvatuksen kehittäjäverkosto YES antaa suosituksia yrittäjämäisen oppilaitoksen rakentamiseen. YES:in tahtotilana on, että koulutus tukee opiskelijoiden yrittäjämäisen asenteen syntymistä ja oppilaitoksista valmistuu yritteliäitä, oma-aloitteisia nuoria, joilla on aktiivinen elämänsäntä ja jotka hallitsevat tulevaisuudessa tarvittavat taidot. YES on laatinut oppilaitoksille rakennuspiirroksia (kuva 8), joiden avulla se voi uudistaa toimintaansa yrittäjämäisen toimintakulttuurin kehittämiseksi. (Lehtonen ym. n.d., 23.)

Kuvio 8. Yrittäjämäinen oppilaitos (Lehtonen ym. n.d., 23.)

Yrittäjämäisen toimintakulttuurin luominen oppilaitokseen vaatii yhdessä tekemistä, tavoitteiden asettamista, pedagogisia valintoja ja konkreettisia työkaluja. Yrittäjämäisen oppilaitoksen talo -kuvan avulla oppilaitos voi arvioida ja kehittää omaa yrittäjämäisyyttään. (Lehtonen ym. n.d., 23.)

6 YRITTÄJYYDEN OPPIMINEN

Suomessa alettiin puhua yrittäjyyden edistämisestä 1950–60-lukujen taloudellisen kasvatuksen kautena. 1980-luvulla alettiin kiinnittää huomio yrittäjäkoulutukseen ja 1990-luvulla alettiin puhua yrittäjyyskasvatuksesta. Koulun tehtäväksi katsottiin nuorten kouluttaminen ajattelemaan itsensä työllistämistä jossain elämän vaiheessa. Nykymuotoinen yrittäjyyskasvatus aloitettiin 1990-luvun puolivälissä ja yrittäjyys alettiin huomioida myös uudistuneissa opetussuunnitelmissa. Opettajille suunniteltiin yrittäjyyden täydennyskoulutuksia, laadittiin eri kouluasteille soveltuvaa oppimateriaalia ja lisäksi suunniteltiin yrittäjän erikoisammattitutkintoa. (Opetusministeriö 2009, 25–26.)

Vuonna 2009 Opetusministeriö julkaisi yrittäjyyskasvatuksen suuntaviivat, koska nähtiin tarpeelliseksi ohjata oppilaitosten yrittäjyyskasvatusta. Tarve yrittäjyyskasvatuksen suuntaviivojen 2009 tekemiseen juonsi juurensa tilanteesta, jossa Suomeen tarvittiin lisää yrittäjämäistä toimintaa. Yhteiskunta tarvitsi yrittäjyyttä toimiakseen ja kasvaakseen, erityisesti korostui tarve nuorten yritystoiminnalle. Suomi tarvitsi innovaatioita, uusia tuotteita ja palveluja ja nuorilla katsottiin olevan osaamista, ideoita ja rohkeutta tähän tehtävään. (Opetusministeriö 2009, 12–13.)

”Opetusministeriön tavoitteena on vahvistaa yksilöiden yrittäjämäistä asennetta ja lisätä yrittäjyyden houkuttelevuutta yhtenä uravaihtoehtona” (Opetusministeriö 2009, 14). Tähän pyritään kehittämällä opetuksen tavoitteita ja sisältöjä sekä sellaisia oppimisympäristöjä, joissa oppijoiden yrittäjämäiset valmiudet vahvistuvat ja asenteet, tiedot ja taidot kehittyvät siten, että opiskelija kykenee toimimaan yrittäjämäisesti sekä omassa elämässään että tulevaisuuden työelämässä yrittäjänä tai toisen palveluksessa. Yrittäjyyden vahvistaminen nähdään koko koulutuskentän tehtäväksi ja sen tavoitteena on luovuuden ja innovaatiotoiminnan lisääminen, myönteisen yrittäjyyskulttuurin kehittäminen sekä uuden yritystoiminnan käynnistäminen ja omistajanvaihdosten tukeminen. (Opetusministeriö 2009, 5, 14–15.)

Opetus- ja kulttuuriministeriön koulutuksen yrittäjyyslinjaukset 2017 syventävät vuoden 2009 yrittäjyyskasvatuksen suuntaviivoja. Yrittäjyyslinjaukset ulottuvat varhaiskasvatuksesta korkea-asteelle asti. Varhaiskasvatuksessa, esiopetuksessa ja yleissivistävässä koulutuksessa korostuvat yrittäjämäinen toimintatapa, myönteinen asenne sekä yrittäjyyteen liittyvät perustiedot- ja taidot. Toisella asteella ja korkea-asteella osaaminen syvenee ja opintoihin sisältyvät yritystoimintaan liittyvät valmiudet. (Opetus- ja kulttuuriministeriön www-sivut 2019.)

Koulutuksen yrittäjyyslinjaukset on jaettu neljälle tasolle:

1. Strateginen taso ja johtaminen: Oppilaitoksessa tulisi määrittää, mitä yrittäjämäinen toimintakulttuuri tarkoittaa kyseisessä oppilaitoksessa, miten yrittäjyyskasvatusta edistetään, miten toimintaa mitataan ja miten lisätään henkilöstön osaamista yrittäjyyskasvatuksessa.
2. Kasvatus- ja opetushenkilöstön koulutus: miten opettajat voivat hankkia osaamista yrittäjyyskasvatuksesta ja sen erilaisista malleista.
3. Yrittäjyyttä tukeva koulutus
4. Oppimisympäristöt

(Opetus- ja kulttuuriministeriön www-sivut 2019.)

Tässä kehittämistyössä keskeiset tasot ovat yrittäjyyttä tukeva koulutus ja oppimisympäristöt, joten niitä käsitellään laajemmin.

Keskeisinä asioina yrittäjyyttä tukevassa koulutuksessa ovat oppijoiden mahdollisuus kehittää tietoja ja taitoja, joita yrittäjyydessä tarvitaan, mahdollisuus valita yrittäjyyskoulutusta ja kokeilla yrittäjyyttä osana opintoja. Esiin nostetaan myös yhteistyö yritysten ja siihen liittyvien organisaatioiden kanssa sekä muualla hankitun yrittäjyysosaamisen tunnustaminen osaksi opintoja. Myös työpaikalla tapahtuva oppiminen tulisi olla mahdollista suorittaa yrittäjänä toimiessa. Käytännön työkaluina tähän linjaukseen mainitaan muun muassa Nuori Yrittäjyys ry: n ohjelmat, Yrityskylä, 4H -toiminta, YES-verkosto ja Yrittäjänpäivä. (Opetus- ja kulttuuriministeriön www-sivut 2019.)

Oppimisympäristöt -linjauksessa keskitytään yrittäjyyttä tukeviin ja edistäviin oppimisympäristöihin. Esimerkkeinä mainitaan oppilaitosten omat, asiakkaita palvelevat yritykset, osuuskunnat ja harjoitusyritykset. Digitaalisista oppimisympäristöistä mainitaan taloudellisen tiedotustoimiston (TAT) yritys-elämän nuoret sukupolvet kurssikokonaisuus. Myös kokeilukulttuurin vahvistaminen yksilöiden ja organisaatioiden tasolla sekä yrittäjyyden oppiminen kehittyvissä ja innovatiivisissa oppimisympäristöissä on nostettu keskeiseksi seikoiksi. Työkaluiksi ehdotetaan Yrityskylää, NY Vuosi Yrittäjänä- ja NY Start Up -ohjelmia. (Opetus- ja kulttuuriministeriön www-sivut 2019.)

6.1 Yrittäjyyden oppiminen

Syntyvätkö ihmiset yrittäjiksi vai voiko yrittäjyyteen oppia? Mitä pitäisi oppia, kun puhutaan yrittäjyyden oppimisesta? Miten opiskelijoita voidaan rohkaista yrittäjyyteen? Miten opettaja voi työssään opettaa yrittäjyyttä, ellei tarkoiteta vain yritysmuotojen opettamista ja yrittäjämäistä toimintaa, yritteliäisyyttä?

Yrittäjyys mahdollistaa yksilön omien vahvuuksien hyödyntämisen ja itsensä työllistämisen, siksi yrittäjyys tulisi nähdä mahdollisena osana jokaisen tulevaisuutta. Käyttämällä opetuksessa yrittäjyyskasvatuksen lukuisia menetelmiä, opettaja voi mahdollistaa oppijoille osallistuvuuden, aktiivisuuden ja toimimisen yrittäjyydessä tarvittavalla tavalla.

Koulutuksen näkökulmasta yrittäjyyden oppimisessa on keskeistä itsenäinen ja oma-aloitteinen yrittäjyyskäyttäytyminen. Koulutuksessa opiskelijan tulisi voida oppia tavoitehakuisuutta, joustavuutta, epävarmuuden sietoa, luovaa ongelmanratkaisua, neuvottelutaitoja ja päätöksentekoa. Tärkeää yrittäjyyden oppimisessa on myös taitojen oppiminen omakohtaisessa harjoittelussa. Aikuisella opiskelijalla korostuu oman yrittäjyyteen perustuva kokeilu tai harjoittelu. Keinoilla, joita opettaja valitsee käytettäväksi oppimisessa, on siis suuri merkitys. (Koiranen & Peltonen 1995, 39, 49–50.)

Ristimäen mukaan (2004, 27–33) oppilaitoksissa voidaan kasvattaa opiskelijoita yrittäjämäiseen toimintaan käyttämällä innovatiivisia menetelmiä, jotka edistävät opiskelijoita havaitsemaan mahdollisuuksia missä tahansa elämän alueella. Yrittäjämäiseen toimintaan voidaan kasvattaa myös opettamalla ja valmentamalla erilaisten riskien tunnistamiseen ja niiden hallintaan. Ryhtyi opiskelija sitten yrittäjäksi tai ei, riskeistä ja niiden hallinnan oppimisesta hän hyötyy joka elämänalueellaan. Yrittäjyys vaatii toimintaympäristön tuntemusta sekä yhteistyötä erilaisten verkostojen ja sidosryhmien kanssa, opiskelijoille tulisi siis mahdollistaa myös tiimi-, ihmissuhde- ja vuorovaikutustaitojen oppiminen.

Miten oppilaitoksessa sitten voidaan edistää opiskelijoiden yrittäjämäisen persoonallisuuden, ominaisuuksien ja toimintatavan muodostumista? Miten kasvatus ja opetus tulisi järjestää, jotta luotaisiin edellytykset ja mahdollisuudet kehittyä yrittäjämäiseen toimintaan? Koska yrittäjämäisyys perustuu osaltaan yksilön persoonallisuuden piirteisiin, oppilaitosten tulisi luoda olosuhteet, joissa opiskelija voi kehittää yrittäjämäisiä ominaisuuksiaan. Opettajan rooli tässä prosessissa on toimia ohjaajana ja oppimisen mahdollistajana, oppimisympäristöjen luojana, kannustajana ja sparraajana sekä saada opiskelijat positiiviselle oppimisen kehälle. Yrittäjyyskasvatuksen keinoilla pystytään tukemaan myös heikompia ja erityisen tuen tarpeessa olevia opiskelijoita. (Ristimäki 2004, 65–72.)

Taina Järvi (2013, 64–67) tutki väitöskirjassaan yrittäjyyden oppimista ammatillisella toisella asteella ja päätyi siihen, että ammatillisessa koulutuksessa yrittäjyys ilmenee opiskelijoiden aloitteellisuutena, tavoitteellisena, tuloksellisena ja taloudellisena toimintana sekä itsensä johtamisena. Yrittäjyyden oppimisessa keskeisiä asioita, joiden tulisi olla mukana kaikissa oppimisprosessin vaiheissa, ovat päätöksenteon oppiminen ja taito reflektoida.

Tutkimuksesta ilmeni, että ammatillisen koulutuksen opettajat näkevät yrittäjyyden oppimisen alan mahdollisuuksien havaitsemisena sekä taloudellisen ajattelun kehittymisenä. He myös korostivat, että oppimisen tulee valmentaa opiskelijoita kohti itsenäistä, vastuullista ja luovaa työskentelyä alueen kontekstissa. Opettajien mukaan yrittäjyydestä tulee opiskelijoille helpompaa ja konkreettisempaa, kun se liittyy esimerkiksi työssäoppimiseen, jossa tutuksi tulevat paikalliset yritykset ja niiden

yrittäjät. Olennaista on myös yrittäjyyden kytkeytyminen omaan ammattialaan. Myös pienyrityksessä (esimerkiksi opiskelijoiden pitämä kioski) yrittäjänä toiminen lisäsi opiskelijoiden ongelmanratkaisukykyä, taitoa neuvotella ja suunnitella sekä tehdä päätöksiä. Keskeisinä asioita olivat myös mahdollisuuksien havaitseminen ja päätöksiä tekeminen kokemuksen ja tiedon reflektoinnin avulla. (Järvi 2013, 65.)

Järvi (2013, 67) erottaa kolme keskeistä menetelmää yrittäjyyden oppimisessa: reflektointi ja mahdollisuuksien havaitseminen, tiedon johtamisen verkostojen hyödyntäminen sekä päätösten teon oppiminen.

Yrittäjyyden oppimisessa korostuvat reflektointi ja mahdollisuuksien havainnointi. Miten yrittäjä käytännössä kehittää yrityksensä toimintaa? Miten näitä voidaan huomioida opetuksessa? Järvi selvitti asiaa ja otti huomioon sen, miten yrittäjä arjessaan toimii omassa yrityksessään. Yrittäjä hyödyntää kokemuksiaan, reflektoi omaa toimintaansa, oppii virheistään, toimii erilaisissa verkostoissa, kuuntelee asiakkaitaan ja näiden pohjalta kehittää yritystään arjessa toimiessaan, yksinkertaisesti vain muuttamalla toimintaansa tehdäkseen jonkin asian paremmin tai tehokkaammin. Yrittäjä havainnoi ympäristöään ja hankkii tavalla tai toisella tietoa toimintaansa varten. Yrittäjyyden osaamisen kannalta merkittävä asia on havaita mahdollisuuksia päivittäisessä työssä. (Järvi 2013, 68–71.)

Verkostojen merkitys yrittäjälle on suuri ja niiden rakentaminen vaatii häneltä luovuutta. Yrittäjän on myös tunnettava ja havainnoitava alati toimintaympäristöä, jossa hän toimii, pysyäkseen mukana jatkuvassa muutoksessa ja pitääkseen liiketoimintansa kannattavana. Miten näitä asioita voidaan opettaa opiskelijoille oppilaitoksessa? Järven mukaan keskeistä on, yrittäjyyttä opitaan aidoissa toimintaympäristöissä. Yrittäjyyden oppimisen kannalta reflektoinnin oppiminen on oleellista. Opettajan toiminta korostuu, koska hänen tulisi voida ohjata opiskelijoita oppilaitoksen ulkopuolisiin verkostoihin ja luovaan toimintaan sekä auttaa havaitsemaan mahdollisuuksia ja arvioimaan verkostoista ja ympäristöstä saatuja tietoja. (Järvi 2013, 68–71.)

Yrittäjyyden oppimisessa, pitää oppia myös hyödyntämään erilaisia verkostoja yrityksensä johtamisessa. Järven (2013, 71–72) tutkimuksessa yrittäjät hyödynsivät

erilaisia verkostoja, joista he keräsivät tarvitsemaansa tietoa ja kokemuksia. Yrittäjät käyttivät hyödykseen myös ns. sisäkehää, johon kuuluivat yrittäjän pitkäaikaiset suhteet eri tahoihin. Yrittäjälle toimivat verkostot ja sosiaalinen kanssakäyminen ovat elinehto toiminnan kehittämisessä. Tutkimuksessa ilmeni, että opiskelijat luottivat eniten toimintaan tukevaan ryhmään eli oppilaitokseen ja sieltä saatavaan tietoon. Oppilaitos osana opiskelijan verkostoa mahdollisti yrittäjän ominaisuuksien oppimisen esimerkiksi itsestä ja omista vahvuuksista oppimisen sekä epävarmuuden sietämisen ja vastuunottamisen. Onhan koulussa mahdollista kokeilla ja oppia yrittäjyyttä varsin turvallisesti, pelissä eivät ole, kuten yrittäjillä yleensä, elanto ja toimeentulo.

Kyky tehdä päätöksiä on yksi keskeisimmistä asioista yrittäjyydessä, kuten se on elämässä yleensäkin. Päätöksentekoprosessissaan yrittäjä hankkii ensin tarpeellista tietoa, sen jälkeen reflektoi ja arvioi sen käytettävyyttä, vasta sitten hänen on mahdollista tehdä päätöksiä. Miten opiskelijat voivat oppia päätöksentekoa oppilaitoksessa? Päätöksenteon oppimisessa keskeisiä asioita ovat oppijan riskinottaminen, kokeilut, virheiden hyväksyminen ja palautteen saaminen. Järvi (2013, 72–74) käsittelee päätöksenteon oppimista käytännön esimerkin, pienyrityksen pyörittämisen kautta. Opiskelijoilla ei pienessä yrityksessä toimiessaan ole valmiita ratkaisuja eteen tuleviin tilanteisiin, vaan heidän on yhdessä etsittävä ja arvioitava eri ratkaisuvaihtoehtoja punniten niiden seuraukset.

Toisena asiana on vastuunottaminen tehdyistä päätöksistä. Opiskelijoille vastuunottaminen voi olla myös pieniä asioita, esimerkiksi sovitun tehtävän hoitaminen. Päätöksenteon oppimiseen liittyy myös opiskelijan oppiminen riskien ottamiseen ja epävarmuuden sietämiseen. (Järvi 2013, 72–74.)

Kolmantena asiana on erilaisuuden hyväksyminen ja ymmärtäminen. Tässä opiskelija oppii tiedostamaan omia vahvuuksiaan ja käyttämään näitä vahvuuksia hyväkseen yrityksen toiminnassa. Neljäntenä tekijänä päätöksenteon oppimisessa on dialogi. Opiskelijoiden on, ennen päätöksentekoa, neuvoteltava ja päästävä yhdessä kaikkien hyväksymään ratkaisuvaihtoehtoon. Se, että opiskelijalla on mahdollisuus oppia päätöksentekoa, vaatii myös opettajalta esimerkiksi joustavuutta, alueen elinkeinoelämän ja ammatin liittämistä opetukseen, jolloin oppimisen on mahdollista

tapahtua todellisissa työelämän tilanteissa. Opettajalta vaaditaan myös epävarmuuden sietoa, koska tavalliseen opetukseen verrattuna tällainen oppimiseen tähtäävä toiminta on jokseenkin epävarmaa, epävirallista, jopa yllätyksellistä. Tulosten perusteella voidaan todeta, että keskeistä on toiminta ja uuden toiminnan luominen päätöksenteon prosessissa. Opiskelijalla tulisi olla mahdollisuuksia kokeilla, tehdä päätöksiä ja oppia suuntaamaan toimintaa uudelleen virheiden ja epäonnistumisten jälkeen. (Järvi 2013, 72–74.)

6.2 Tekemällä oppiminen yrittäjyyden oppimisessa

Tekemällä ja kokeilemalla oppiminen korostuvat useissa yrittäjyyden oppimiseen liittyvissä julkaisuissa. Yrittäjyyden oppimiseen ei siis tulisi olla ainoastaan asioiden teoreettista oppimista. Parhaita tuloksia saavutetaan, kun opiskelijat pääsevät itse tekemään ja kokemaan yrittämistä. Kehittämistyön tekijä on vuosien ajan toiminut ohjaavana opettajana yrittäjyysopinnoissa, jotka on toteutettu Vuosi Yrittäjänä -ohjelman avulla ja sen myötä on saanut kokea lukuisia nuorten yrittäjien onnistumisia, uskaltautumisia ja kokemuksia. Myös ohjelman suorittamisesta kerätyt palauteet vahvistavat opiskelijoiden, pääsääntöisesti positiivisia kokemuksia. Opiskelijat ovat ohjelmaa suorittaessaan oppineet paljon myös muita kuin yrittäjyyteen liittyviä asioita. Henkinen kasvu ohjelman myötä on monella ollut huikea ja ohjaavana opettajana on saanut iloita näistä kokemuksista opiskelijoiden kanssa. Oppimista on osan kohdalla myös kokemus siitä, ettei minusta koskaan tule yrittäjää, yrittäjyys ei ole ”mun juttu”. Missä muualla kuin oppilaitoksessa yrittäjyyttä pääsee turvallisesti kokeilemaan käytännössä tekemällä?

“Yrittäjyyskasvatuksessa tärkeää on kokeileminen, toiminnallisuus, tekemällä oppiminen, projektimaiset työtavat, yritysysteistyö sekä yrittäjyyteen liittyvät tehtävät ja kokemukset” (Opetus- ja kulttuuriministeriön www-sivut 2020).

Ihminen oppii parhaiten tekemällä itse asioita. Vain tekemisen kautta on mahdollista oppia tuntemaan omat taidot ja valmiudet. Erilaisten tapahtumien ja prosessien edistymistä koskeva tieto syntyy vain tekemisen kautta, kun ollaan pitkän aikaa toiminnallisessa yhteydessä niihin. Tekemistä koskeva tieto ei siirry suoraan

vastaanottajalle vaan hän voi ymmärtää sen täydellisesti vasta kun on itse tehnyt saman asian. (Venkula 2008, 36–37.)

Tekemällä oppiminen eli toiminnasta oppiminen (learning by doing, learning by action, action learning) on yksi vanhimmista opetusmenetelmistä. Menetelmän lähtökohtana on ajatus: “Paras opettaja on kokonaisvaltainen toiminta, jolla on mahdollisimman paljon yhtymäkohtia opiskelun kohteena oleviin taitoihin” (Vuorinen 2001, 179). Toiminnasta oppimiseen liittyy usein sosiaalisuus, joka osaltaan tukee tärkeiden valmiuksien oppimista. Ryhmässä toimessaan sen jäsenet auttavat toisiaan ja ratkovat esiin tulevia ongelmia yhdessä keskustellen ja neuvotellen. Toiminnasta oppiminen konkretisoi opittavaa asiaa ja siihen liittyy usein tutustuminen, kokeileminen ja harjoittelu. Oppiminen perustuu opiskelijan omiin kokemuksiin ja hän saa osaamisestaan välitöntä palautetta. Suuri osa taidoista on mahdollista oppia vain tekemällä ja parhaat tulokset saavutetaan, kun tavoitteena on hankkia taitoja ja vaikuttaa asenteisiin. Toiminnallinen oppiminen tarvitsee usein tuekseen myös muuta opetusta. (Vuorinen 2001, 179–181.)

Tekemällä oppimiseen kuuluvat tekeminen ja osallistuminen, innostavat ja osallistavat oppimisympäristöt, toiminnalliset opetusmenetelmät ja opitun käytäntöön soveltaminen. Myös oppiminen konkreettisen tekemisen ja reflektoidun kokemuksen kautta sekä aitojen yrittäjyyden työtehtävien käyttö, virheiden tekeminen ja niistä oppiminen kuuluvat tekemällä oppimiseen. Tekemällä oppimisessa opiskelijan luottamus omaan osaamiseen kasvaa sekä kyky ottaa riskejä madaltuu ja rohkeus lisääntyy. (Felin ym. 2018, 17.)

6.3 Mentorointi menetelmänä yrittäjyyden oppimisessa

Opettajan rooli on muuttunut viimeistään ammatillisen koulutuksen reformin myötä ohjaajaksi, valmentajaksi, tukijaksi ja oppimistilanteiden ja -mahdollisuuksien organisoidjaksi. Amisreformin mukaan “opettaja ohjaa ja tukee sekä arvioi ja tunnustaa aiemmin hankitun osaamisen” (Opetus- ja kulttuuriministeriön www-sivut 2019).

Mentorointia voidaan kuvata ohjauksellisena toimintana, jossa aktoria eli mentoroitavaa ohjaa kokeneempi eli mentori. Mentoroinnissa keskeistä aktorin oppiminen ja kehittyminen mentorin tuen avulla. Mentorointisuhteen perustana on vuorovaikutus ja luottamuksellinen suhde. Hyvä esimerkki mentoroinnista tulee historian mestari-kisälli-oppimisesta. (Kupias & Salo 2014, 11–13.)

Työn oppimisessa oli vaihe, jossa ajateltiin, että ammattitaito saavutetaan parhaiten opiskelulla tietopohjaa oppilaitoksessa. Katsottiin, että mestareiden tietopohja oppittavista asioista oli kenties liian vanha ja oppilaitokset ovat paikkoja, joista löytyy uusin tieto. Tällä hetkellä ymmärretään taas paremmin mentoroinnin tuomat hyödyt ja mahdollisuudet oppia ammatissa tarvittavia taitoja. Niinpä mentoroinnin voidaan sanoa olevan jopa muoti-ilmiö. Mentorointia pidetäänkin varsin tehokkaana tapana jakaa ja vahvistaa alalle ominaisia tietoja ja taitoja, se on osaamisen rikastamista kokemustiedon avulla ja on hyvä lisä ammatillisen kehittämisen kanssa. (Kupias & Salo 2014, 12–14.)

Kupias & Salo (2014, 15–16) kuvaavat mentoroinnin kehittymistä neljän sukupolven mentoroinnin kautta. Ensimmäisen sukupolven mentorointia voidaan kutsua myös tiedonsiirtomentoroinniksi, koska lähtökohtana on mentorin tiedon ja osaamisen siirtäminen aktorille. Tässä mentoroinnin vaiheessa mentori määrittää käsiteltävät teemat ja aktori on lähinnä mentoroinnin toimenpiteiden kohteena. Tätä mallia valitettavasti käytetään edelleenkin. Perinteinen luokkaopetus, jossa opettaja on tietoa opiskelijoille siirtävä ”puhuva pää”, ehkäpä muistuttaa läheisesti tätä mallia.

Toisen sukupolven mentorointia voidaan sanoa opastavaksi mentoroinniksi, jossa olennaista on aktorin oma toiminta, kun oppimista halutaan tapahtuvan. Havaittiin, ettei tietoa ja kokemusta voi suoraan siirtää vaan aktorin on oppiakseen ja ymmärtääkseen, työstettävä asioita omassa mielessään. Tämän onnistumiseksi, tarvitaan aktorin kiinnostus ja tarve opittaviin asioihin, ei mentorin. Keskeistä on siis aktorilähtöinen oppiminen ja aktorin tavoitteet oppia asioita. Toisen sukupolven mentorointi soveltuu hyvin muun muassa perehdytykseen, jossa mentori hyödyntää omaa osaamistaan aktorin hyväksi. Oleellista on myös, että aktorin aktiivisuutta vahvistetaan ja hänen näkökulmansa ovat mentoroinnin keskiössä. (Kupias & Salo 2014, 16–17.)

Kolmannen sukupolven mentoroinnille on ominaista ratkaisu- ja voimavarakeskeisyys sekä coaching ja tätä vaihetta voidaankin kutsua valmentavaksi tai coachaavaksi mentoroinniksi. Tässä keskeistä on, että mentori tukee aktoria tämän kehittymisessä ja auttaa ymmärtämään ja oivaltamaan asioita yli mentorin ymmärryksen ja kokemuksen. Mentori toimii oppimisprosessin ohjaajana ja valmentajana. Tämä malli soveltuu hyvin tilanteisiin, joissa kyse ei niinkään ole konkreettisen tiedon jakamisesta vaan enemmänkin mentorin kokemuksen, hiljaisen tiedon ja “viisauden” hyödyntämisestä. (Kupias & Salo 2014, 17.)

Neljännän sukupolven mentorointi perustuu usein ns. vertaismentorointiin, eli mentorointiin, jossa kumpikaan osapuoli ei ole keskiössä vaan toisen kuuntelu ja keskustelut tapahtuvat tasavertaisesti. Tässä mallissa voi syntyä jotain täysin uutta, jota kumpikaan osapuoli ei omistanut ennen keskustelua. Kirjoittajat kyseenalaistavat neljännän sukupolven mentoroinnin pohtien, onko kyse enää ollenkaan mentoroinnista. Toisaalta he toteavat mentoroinnin olevan menestyksekkäs tapa toimia useassa tilanteessa edelleenkin. Heidän mielestään tämän päivän työelämässä voidaan menestyksekkäästi toteuttaa toisen, kolmannen ja neljännän sukupolven mentorointia. Sen, miten mentorointi painottuu, ratkaisee aktoreiden ja mentoreiden tarpeet sekä organisaation vaatimukset. (Kupias & Salo 2014, 18.)

Kuvio 9 avaa, mistä mentoroinnissa pohjimmillaan on kyse. Huomattavaa on, että mentorin rooli ei ole kiveen hakattu, vaan se joustaa tarpeen mukaan. Mentorointi voi painottua perehdyttämiseen tai coachingin ja työnohjauksen suuntaan tarpeista riippuen. Mentoroinnin voidaan siis sanoa olevan yksi lukuisista kehittämis- ja ohjausmuodoista. (Kupias & Salo 2014, 19)

Kuvio 9. Työelämäohjaajia (Kupias & Salo 2014, 19)

Ristikangas, Clutterbuck ja Manner (2014, 24–27) erottavat mentoroinnissa kaksi muotoa, joista toinen on USA:ssa vallalla oleva mentoroinnin muoto, jossa keskeistä on urasuunnittelun tukeminen mentoroinnin avulla. Kirjailijat kutsuvat USA:n mallia sponsorioivaksi mentoroinniksi, koska malli keskittyy mentorin ja mentoroitavan väliseen sponsorisuhteeseen. Tässä mallissa mentori on viisas, kokenut ja vaikutusvaltainen, joka auttaa, neuvoo ja jakaa tietoa mentoroitavalle eli suojatille. Toinen mentoroinnin muoto puolestaan tulee Euroopasta, ja siinä on kyse mentorin ja mentoroitavan yhteisestä oppimisesta. Mentori tukee mentoroitavaa päätöksenteossa ja auttaa kehittämään itsetuntemusta, kannustaa, haastaa, saa aikaan kehittymistä, oppimista ja kokeiluja. Tässä muodossa korostuu mentorin erityisrooli ja -tehtävä, suuntautuminen kehittymiseen ja vahvaan tavoitteisiin pyrkimiseen.

Ristikangas ym. (2014, 25–31) nostavat mentoroinnin keskiöön valmentavan mentoroinnin mallin. Valmentavassa mentoroinnissa korostuvat tuen antaminen mentoroitavan tarpeeseen, osapuolten tasavertainen suhde, molempien osapuolten kokemuksista oppiminen sekä selkeä tarkoitus ja tavoite. Valmentavassa mentoroinnissa mentorin roolit vaihtelevat; coachaajasta, kokemusten jakajaan, konsultista, ohjattavaltaan oppijaksi. Valmentava mentorointi on organisaation yhteisöllistä kehittämistä ja se kasvattaa aktiivisuutta ja sitoutumista. Mentorin toimintaa ohjaavat mentoroitavan päämäärät ja ohjaaminen yhteiseen reflektioon, joka kasvattaa toimintakykyä, ammatillisuutta ja psykologista ymmärrystä. Valmentavassa mentorointisuhteessa olennaista on molempien osapuolten keskinäinen oppimissuhde, molemmat voivat oppia ja saada uusia näkemyksiä toisiltaan. Mentorointisuhde perustuu kahden ihmisen väliseen luottamukselliseen kumppanuussuhteeseen. Valmentavat mentorit toimivat mentoroitavien apuna ja tukena esimerkiksi monimutkaisten asioiden päätöksenteossa, näkemysten selkiyttämässä ja uusien näkemysten tarjoajina. Huomioitavaa on, että mentori ei ratko ongelmia tai tee päätöksiä mentoroitavan puolesta, vaan hänen roolinsa on auttaa näkemään ja suunnittelemaan erilaisia tapoja selvittää tilanteista.

Mentoroinnissa voidaan erottaa eri muuttujien perusteella eri tyyliä. Ensimmäinen ulottuvuus liittyy prosessin johtamiseen. Suoran tyylin ollessa kyseessä, mentorin ote on määräävä ja hänellä on päävastuu sisällöstä, aikataulusta ja keskustelun suunnasta. Epäsuorassa tyyliässä mentori taas rohkaisee ja ohjaa mentoroitavaa päättämään itse käsiteltävistä asioista ja tekemään omia johtopäätöksiä. Mentorin roolina on tukea mentoroitavan omaehtoista kehitystä. Toinen mentoroinnin ulottuvuuksista liittyy yksilön tarpeisiin ja ohjaustyyliässä voikin korostua yksilön haastaminen ja epämukavuusalueelle ohjaaminen, toisaalta kyse voi olla yksilön ymmärtämisestä ja rohkaisemisesta. Tehokkaassa mentorointisuhteessa eri ohjausulottuvuudet valikoituvat yleensä mentoroitavan tarpeista riippuen. (Ristikangas ym. 2014, 31–32.)

7 OPPIMISYMPÄRISTÖT

7.1 Oppimisympäristö

”Oppimisympäristöllä tarkoitetaan oppimiseen liittyvää fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista kokonaisuutta” (Opetusministeriö 2009, 17).

Oppimisympäristöajattelu ohjaa koulutuksen suunnittelua ja toteutusta. Oleellista on pohtia, miten ja missä opiskelija oppii, sen sijaan että pohdittaisiin, miten asia kannattaa opettaa. Oppimisympäristöajattelussa tulisi painotuksen olla oppijassa ja niissä ympäristöissä ja tilanteissa, joissa oppimista voi tapahtua. (Itä-Suomen yliopiston www-sivut 2019.)

Kuviosta 10 hahmottuu hyvin perinteisen, opettajälähtöisen ja oppimisympäristölähtöisen ajattelutavan erot. Opettajälähtöisessä toiminnassa opettaja suunnittelee, miten asiat voi opettaa, opiskelu tapahtuu perinteisessä luokkahuoneessa opettajan luennoissa edestä, opiskelija nähdään varsin passiivisena osapuolena. Oppimisympäristölähtöisessä toiminnassa puolestaan pohditaan, millaisissa ympäristöissä ja toiminnoissa opiskelija opiskelee ja oppii asioita. Oppimistilanteissa oppimista tapahtuu monissa ympäristöissä ja tilanteissa, esimerkiksi sosiaalisissa tilanteissa, verkkoympäristössä ja työelämässä. Opiskelija

nähdään oppimisen aktiivisena osapuolena, jonka pitää myös oppia ymmärtämään, mistä asiassa on kysymys. (Manninen 2019.)

OPETTAJAN TOIMINTA LÄHTÖKOHTANA	OPPIMISYMPÄRISTÖ LÄHTÖKOHTANA
opettaja on aktiivinen	opiskelija on aktiivinen
opettajakeskeisyys	oppijakeskeisyys, yhteistoiminnallisuus
päähuomio opettamisessa	päähuomio opiskelussa ja oppimisessa
ops-lähtöinen opetus	ongelmalähtöinen opiskelu
tiedon välittäminen ("hauki on kala")	tiedon konstruointi (uusi asia liitetään aiemmin opittuun)
muistamista mittaavat yksittäisiä asioita koskevat koekysymykset	ymmärtämistä ja osaamista arvioivat soveltavat tehtävät

Kuvio 10. Oppimisympäristöajattelun periaate Mannisen (2019) mukaan

Oppimisympäristöt voidaan Mannisen (2019) mukaan jakaa seuraavien näkökulmien mukaisesti:

- fyysinen oppimisympäristö: rakennus, tilat ja tilaratkaisut, työsalit
- didaktinen: millaisia opetusmenetelmiä oppimisympäristö mahdollistaa
- sosiaalinen: miten mahdollistuvat vuorovaikutus, yhteistyö ja kohtaamiset, millainen ilmapiiri
- tekninen: miten teknisesti toteutettu, esimerkiksi tietokoneet, verkko, simulatori ja opetusteknologian ratkaisut
- paikallinen: muut oppimiseen soveltuvat paikat, esimerkiksi työpaikka, museot ja metsä

Kun oppimisympäristöjä lähdetään kehittämään kokonaisvaltaisesti, on hyvä ottaa huomioon kaikki eri näkökulmat (Manninen 2019).

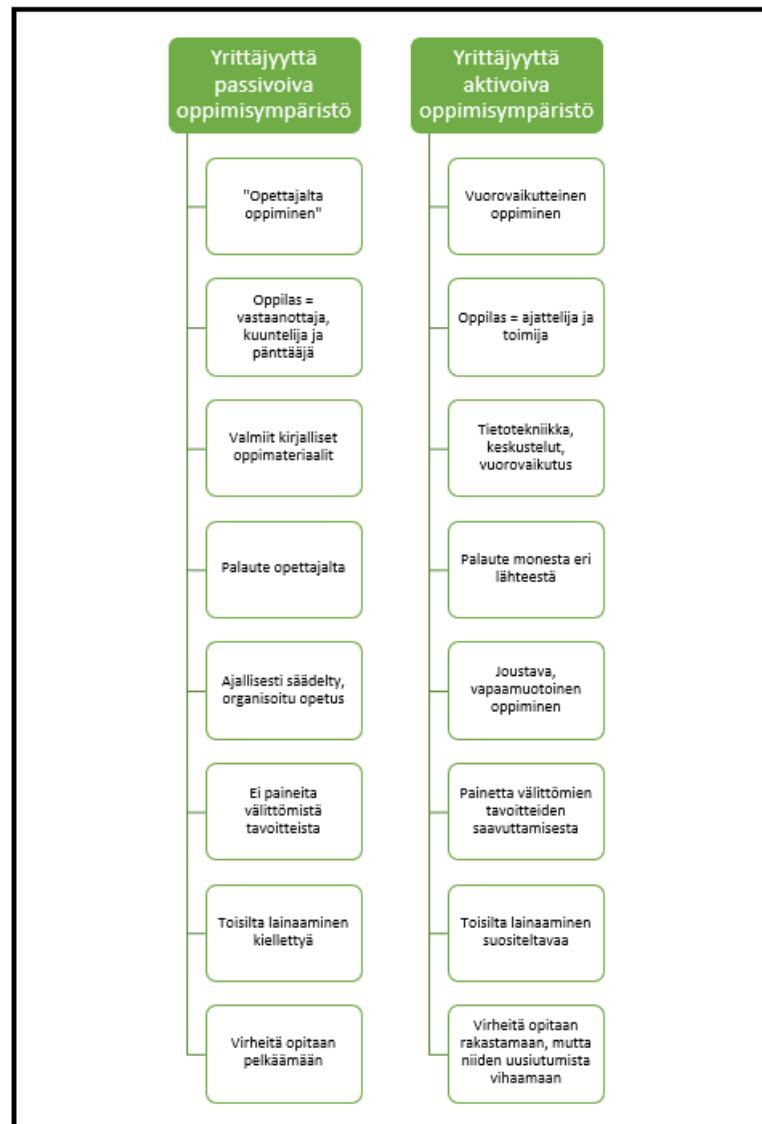
7.2 Yrittäjyyden oppimisympäristö

Yrittäjyyttä tukevassa oppimisympäristössä korostuu oppijan oma aktiivisuus, opiskelua on erilaisissa ympäristöissä, esimerkiksi simuloitussa ja reaali maailman tilanteissa, oppijat saavat olla suoraan kontaktissa yrittäjyyden kanssa ja opettaminen perustuu ongelmanratkaisuun ja vuorovaikutukseen. Yrittäjyyttä tukevassa oppimisympäristössä opettaja toimii ohjaajana, valmentajana, organisoijana ja oppimisympäristöjen suunnittelijana. (Opetusministeriö 2009, 17.)

Yrittäjyyskasvatuksen oppimisympäristössä oppijalle annetaan vastuuta omasta toiminnasta ja oppimisesta. Oppijaa ohjataan havaitsemaan mahdollisuuksia ja kannustetaan tarttumaan niihin, tuetaan omiin kykyihin luottamista ja annetaan mahdollisuuksia ottaa riskejä. Yrittäjyyskasvatuksen oppimisympäristöön kuuluu myös tavoitteellinen yhteistyö oppijoiden kesken sekä oivaltavan ja keksivän oppimisen edistäminen. (Opetusministeriö 2009, 17.)

Koirasen & Peltosen (1995, 56–59) mukaan yritysmäinen oppimiskeskus tuo yrittäjyyden esiin jo luokkaopetuksessa, kun siihen sisällytetään epävarmuutta sisältävien projektien toteuttaminen. Tällöin opetus- ja oppimismenetelmät ohjaavat oppilaita yritteliäisyyteen valmentamalla heitä yrittäjyystietoihin ja -taitoihin sekä saaden oppilaita esiin yrittäjäpersoonallisuuden. Yritysmäisessä oppimiskeskuksessa, varsinkin joustavassa ja vapaassa oppimisympäristössä, korostuvat toisiltaan oppiminen, tekemällä oppiminen, luova ongelmanratkaisu, keskustelu ja vuorovaikutus, riskien ottaminen ja virheistä oppiminen. Kuvio 11 havainnollistaa yrittäjyyttä passivoivan ja aktivoivan oppimisympäristön eroja.

Kuvio 11. Yrittäjyyttä aktivoiva ja passivoiva kouluympäristö (Koiranen & Peltonen, 1995, 58)

Yrittäjyyskasvatuksen oppimisympäristöjen kulmakiviä ovat oivaltamisen ilo, yhdessä tekeminen ja vastuunottaminen. Yrittäjyyskasvatuksen oppimisympäristö mahdollistaa luovat ja innovatiiviset työtavat, ketterän kokeilukulttuurin ja tekemisen ilon, omatoimisuuden ja oivaltamisen. Oppimisympäristössä mahdollistuu yksilöllinen ja yhteisöllinen vastuun ottaminen, oppimista tapahtuu kokeilemalla, erehtymällä sekä yhdessä ajattelun, tekemisen ja jakamisen kautta. Myös yrittäjämyönteinen asenne ja yrittäjyyden kokeileminen käytännössä ovat tyypillisiä yrittäjyyskasvatuksen oppimisympäristölle. Tässä oppimisympäristössä opettaja toimii oppimisympäristön luoja, oppimisen mahdollistajana, tiimityöntekijänä ja

esimerkkinä, myös pari- ja tiimiopettajuus ovat toiminnan arkea. (YES Varsinais-Suomen www-sivut 2019.)

YES on laatinut opettajille, rehtoreille ja työelämän yhteistyökumppaneille ”Yrittäjyyskasvatuksen työkirjan”, jonka avulla eri toimijat voivat kehittää yrittäjyyskasvatuksen toimenpiteitään. YES kehottaa käyttämään yrittäjyyskasvatuksessa monipuolisia ja innostavia oppimisympäristöjä ja nimeää tällaisiksi yritykset ja yhteisöt, digitaaliset työkalut, harjoitusyritykset, osuuskunnat, oppilaitosyritykset, monipuoliset ja opiskelijoita motivoivat tilat sekä eri oppiaineita yhdistävät ympäristöt. (Lehtonen ym. n.d., 3, 21.)

Taina Järvi (2013, 64–65) näkee yrittäjyyden oppimisessa ammatillisella toisella asteella keskeisimpinä sen, että opiskelija saa koulutuksesta valmiuksia yrittäjyyteen. Oma pienimuotoinen yritystoiminta oppimisympäristönä tukee hyvin näiden valmiuksien oppimista. Oman yritystoiminnan myötä opiskelijat oppivat havaitsemaan mahdollisuuksia, kun he ideoivat ja kehittävät yrityksensä toimintaa. Samoin mahdollistuvat myös riskin ja epävarmuuden sietämisen sekä päätöksenteon oppiminen ja päätösten seurausten hyväksyminen. Oman yritystoiminnan myötä opiskelijat pääsevät tutustumaan yrittäjän elämismailmaan ja aidoissa työelämän oppimisympäristöissä toimimista.

7.3 Työkaluja yrittäjyyden oppimiseen

Koulutuksen yrittäjyyslinjaukset on tehty kehittämisen avuksi oppilaitoksen johdolle, henkilöstölle ja yrittäjyyskasvatuksen parissa toimiville ja ne antavat vinkkejä ja työkaluja käytännön työhön.

Yrittäjyyslinjauksissa nostetaan yrittäjyyden oppimisen ja ohjaamisen työkaluiksi muun muassa YES:n yrittäjyyskylä, yrittäjyyskasvatuksen käsikirjat, Päivä Johtajana -malli, 4H-yritys sekä Nuori Yrittäjyys ry:n ohjelmat. Näistä monet ovat käytössä aina perusasteelta korkea-asteelle asti. Mallit, jotka kehittämistyössä käydään läpi, on valittu yrittäjyyslinjausten, teemahaastattelujen ja yrittäjyyskasvatuksen asiantuntijoiden kokemusten perusteella.

7.3.1 Nuori Yrittäjyys Ry:n yrittäjyyskasvatuksen mallit toiselle asteelle

Nuori Yrittäjyys Ry:n (NY) opinto-ohjelmat auttavat nuoria tunnistamaan ja hyödyntämään omia tietoja, taitoja ja ideoita. NY-ohjelmat vahvistavat nuorten yrittäjyysasennetta, taloudenhallintaa ja työelämätaitoja. Ohjelma on käytössä yli 160 oppilaitoksessa Suomessa. (NY Vuosi Yrittäjänä www-sivut 2019.)

Vuosi yrittäjänä -opinto-ohjelma on tarkoitettu kaikille perus- (yläkoulun) ja toisen asteen oppilaitosten opiskelijoille. Ohjelmassa opiskelijat perustavat yksin tai ryhmässä oikealla rahalla toimivan NY-yrityksen lukuvuoden tai kalenterivuoden ajaksi. Yritysideat pohjautuvat opiskelijoiden omiin vahvuuksiin tai osaamiseen, kiinnostuksen kohteisiin, ajankohtaisiin teemoihin yms. Ohjelman aikana käydään läpi yrityksen kaikki vaiheet perustamisesta yrityksen lopettamiseen. Ohjelman aikana nuorten yritysten on mahdollista ottaa osaa erilaisiin kilpailuihin, esimerkiksi paras video pitch, paras liikeidea ja paras sovellus. Vuosittain järjestetään myös valtakunnallinen, paras NY-yritys -kilpailu, johon osallistujat valitaan alueellisista Uskalla Yrittää -semifinaaleista. (NY Vuosi Yrittäjänä www-sivut 2019.)

Vuosi Yrittäjänä -ohjelmassa oppimisympäristö muodostuu kunkin NY-yrityksen myötä, oppiminen perustuu tekemällä oppimiseen, kokeiluihin ja virheistä oppimiseen. Ohjelma on aina osa oppilaitoksen opetusta ja käytännöstä vastaa opettaja. Opettajan tehtävä ohjelmassa on toimia sparraajana ja auttaa tarvittaessa nuoria yrittäjiä eteenpäin pääsemisessä. Ohjelmassa yhdistyvät teoria ja käytäntö.

Ydinkohdat Vuosi Yrittäjänä -opinto-ohjelmasta:

- opiskelijan on oltava perusasteen (yläkoulu) tai toisen asteen oppilaitoksen opiskelija
- NY-yritys perustetaan yleensä ryhmässä, suositeltu ryhmäkoko on 2–8 henkilöä. Yrityksen voi perustaa myös yksin
- NY-yritys ei ole virallinen yhtiömuoto, eikä sillä ole Y-tunnusta. NY-yritykset rekisteröidään NY Vuosi Yrittäjänä -ohjelman rekisteriin
- ohjelmaan voi tietyn edellytyksin osallistua kaksi kertaa opintojen aikana

- 1.3.2019 alkaen NY-yrityksen voi toimia lukukauden (kevät tai syksy), lukuvuoden tai kalenterivuoden ajan. Verohallinnon ohjeen mukaisesti ohjelman maksimikesto on 18 kuukautta, josta 12 kuukautta voi olla varsinaista yrityksen toiminta-aikaa. (Ammattiosaamisen kehittämissyhdystys AMKE ry:n www-sivut 2019.)
- NY-yritykset voivat toimia myös kesäaikana, kunhan ohjelma on osa oppilaitoksen opetusta ja ohjelman toteutukseen on varattu opettajaresurssia
- oma NY-yritys toimii oppimisympäristönä, yrittäjyys-, talous- ja työelämätaitojen oppimisessa

(NY Vuosi Yrittäjänä www-sivut 2019.)

Vuosi Yrittäjänä -ohjelman osaamistavoitteet:

Opiskelija osaa tunnistaa yrittäjyyden vaatimukset ja arvioida omat vahvuutensa ja kehittämiskohteensa sekä kehittää omia yrittäjyyden taitojaan, joita ovat esimerkiksi myyntitaidot, ryhmätyötaidot, ongelmanratkaisutaidot, viestintätaidot ja esiintymistaidot. Opiskelija rakentaa liiketoimintaa edistäviä yhteistyöverkostoja, osaa suunnitella yrityksen liiketoimintaa, käyttää suunnitteluun liittyviä työkaluja ja laatia yrityksen perustamisasiakirjat. Opiskelija tunnistaa ja arvioi omaa toimintaansa yrityksessä osana tiimiä. (NY Vuosi Yrittäjänä www-sivut 2019.)

Syksystä 2019 alkaen osana Vuosi Yrittäjänä -ohjelmaa alettiin käyttää virtuaalista Twid -oppimisympäristöä. Twid:ssä on 22 moduulista koostuva oppimiskokonaisuus, joka tukee yritystoimintaa ja Vuosi yrittäjänä -ohjelmaa. Moduulit sisältävät erilaisia tehtäviä, lyhyitä videoita ja mallipohjia, joita opiskelijat voivat tehdä yksin tai tiiminsä kanssa. Opettaja näkee palautetut tehtävät oman käyttäjäliittymänsä kautta. (Vuosi yrittäjänä www-sivut 2020.)

24h-leiri on vuorokauden kestävä innovaatioleiri yrittäjyystaitojen harjoitteluun. Leiri on suunnattu toisen asteen opiskelijoille ja sen tavoitteena on saada leiriläiset asettamaan tavoitteita ja ottamaan vastuuta omasta ja tiiminsä toiminnasta. Opiskelijat muodostavat leirin alussa muutaman hengen tiimejä, joissa he ideoivat liikeidean kuvitteelliselle yritykselleen. Leiri perustuu ryhmätyöhön, ongelmanratkaisuun, erilaisiin leikkimielisiin ja yhteistoiminnallisiin rasteihin ja rastitehtäviin. Leirin aikana leirillä vieraillee yrittäjiä kertomassa oman yrittäjätarinansa ja sparraamassa

leiriläisiä. Leiri päättyy vuorokauden kuluttua yhteistilaisuuteen, jossa leiriläisten muodostamat tiimit esittelevät ideoimansa liikeidean. Leiri toteutuu nuorilta nuorille -periaatteella eli leirin suunnittelijoina ja vetäjinä toimivat koulutetut leiritutorit vastuupettajien ohella. Leiriläiset ja leiriohjaajat saavat osallistumisestaan osallistumistodistuksen. (Nuori Yrittäjyys ry:n www-sivut 2020.)

24h-leirin osaamistavoitteet:

Opiskelija osaa tunnistaa yrittäjyyden vaatimukset, omat vahvuutensa ja kehittämiskohteensa. Hän osaa kehittää omia yrittäjyyden taitojaan, tunnistaa liiketoimintamahdollisuuksia, käyttää liiketoiminnan suunnitteluun liittyviä työkaluja ja esittää liiketoimintaidean vakuuttavasti. (Nuori Yrittäjyys ry:n www-sivut 2020.)

Minicamp on lyhennetty versio 24h-leiristä ja se soveltuu toiselle asteelle ja korkeakouluihin. Minicamp kestää 6–10 tuntia ja sen aikana leiriläiset kehittävät liikeidean, mallintavat sen ja valmistelevat siitä esityksen, jonka esittelevät leirin lopuksi. Työskentely leirillä tapahtuu learning by doing fun -periaatteella ja yrittäjyyttä opitaan oman idean toimiessa oppimisen välineenä, työkaluina käytetään muun muassa liikeidean nelikenttää, Business Model Canvas:ia ja myyntipuhetta. Myös minicamp toteutetaan nuorilta nuorille -periaatteella eli leiritutorit suunnittelevat ja toteuttavat leirin yhteistyössä vastuupettajien kanssa. Minicamp-leiri soveltuu hyvin työvälineeksi Vuosi yrittäjänä -ohjelman aloitukseen. (Nuori Yrittäjyys ry:n www-sivut 2020.)

Minicamp:n osaamistavoitteet:

Osallistuja osaa tunnistaa yrittäjyyden vaatimukset, omat vahvuutensa ja kehittämiskohteensa. Hän kehittää omia yrittäjyyden taitojaan, joita ovat esimerkiksi myyntitaidot, ryhmätyötaidot, ongelmanratkaisutaidot, viestintätaidot ja esiintymistaidot. Opiskelija osaa myös tunnistaa liiketoimintamahdollisuuksia, käyttää liiketoiminnan suunnitteluun liittyviä työkaluja ja tiivistää liiketoimintaidean esitykseksi ja esittää sen muille vakuuttavasti. (Nuori Yrittäjyys ry:n www-sivut 2020.)

7.3.2 4H-yrittäjyys

4H-yhdistyksen kautta 13–28-vuotiaiden nuorten on mahdollista kokeilla pienimuotoista yritystoimintaa. Yritystoiminta voi vähimmillään kestää vain yhden päivän ja se mahdollistaa myös kesätyön tekemisen tai toiminta voi olla jatkuvaa. 4H-yritys on hyvä tapa kokeilla turvallisesti ja ohjatusti omaa liikeideaa, tienata omaa rahaa ja kerryttää työkokemusta. (4H-yhdistyksen www-sivut 2019.)

4H-yhdistyksen nettisivuilla on paljon materiaalia, joista nuori voi itsenäisesti opiskella yrittämiseen vaadittavia asioita. Yhdistyksen kautta on myös mahdollista suorittaa yhden opintopisteen laajuinen nuorten yrityskurssi. (4H-yhdistyksen www-sivut 2019.)

Ydinasiat 4H-yrittäjyydestä:

- yritystä voi pyörittää yksin tai ryhmässä
- yritys voi toimia epävirallisesti (ei Y-tunnusta), jolloin kyseessä on itsenäinen tulonhankkimistoiminta. Satunnainen laskutus voidaan hoitaa palveluntarjoajien (esimerkiksi eezy) kautta. Jos laskuttaminen on jatkuvaa, yrityksen kannattaa hankkia Y-tunnus.
- yrityksellä pitää olla oma yritysohjaaja, tukea saa myös 4H-yhdistykseltä
- yrityksen myynti voi olla 50 – 7000 € vuodessa
- kaikki vuoden aikana ohjelmassa mukana olleet yritykset voivat osallistua Vuoden 4H-yritys -kilpailuun
- nuori voi saada seitsemän opintopisteitä yrittäjänä toimimisesta ja digitaalisen osaamismerkkin
- osallistujan pitää liittyä 4H-yhdistykseen ja hänen on sitouduttava 4H:n arvoihin

(4H-yhdistyksen www-sivut 2019.)

7.3.3 Osuuskunta yrittäjyyden oppimisympäristönä

Osuuskuntaa yrittäjyyskasvatuksen oppimisympäristönä hyödynnetään Suomessa laajasti. Vuonna 2016 Suomessa oli 99 ammatillista oppilaitosta ja 6 ammatillista

erityisoppilaitosta ja näistä noin 80 oppilaitoksessa opiskelijoiden oli mahdollista liittyä osuuskunnan jäseneksi. Ammatillisen koulutuksen reformin myötä, osuuskuntien määrä saattaa nousta, sillä osuuskunta voi toimia monialaisena ja ilmiöpohjaisena oppimisympäristönä sekä harjoittelu- ja työssäoppimispaikkana. Monissa ammatillisissa oppilaitoksissa työssäoppimisen yrittäjänä (TOY-malli) voi suorittaa oppilaitosten yhteydessä toimivissa osuuskunnissa, joissa opiskelijat voivat tehdä oman alansa asiakasprojekteja yrittäjämäisesti toimien. (Troberg & Hytinkoski 2018, 11, 19.)

Opiskelijaosuuskunnat ovat osuuskuntamuotoisia yrityksiä, joissa opiskelijoiden on mahdollista ansaita rahaa, oppia yrittäjyyttä, oman alan ammatillisia ja työelämässä vaadittavia taitoja sekä tiimiyrittäjänä toimimista. Opiskelijat saavat osuuskuntatyöskentelystä yleensä myös opintoja tutkintoonsa. Osuuskunta soveltuu hyvin oppimistarkoitukseen, koska siihen ei ole varsinaista alkupääomavaatimusta, siihen liittyminen ja siitä eroaminen on myös tehty helpoksi. Osuuskunnan merkittävän pääoman voidaan sanoa muodostuvan opiskelijoiden osaamisesta. Osassa ammatillisia oppilaitoksia hyödynnetään sekä NY-yrittäjyyttä että oppilaitososuustoimintaa. (Troberg & Hytinkoski 2018, 18.)

Oppilaitoksissa on käytössä erilaisia osuuskuntayrittäjyyden malleja. Pedagogisesta oppimisosuuskunnasta voidaan puhua, kun opiskelija voi suorittaa joko koko tai osan tutkintoaan osuuskunnassa työskentelemällä. On myös esimerkkejä, joissa osuuskunta toimii puhtaasti työllistymisen välineenä eli oppimista ei ole kytketty osuuskuntaan, vaikka oppimista luonnollisesti tapahtuukin. Useissa opiskelijoiden osuuskunnissa opiskelijoiden työskentely osuuskunnan kautta on mahdollista vielä valmistumisen jälkeenkin sovitun ajan, usein 6–12 kuukautta. (Troberg & Hytinkoski 2018, 20.)

Troberg ja Hytinkoski (2018, 20–21) jakavat opiskelijoiden osuuskunnat oppilaitososuuskuntiin ja opiskelijaosuuskuntiin. Opiskelijaosuuskunta on yritys, joka perustetaan uusien opiskelijoiden toimesta suunnittelujakson jälkeen. Myös oppilaitoksen henkilökunta voi liittyä mukaan. Tämä osuuskuntamalli mahdollistaa sen, että opiskelijat voivat pyörittää osuuskuntaa koko opintojensa ajan, myös toiminnan jatkaminen valmistumisen jälkeen on mahdollista. Kyseistä mallia hyödynnetään lähinnä ammattikorkeakouluissa. Oppilaitososuuskunta puolestaan on

oppilaitoksen perustama osuuskunta, johon uudet opiskelijat voivat liittyä opintojensa aikana ja erota valmistumisen jälkeen. Osuuskunta siis pysyy, opiskelijat vaihtuvat. On todettu, että ammatillisessa oppilaitoksessa toimii parhaiten oppilaitososuuskunta, johon opiskelijat voivat liittyä, saati että he perustaisivat oman osuuskunnan. Osuuskunnat voivat monitoimialaisia tai yhteen toimialaan keskittyviä. Opiskelijoiden osuuskuntia toimii esimerkiksi tietotekniikan, pelialan, matkailu- ja ravitsemisalnan, puhtaanapidon sekä taide- ja käsityöalan toimialoilla. (Troberg & Hytinkoski 2018, 20–23.)

Osuuskunnassa oppiminen perustuu tekemällä oppimiseen ja asioiden testaamiseen käytännössä. Osuuskunta perustuu vahvasti myös tiimiyrittäjyyteen ja tiimeissä toimimiseen, taitoja, joita missä tahansa tehtävässä tarvitaan. Osuuskunta voi toimia hyvänä oppimisympäristönä myös erityistä tukea tarvitseville opiskelijoille. (Troberg & Hytinkoski 2018, 24.)

Opiskelijaosuustoiminta mahdollistaa yrittäjyyden oppimisen käytännössä, kerryttää työelämätaitoja ja -kokemusta, madaltaa yrittäjyyden ja työelämän kynnyksiä ja voi edistää työllistymistä ja ansioiden saamista. Opiskelijaosuustoiminta mahdollistaa tiimiyrittäjyyden ja moninaisten verkostojen luomisen sekä luo yhteenkuuluvuutta ja yhteisöllisyyttä. Osuustoiminta mahdollistaa myös omien liikeideoiden testaamisen turvallisessa ympäristössä. (Troberg & Hytinkoski 2018, 23–24.)

7.3.4 Kevytyrittäjyys

Joissakin ammatillisissa oppilaitoksissa on käytössä kevytyrittäjyys-toiminta yrittäjyyden oppimisessa. Kevytyrittäjyys sopii erityisesti palvelualojen osaajille. Oppilaitoksella ei ole varsinaista toimintaa kevytyrittäjyys-toimijoiden kanssa vaan tämä yrittäjyyden muoto on opiskelijan omista valinnoista riippuvainen. Nuori Yrittäjyys ry:n ohjelmat, 4H-yrittäjyys ja osuuskuntatoiminta ovat oppilaitoslähtöisiä tapoja oppia yrittäjyyttä eli niissä oppilaitos on kiinteä osa mallin toteuttamista.

Kevytyrittäjyys on suhteellisen uusi ja kasvava yrittäjyyden muoto Suomessa ja kevytyrittäjiä arvioidaan olevan kymmeniätuhansia. Kevytyrittäjyyttä voidaan kutsua

myös laskutusyrittäjyydeksi. Nykyinen lainsäädäntö ei tunne kevytyrittäjyyttä, vaan sen mukaan työtä tehdään joko työntekijänä tai yrittäjänä. Kevytyrittäjä ei tarvitse välttämättä y-tunnusta tai omaa yritystä, vaan asiakkaan laskutus hoituu laskutuspalveluja tarjoavan yrityksen kautta. Kevytyrittäjyys on matalan kynnyksen väylä kokeilla yrittäjyyttä ja omaa yritysidea. Usein kevytyrittäjyys toimii myös ponnahduslautana yritysideoita testaamiseen ja oman yrityksen perustamiseen. Kevytyrittäjyys soveltuu hyvin palveluiden myymiseen. (Suomen Yrittäjien www-sivut 2019.)

Kevytyrittäjyydessä yrittäjä voi ulkoistaa lähes kaiken byrokratian laskutuspalveluyritykselle. Laskutuspalvelu hoitaa laskutuksen asiakkaalle, maksaa usein verot ja vakuutukset ja maksaa yrittäjän tilille laskutetun summan, josta on vähennetty kulut ja muut menot. Laskutuspalveluyritys ottaa laskun loppusummasta palvelumaksun ja tietyn prosenttiosuuden (noin 5 %) arvonlisäverottomasta hinnasta. Laskutuspalvelujen etuna on se, että ulkoistamalla byrokratian yrittäjän on mahdollista keskittyä olennaiseen eli yrittämiseen. Laskutuspalvelun käyttöä on syytä harkita, kun laskutettavaa tulee paljon, yrittäjä tekee suuria verovähennyksiä oikeutettuja hankintoja tai toiminta laajenee. Tällaisissa tapauksissa yrittäjä perustaa yleensä yrityksen. (Yritä.fi www-sivut 2020.)

8 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS JA TULOKSET

8.1 Kyselyn toteutus

Kehittämistyön yksi tiedonhankinnanmenetelmä oli opiskelijoille suunnattu kysely. Kyselyllä haluttiin saada tietoa, kuinka laajaa on perustutkinto-opiskelijoiden kiinnostus suorittaa yrittäjyysopintoja osana tutkintoa. Koska kyselyllä haluttiin tavoittaa mahdollisimman paljon WinNovan opiskelijoita, oli luontaista, että kysely toteutettiin sähköisenä. Opiskelijoiden tavoittamista helpotti myös se, että sähköpostiin on tehty erilaisia ryhmiä, joista yksi on “opiskelijat kaikki”. Koska kysely suunnattiin kuitenkin vain perustutkinto-opiskelijoille, viesti otsikoitiin siten, että siinä oli maininta “perustutkinto-opiskelija”.

Kyselyn suunnitteluun käytettiin aikaa, sillä tavoiteltava vastaajajoukko oli pääsääntöisesti nuoria ja kyselyn termistö ei todennäköisesti ollut heille kovin tuttu. Kielestä pyrittiin tekemään mahdollisimman selkeää ja yksiselitteistä, kysymykset pidettiin suhteellisen lyhyinä. Ennen kyselyn julkaisemista kysymykset käytiin läpi koulutuspäällikön kanssa ja tehtiin joitakin täsmennyksiä. Kyselyn katsoi läpi myös selkokielisyyteen erikoistunut viestinnän opettaja. Kysely testattiin ennen julkaisemista kahdella liiketalouden perustutkintoa suorittavalla ryhmällä.

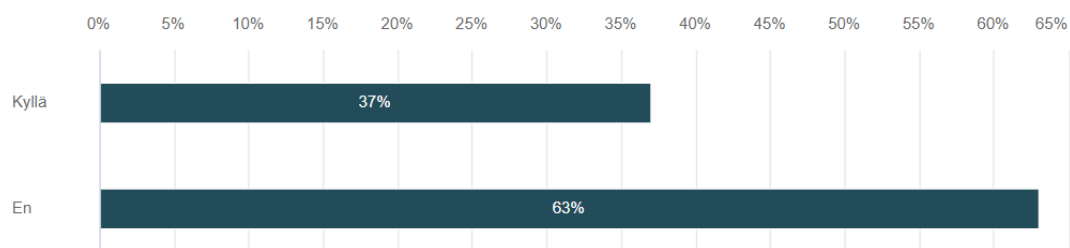
Kysely toteutettiin sähköisenä Webropol-kyselynä (LIITE 1) ja se lähetettiin 24.4.2019 sähköpostiryhmällä "opiskelijat". Sähköpostin otsikko muotoiltiin siten, että sen avulla pyrittiin saavuttamaan oikea kohderyhmä eli perustutkintoa suorittavat opiskelijat. Jotta vastausprosentti saataisiin korkeaksi, luvattiin vastaajien kesken arpoa lahjakortteja. Vastausaikaa oli kolme viikkoa eli 15.5.2019 klo 18 asti. Muistutus kyselyyn vastaamisesta lähetettiin 7.5.2019. Samana päivänä informoitiin opettajia kyselystä ja toivottiin heidän kannustavan opiskelijoita vastaamaan siihen eli lähetettiin erillinen sähköposti ryhmällä "opettajat kaikki".

Kyselyllä haluttiin selvittää seuraavia asioita: Onko opiskelija kiinnostunut suorittamaan yrittäjyysopintoja koulutuksen aikana, millä paikkakunnalla ja millä alalla hän opiskelee, minkä ikäinen hän on, onko hän ennen WinNovassa opiskelua suorittanut jotain yrittäjyysopintoja tai onko hänellä kokemuksia yrittäjyydestä. Kartoittaa haluttiin myös, miksi opiskelija haluaisi suorittaa yrittäjyysopintoja WinNovassa, millaisesta tavasta suorittaa opintoja hän olisi kiinnostunut, missä vaiheessa opintoja opiskelija haluaisi suorittaa yrittäjyysopintoja ja mikä olisi hänen mielestään paras tapa oppia yrittäjyyttä. Kyselyssä oli yksi avoin kysymys toiveista ja ajatuksista yrittäjyysopintojen suorittamiseen. Muissa kysymyksissä oli vastausvaihtoehdot, joista vastaaja pystyi valitsemaan yhden tai useamman vaihtoehdon. Jokaisessa kysymyksessä vastausvaihtoehtona oli myös "en osaa sanoa" tai "jokin muu, mikä". Kyselyn kysymykset laadittiin teorialähtöisesti. Kyselyn lopussa opiskelija sai halutessaan osallistua arvontaan ja jättää yhteystietonsa.

Kyselyn vastausprosentti jäi alhaiseksi ollen 12,79. Kysely lähti 3088 opiskelijalle ja siihen vastasi 395 opiskelijaa. Syitä alhaiseen vastausprosenttiin saattoi olla se, että

alasta riippuen oppilaitoksen sähköpostin käyttäminen ja seuraaminen vaihtelee suuresti. Alat, joilla käytetään opiskelussa paljon tietokoneita ja internetiä, seuraavat todennäköisesti sähköpostia tarkemmin kuin ne, jotka opiskelevat esimerkiksi korjaamohalleissa, metsissä, keittiöissä ja muissa vastaavissa oppimisympäristöissä. Vastausprosenttiin saattoi vaikuttaa myös se, olivatko nuo 3088 opiskelijaa parhaillaan opintojaan suorittavia vai oliko joukossa myös niitä, joiden opiskelu ei ollut aktiivista kyselyn hetkellä. Myös ammatillisen koulutuksen muutokset ovat muuttaneet oppilaitoksen lukuvuotta oleellisesti, nykyisin esimerkiksi työssäoppimisjaksot sijoittuvat mihin tahansa ajankohtaan ja nähtävissä on ollut, että kun opiskelijat ovat työssäoppimisjaksolla, sähköpostin seuraaminen jää varsin vähäiseksi. Vai oliko kenties syynä se, että opiskelijat eivät kokeneet lahjakorttia niin merkittävänä asiana, että olisivat vaivautuneet kyselyyn vastaamaan? Myös kyselyn aihe, yrittäjyysopinnot ja yrittäjyys ylipäätään, saattoi tuntua monesta nuoresta hyvin kaukaiselta.

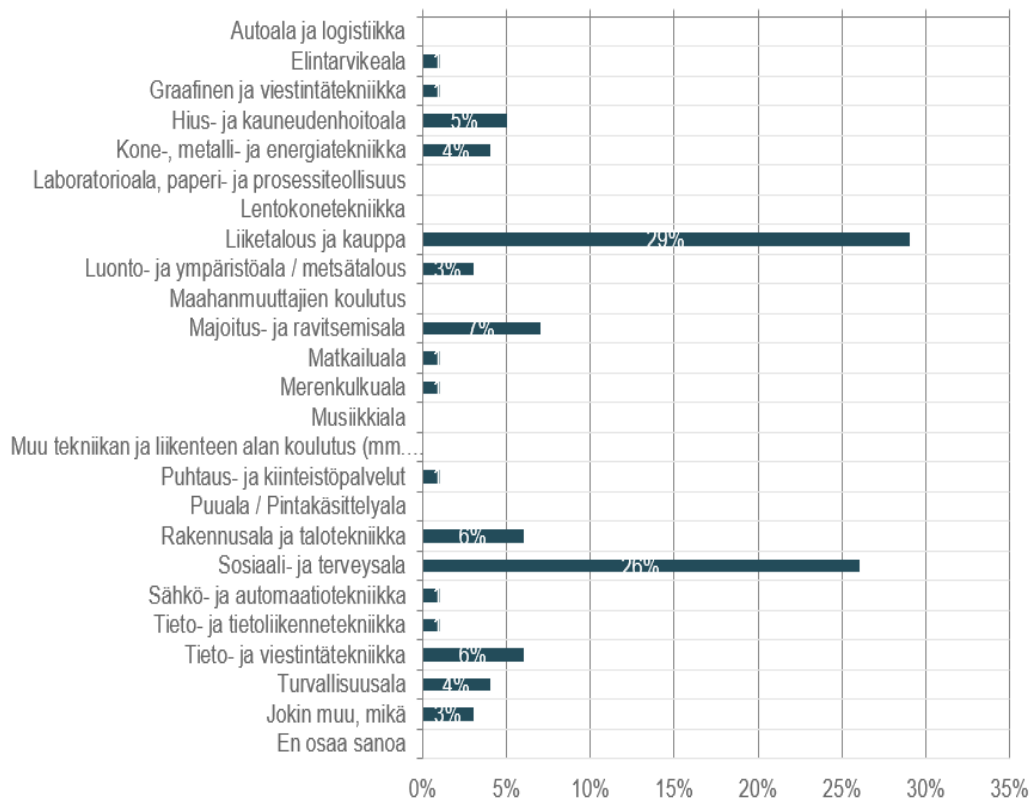
Kyselyyn vastasi 395 henkilöä, heistä 37 % eli 147 henkilöä oli kiinnostunut suorittamaan yrittäjyysopintoja koulutuksen aikana (kuvio 12). Mikäli vastaaja valitsi ensimmäisessä kysymyksessä, “Oletko kiinnostunut suorittamaan yrittäjyysopintoja koulutuksesi aikana?” vaihtoehdon en, kysely siirtyi loppuosaan. Jos vastaaja halusi osallistua arvontaan, hän pystyi jättämään yhteystietonsa niille varattuun kenttään.

Kuvio 12. Kysymys 1 oletko kiinnostunut suorittamaan yrittäjyysopintoja koulutuksesi aikana. (n=395)

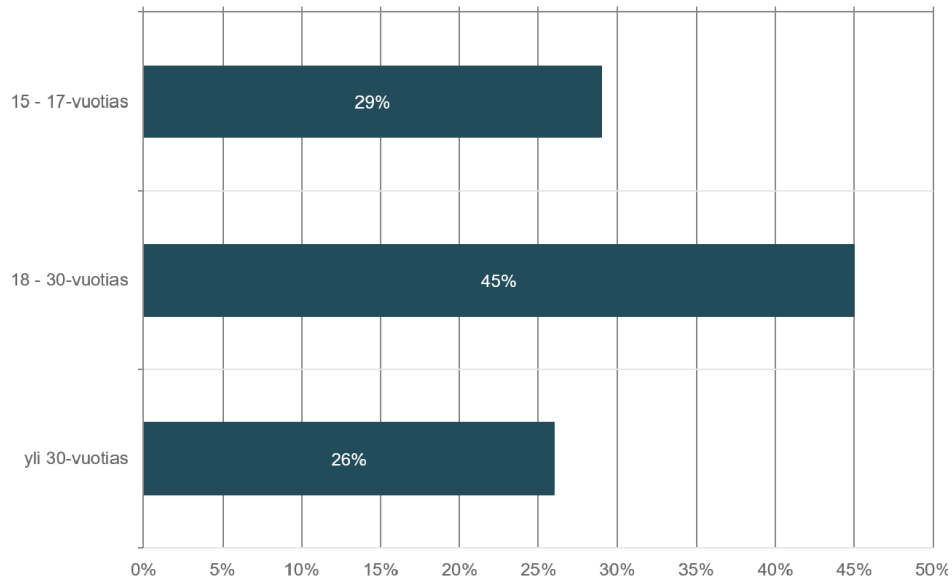
Kuviosta 13 selviää, että vastaajista 54 % opiskeli Porissa, 40 % Raumalla, Ulvilassa ja Laitilassa 3 % kummassakin. Vastaajat olivat seuraavilta aloilta: hius- ja kauneushoitoala 5 %, liiketalous ja kauppa 29 %, matkailu- ja ravitsemisala 7 %, sosiaali- ja terveysala 26 %, tieto- ja viestintäteknikka 6 %. Muutamia vastaajia oli

myös turvallisuus-, merenkulku-, luonto- ja ympäristöalalta, talotekniikka- ja rakennusosalta, puhtaus- ja kiinteistöpalvelualalta sekä sähkö- ja automaatiotekniikasta.

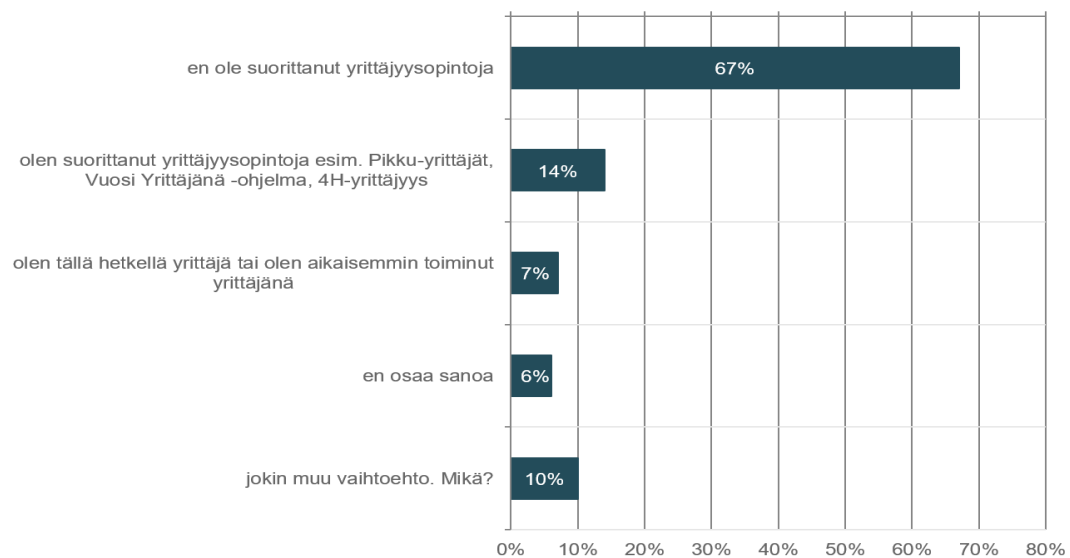
Kuvio 13. Kysymys 3 minkä alan opintoja suoritat? (n=147)

Kyselyllä haluttiin selvittää myös vastaajien ikää, sillä se on oleellinen asia, kun pohditaan opettamisen ja ohjaamisen muotoja. Vastaajista 45 % oli iältään 18–30 -vuotiaita, 15–17 -vuotiaita 29 % ja yli 30–vuotiaita oli 26 %. Kuvio 14 havainnollistaa vastaajien ikäjakaumaa.

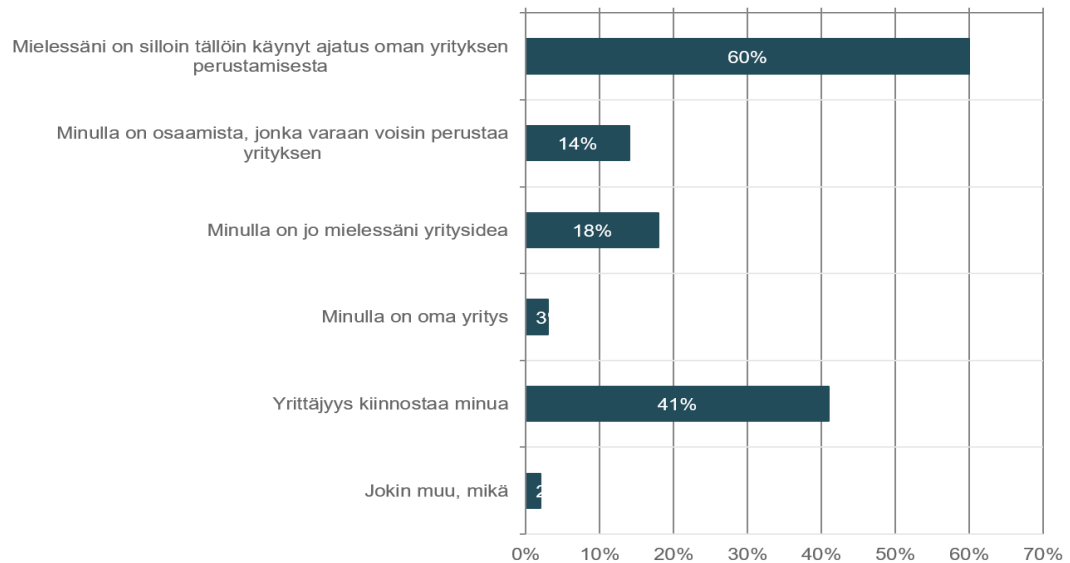
Kuvio 14. Kysymys 4 minkä ikäinen olet? (n=147)

Kysymyksessä viisi (kuvio 15) kartoitettiin vastaajien aiempia yrittäjyysopintoja tai kokemuksia yrittäjyydestä. Vastaaja sai valita useamman vaihtoehdon. Vastanneista 67 % ilmoitti, ettei ole suorittanut aiemmin yrittäjyysopintoja, 14 % oli suorittanut jotain yrittäjyysopintoja, esimerkiksi Pikku-yrittäjät tai Vuosi Yrittäjänä -ohjelman. Vastaajista 7 % ilmoitti, että on tällä hetkellä tai on aiemmin toiminut yrittäjänä, 6 % ei osannut sanoa yrittäjyysopintojen suorittamisesta ja 10 % valitsi vaihtoehdon “jokin muu, mikä?” ja perusteli vastauksen: *“olen ollut osakkaana yrityksessä, meillä on perheyritys tai toinen vanhempi toimii yrittäjänä.”*

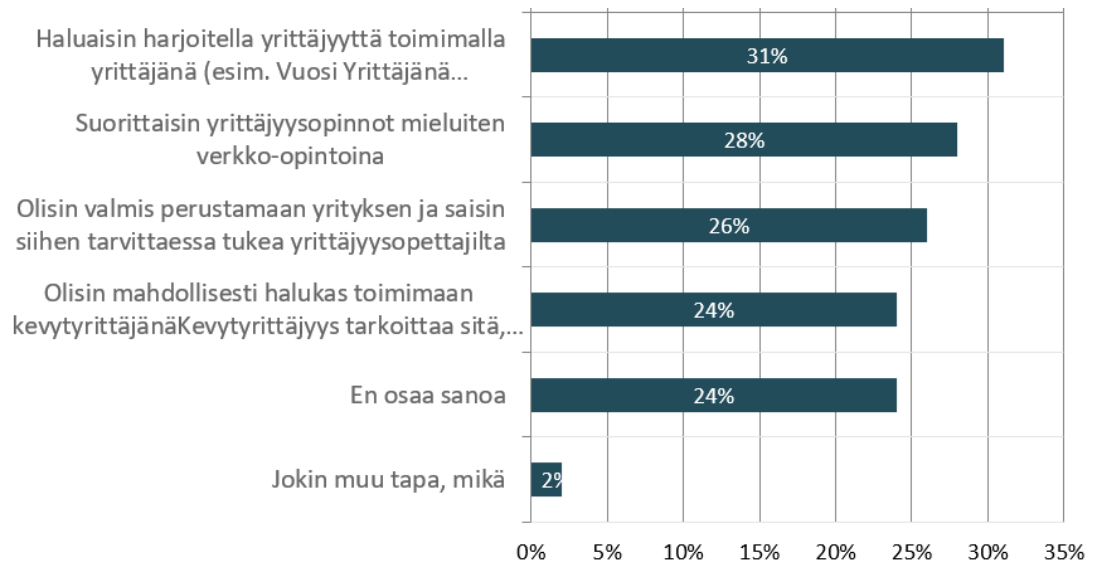
Kuvio 15. Kysymys 5 Oletko ennen WinNovassa opiskelua suorittanut jotain yrittäjyysopintoja tai onko sinulla jotain aikaisempia kokemuksia yrittäjyydestä? (n=147)

Kysymyksessä numero kuusi kysyttiin “miksi haluaisit valita yrittäjyysopintoja osaksi opintojasi?” Vastaaja sai valita useita vaihtoehtoja. 60 % vastanneista kertoi, että oman yrityksen perustaminen on joskus käynyt mielessä, 14 % kertoi, että hänellä on osaamista, jonka varaan voisi perustaa yrityksen. 18 % vastanneista on jo miettinyt omaa yritysideaa, kolmella prosentilla on oma yritys ja 41 % kertoi olevansa kiinnostunut yrittäjyydestä. Kuvio 16 havainnollistaa vastauksia.

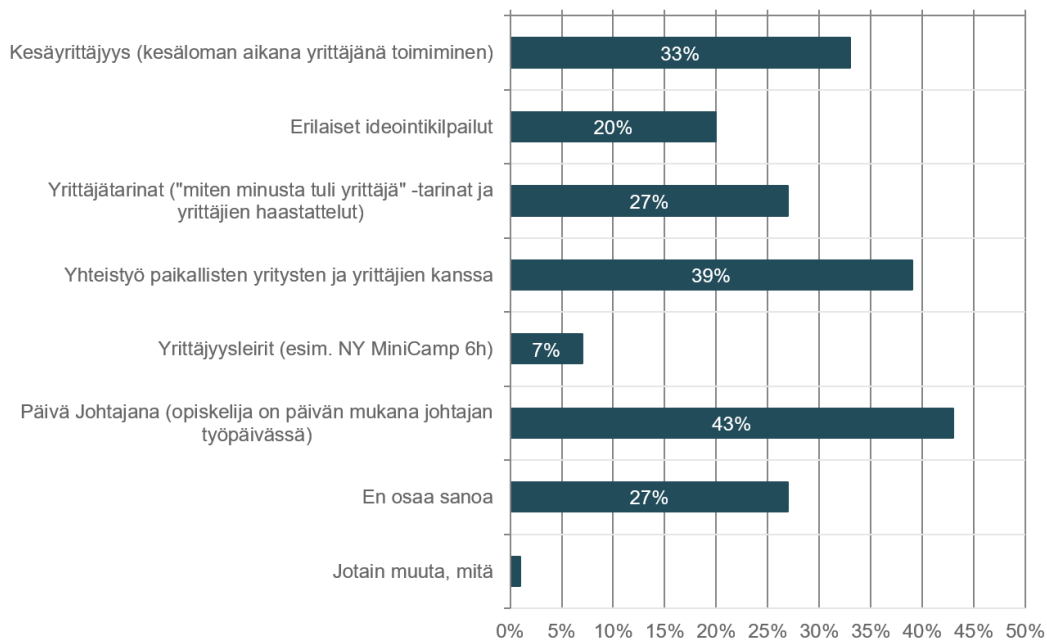
Kuvio 16. Kysymys 6 Miksi haluaisit valita yrittäjyysopintoja osaksi opintojasi. (n=147)

Kysymyksessä seitsemän (kuvio 17), kysyttiin millaisesta tavasta suorittaa yrittäjyysopintoja opiskelija olisi kiinnostunut. 31 % haluaisi harjoitella yrittäjyyttä toimimalla esimerkiksi Vuosi Yrittäjänä -ohjelmassa harjoitusyrittäjänä, verkko-opintoina suorittaisi mieluiten 28 %, vastaajista 26 % kertoi olevansa halukas perustamaan yrityksen, jos saisi siihen tarvittaessa tukea yrittäjyysopettajalta. Myös tässä kysymyksessä oli mahdollista valita useita vaihtoehtoja.

Kuvio 17. Kysymys 7 Millaisesta tavasta suorittaa yrittäjyysopintoja olisit kiinnostunut? (n=147)

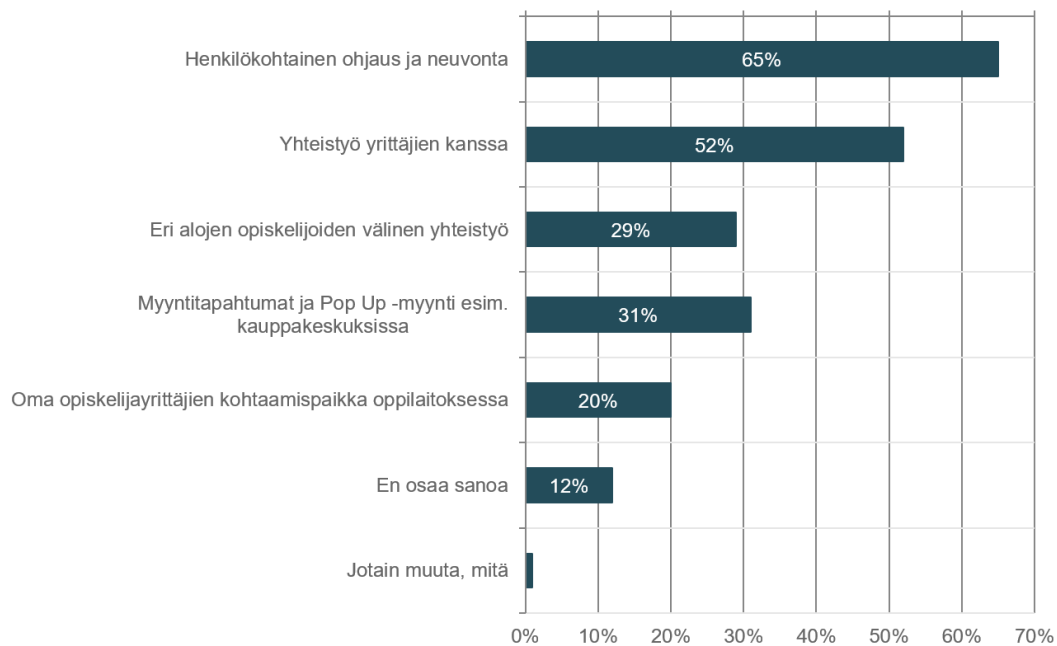
Kahdeksas kysymys käsitteli erilaisia yrittäjyyden oppimiseen liittyviä malleja ja kilpailuja. Vastaajalla oli mahdollisuus valita useita vaihtoehtoja. Päivä Johtajana -mallista (opiskelija on päivän seuraamassa johtajan työpäivää, koordinoijana Nuorkauppakamari) oli kiinnostunut 43 %, yhteistyö paikallisten yritysten ja yrittäjien kanssa kiinnosti 39 % ja 33 % halusi toimia kesäloman aikana yrittäjänä, ideointikilpailut kiinnostivat 20 % vastaajista. Kuviossa 18 on havainnollistettu vastaukset.

Kuvio 18. Kysymys 8 Olisitko kiinnostunut jostain seuraavista osana yrittäjyysopin-
toja. (n=147)

Kysymyksessä yhdeksän (kuvio 19) kartoitettiin yrittäjyyden oppimiseen liittyviä asioita, vastaajilla oli mahdollisuus valita useita vaihtoehtoja. Henkilökohtaista ohjausta ja neuvontaa toivoi 65 % vastanneista, 52 % piti yhteistyötä yrittäjien kanssa tarpeellisena, eri alojen opiskelijoiden kanssa tehtävää yhteistyötä toivoi 29 % ja erilaisiin yritysten myyntitapahtumiin halusi osallistua 31 %.

Kuvio19. Kysymys 9 Millaista toimintaa pitäisit itsellesi tärkeänä yrittäjyysopinnojen suorittamisessa. (n=147)

Opintojen suunnittelua ja sijoittelua varten kysyttiin, missä vaiheessa opintoja opiskelija haluaisi suorittaa yrittäjyysopintoja, mahdollisuus valita yksi vaihtoehto. 29 % ei osannut sanoa mitään, opintojen loppuvaiheessa halusi suorittaa 22 %, opintojen puolivälissä 34 % ja heti opintojen alussa halusi suorittaa 15 %.

Viimeinen kysymys eli numero 12 oli kyselyn ainoa avoin kysymys: “Olisiko sinulla jotain muita toiveita tai ajatuksia yrittäjyysopintoihin liittyen?” Kysymykseen oli vastannut 25 opiskelijaa. Poimintoja vastauksista:

“Ohjausta minkä tyylisiä yrittäjyys mahdollisuuksia on esimerkiksi kevyt- yrittäjyys. Neuvoja milloin yrittäjyys voisi olla kannattavaa ja millon ei...”

“Olisiko yrittäjyysopinnot mahdollista saada pikaisesti käyntiin, jota ehdin myös mukaan opintoihin. Olen ajatellut joka tapauksessa opiskella yrittäjyyttä, joten silloin voisin yhdistää omiin opintoihini sen eikä tarvitsisi uudelleen hakea koulutukseen.”

“Hieno juttu nämä opinnot!”

“Yrittäjyyden opettaminen ei olisi niin ammattisanaista opettamista vaan käytännönläheistä.”

“Koska voi aloittaa?”

“Yrittäjyydestä voisi olla valinnaisina opintoja, ettei opinnot mahdollisesti veny pidemmälle, ja halukkaat saisivat sen valita.”

8.2 Teemahaastattelujen toteutus

Toinen tiedonkeruumenetelmä tässä kehittämistyössä olivat teemahaastattelut moniammatillisiin oppilaitoksiin, joissa yrittäjyysopintojen suorittaminen kaikkien alojen opiskelijoille on jo mahdollista ja joissa on kehitetty toimiva malli niiden toteuttamiseen.

Tässä kehittämistyössä lähdettiin teemahaastattelujen avulla hakemaan syvällisempää tietoa yrittäjyysopintojen käytännön toteuttamisesta ammatillisissa oppilaitoksissa. Haastatteluilla haluttiin selvittää, minkä alojen opiskelijat voivat valita yrittäjyysopintoja, mitä yrittäjyyteen liittyviä tutkinnon osia opiskelijat voivat suorittaa ja millä tavalla, miten opiskelijat ja opettajat saavat tietoa yrittäjyysopinnoista ja -tapahtumista, mitä menetelmiä ja oppimisympäristöjä oppilaitoksissa on käytössä, miten erityisen tuen tarpeessa olevat opiskelijat voivat suorittaa yrittäjyysopintoja ja kuka toimintaa organisoii oppilaitoksessa. Lisäksi haluttiin saada vinkkejä yrittäjyysopintojen kehittämiseen.

Haastateltaviksi valittiin kolmen moniammatillisen oppilaitoksen edustajat, jotka ovat olleet kehittämässä ja jotka toimivat edelleen yrittäjyysopintojen parissa. Haastattelun kohteiksi valikoituivat Salon seudun ammattiopiston yrittäjyyden kehittäjäopettajat, Turun ammatti-instituutin, yrittäjyyden oppimisympäristö WISION yrittäjyyskasvatuksen asiantuntija ja Sataedun lehtori, yrittäjyysmentori. Teemahaastattelun kysymysrunko (LIITE 2) lähetettiin sähköpostilla haastateltaville etukäteen tutustuttavaksi.

Salon seudun ammattiopiston teemahaastattelu toteutettiin 26.4.2019 oppilaitokseen vierailun yhteydessä. Haastattelu toteutettiin oppilaitoksen kokoustilassa ja se nauhoitettiin puhelimen nauhurisovelluksella. Lisäksi 23.5.2019 yksi kehittäjäopettajista osallistui WinNovan yrittäjyysopetuksen kehittäjätiimin koolle kutsumaan Skype-neuvotteluun. Neuvottelun teemana oli yrittäjyysopintojen kehittäminen WinNovaan ja kehittäjätiimi halusi kuulla vastaavien opintojen

kehittämisestä Salon seudun ammattioppilaitoksessa. Kehittämistyön tekijä osallistui kyseiseen Skype-neuvotteluun, kirjoitti muistiinpanoja ja sai vielä lisätietoa sekä täsmennyksiä teemahaastattelun aineistoon.

Turun ammatti-instituutin yrittäjäyyskasvatuksen asiantuntija puolestaan halusi tulla tutustumaan WinNovan uuteen Tiedepuiston kampukseen, erityisesti kampuksen palvelukatuun ja sen yrityksiin. Teemahaastattelu toteutettiin 10.5.2019 vierailun yhteydessä kampuksen kokoustilassa ja se nauhoitettiin puhelimen nauhurisovelluksella.

Kolmas eli Sataedun lehtorin, teemahaastattelu 25.4.2021 jouduttiin koronarajoitusten takia toteuttamaan etänä Teamsin välityksellä. Haastattelu tallennettiin Teamsin tallennustoiminnolla.

Kaikki nauhoitukset purettiin melko pian haastattelujen jälkeen. Ne litteroitiin yleiskielellä käyttäen Word-tekstinkäsittelyohjelmaa. Tämän jälkeen saatu materiaali purettiin auki teemoittain ja tekstistä etsittiin sekä eroja että yhtäläisyyksiä toimintamallin kehittämistä varten.

Haastattelujen teemoista yksi koski opiskelijoiden mahdollisuutta suorittaa opintojen aikana yrittäjyyteen liittyviä opintoja *yrittäjyys- ja yrittäjämäinen toiminta, yritystoiminnan suunnittelu ja yrityksessä toimiminen*.

Salon seudun ammattiopistossa *yrittäjyys- ja yrittäjämäinen toiminta* suoritetaan yrittäjyys- eli Innoleirinä. Leirin osallistujat ovat eri aloilta ja heitä osallistuu leirille kymmeniä. Innoleirejä järjestetään oppilaitoksessa neljä kertaa vuodessa. Ennen leiriä opiskelijat tekevät ennakkotehtävän, jossa he perehtyvät oman alan yritystoimintaan. Innoleirit perustuvat ohjaavien opettajien verkostojensa kautta hankkimiin, työelämästä tuleviin toimeksiantoihin. Leirien ideana on keksiä yhdessä ratkaisu toimeksiantajan esittelemään ongelmaan. Leirin päätteeksi ryhmät pitchaavat ratkaisuehdotuksensa toimeksiantajalle ja saavat ehdotuksistaan palautetta. Opiskelijat ovat kokeneet leirin hyvänä tapana suorittaa yrittäjyyden opintoja. Ne opiskelijat, jotka syystä tai toisesta eivät osallistu leirille, suorittavat opinnot avoimen ammattiopiston kurssilla verkossa.

Myös Turun ammatti-instituutissa pakollinen *yrittäjyys- ja yrittäjämäinen toiminta* on mahdollista suorittaa osallistumalla yrittäjyysleirille. Leiri voi olla myös osa jotain ammatillista tutkinnon osaa. 6–12 tunnin leirejä järjestetään keskimäärin kolme viikossa, osallistujia on kaikilta aloilta. Leiri toteutetaan oman ryhmän tai kurssin osallistujien kesken. Myös nämä leirit perustuvat työelämän toimeksiantoihin. Toimeksianto voi tulla Wision verkostojen kautta, vaihtoehtoisesti kurssin opettaja tuo mukanaan toimeksiannon. Joskus leirejä järjestetään siten, että opiskelijat ideoivat omia liikeideoita. Näitä liikeideoita on mahdollisuus myös testata käytännössä Wision järjestämissä popup-tilaisuuksissa. Leirien kesto vaihtelee muutaman tunnin leiristä aina 24 tunnin leireihin. Vuorokauden mittaisia leirejä järjestetään muutaman kerran vuodessa ja niihin osallistuu myös alueen lukioiden opiskelijoita. Wisio tekee tiivistä yhteistyötä oppilaitoksen eri alojen kanssa esimerkiksi sosiaalialan opiskelijat järjestävät leiriläisille ensiapuvalmennuksia ja tuottavat leireille myös ensiapupalveluja. Wisio tekee yhteistyötä myös ammattikorkeakoulun kanssa. Sosionomiopiskelijat ovat olleet mukana leireillä vetämässä erilaisia harjoituksia esimerkiksi omiin vahvuuksiin liittyen, lisäksi he ovat ohjanneet opiskelijoita leirien aikana. Wisiossa kukin leiri räätälöidään aina ryhmän tarpeiden ja toiveiden mukaisesti. Leirien perimmäisenä ideana on sytyttää kipinä yrittäjyyteen.

Sataedussa pakollinen *yrittäjyys- ja yrittäjämäinen toiminta* suoritetaan osallistumalla kaikille samansisältöiselle kurssille. Leiritoimintaa on oppilaitoksessa ollut satunnaisesti menneinä vuosina.

Salon ammatti-instituutissa yrittäjyydestä kiinnostuneet opiskelijat suorittavat ensin *yritystoiminnan suunnittelu -opinnot*, joissa he ideoivat itselleen liikeidean *yrityksessä toimiminen -opintojen* suorittamista ajatellen. *Yritystoiminnan suunnittelun opintojen* suorittaminen perustuu opettajan henkilökohtaiseen ohjaukseen ja oppilaitoksessa järjestettäviin, eri sisältöisiin teemapäiviin. Lisäksi opiskelija voi halutessaan osallistua yrityspalvelukeskuksen järjestämiin iltavalmennuksiin. *Yrityksessä toimiminen -opinnot* on mahdollista suorittaa toimimalla yrittäjänä yksin tai tiimissä. Oppimisympäristöinä toimivat 4H-yrittäjyys, vuosi yrittäjänä -ohjelma, oppilaitoksen oma osuuskunta tai laskutuspalveluyritys. Salon seudulla 4H-toiminta on erityisen

vahvaa ja oppilaitos tekeekin tiivistä yhteistyötä yhdistyksen kanssa muun muassa 4H-yritysten valmentamisessa.

Turun ammatti-instituutissa valinnaiset yrittäjyysopinnot toteutetaan aloilla ammatinopettajien toimesta. Wisio toimii ammatinopettajien rinnalla järjestäen opiskelijayrittäjille markkinointiin ja myyntiin liittyvää sparrausta sekä henkilökohtaista ohjausta. Wisio järjestää myös erisisältöisiä tilaisuuksia, joihin kutsutaan erityisluennoitsijoita puhumaan ajankohtaisista aiheista esimerkiksi sosiaalisen median markkinoinnista ja verkkokaupasta. Wisio mahdollistaa myös yritysideoiden käytännön testaamisen ja kehittämisen järjestämällä tiloissaan yrittäjyyden popup-päiviä oppilaitoksessa toimiville nuorille yrittäjille. Wisio valmentaa myös oppilaitoksen opettajia opiskelijayrittäjyyden ohjaamiseen järjestämällä esimerkiksi ohjaajakoulutuksia vuosi yrittäjänä -ohjelmaan. Turun ammatti-instituutissa opiskelijat voivat toimia itsenäisinä yrittäjinä oppilaitoksen omissa yrityksissä. Tällöin heidän kanssaan tehdään kirjallinen sopimus tilojen ja materiaalien käytöstä ja yritys maksaa näistä vuokraa oppilaitokselle. Oppilaitoksessa yrittäjyyden oppimisympäristöinä voivat olla oppilaitoksen pedagoginen työosuuskunta, vuosi yrittäjänä -ohjelma, 4H-yritys tai laskutuspalveluyritys.

Sataedussa yrittäjyysopinnot suoritetaan pääsääntöisesti toimimalla osuuskunnan kautta. Oppilaitoksessa on käynnissä kokeilu, jossa kaksi kauneushoitoalan opiskelijaa aloittaa osuuskuntayrittäjyyden oppilaitoksen tiloissa valmistumisen jälkeen, tekevät sopimuksen tilojen ja välineiden käytöstä ja maksavat prosentuaalista vuokraa työtuloistaan. Yrittäjänä toimiminen on mahdollista kaikkien alojen opiskelijoille, mutta eniten kiinnostusta on ollut hius- ja kauneusalan lisäksi käsi- ja taideteollisuuden sekä media-alan opiskelijoilla.

Teemahaastattelujen yhtenä teemana oli yrittäjyysopintojen kehittäminen oppilaitokseen. Haastateltavilla, joilla oli useiden vuosien kokemus yrittäjyysopintojen kehittämisestä ja tuomisesta osaksi oppilaitoksen arkea, katsottiin olevan hyviä ideoita kehittämistyöhön. Tiivistetysti teemahaastatteluissa nousi esiin seuraavia kehittämiseen liittyviä ajatuksia:

- yrittäjyysopetusta ja -ohjausta olisi hyvä toteuttaa pari-, tiimi- ja yhteisopettajuutena
- mukana olevilla opettajilla tulisi olla aito kiinnostus, innostus ja sisäinen palo yrittäjyyteen
- face to face -kohtaamiset sekä opiskelijoiden että opettajien kanssa ovat tehokkainta markkinointia ja viestintää
- yhteistyö oppilaitoksen eri alojen ja yrittäjyysopintojen välillä hyödyttää kaikkia osapuolia
- monipuoliset yhteistyöverkostot muihin oppilaitoksiin, yrittäjyhdistyksiin ja yrityksiin
- opiskelijoiden henkilökohtainen ohjaaminen
- oppilaitoksen tilojen käytön mahdollistaminen yrittäjänä toimiville opiskelijoille

8.3 Yhteenveto tutkimuksista

Nuoret ovat kiinnostuneita yrittäjyydestä ja näkevät sen yhtenä mahdollisuutena tulevaisuuden työurallaan. AMIS 2018 -tutkimuksen mukaan vuonna 2018 noin 39 prosenttia haluaisi tulevaisuudessa toimia yrittäjänä. Kolmasosa vastaajista arveli, että tulee todennäköisesti toimimaan osan työurastaan pää- tai sivutoimimisena yrittäjänä. Nuoria ajaa yrittäjäksi myös halu tehdä merkityksellistä työtä ja yrittäjyyttä ohjaavatkin yhä useammin vastuulliset liiketoiminnan arvot. Nuorille työ ei ole ainoastaan ansainnan lähde, vaan he kokevat aiempia sukupolvia tärkeämmäksi sen, että työ on sellaista, jota he aidosti haluavat tehdä, työ, johon heillä on aito kiinnostus ja innostuksen palo. Yrittäjyys on yksi tapa päästä tavoittelemaan omia unelmiaan. (AMIS-tutkimus, 34–35, Suomen yrittäjät 2019.)

Ammatillisen koulutuksen reformissa keskeistä on koulutuksen osaamisperusteisuus ja asiakaslähtöisyys sekä yksilöllisten opintopolkujen työpaikalla tapahtuvan oppimisen lisääminen. Vastuuopettaja käy opiskelijan kanssa useita henkilökohtaisia ohjauskeskusteluja opintojen aikana ja näiden keskustelujen myötä muotoutuu opiskelijan HOKS eli henkilökohtainen osaamisen kehittämissuunnitelma. HOKS

koostuu niistä opinnoista, jotka opiskelija on valinnut tutkintoonsa. HOKS:ia päivitetään koko opintojen ajan. Opiskelijan on siis mahdollista valita tutkintoonsa juuri niitä tutkinnon osia, joista hän on kiinnostunut ja joihin hän kokee tarvitsevansa osaamista. (Opetushallituksen www-sivut 2019.)

Kehittämistyön yhtenä tavoitteena oli selvittää, kuinka laajaa kiinnostus sisällyttää yrittäjyysopintoja osaksi tutkintoa WinNovassa on. Kyselyn vastausprosentti jäi alhaiseksi ollen 12,79. Tuloksista voitaneen kuitenkin vetää suuntaa antavia johtopäätöksiä. Kyselystä ilmeni, että 37 prosenttia opiskelijoista oli halukkaita suorittamaan yrittäjyysopintoja osana tutkintoaan. Kiinnostusta oli useilta aloilta, sekä Porista että Raumalta. Jopa 60 prosenttia vastaajista kertoi, että mielessä on silloin tällöin käynyt ajatus oman yrityksen perustamisesta. Yrittäjyys kiinnosti 41 prosenttia vastaajista ja oli vastaajajoukossa 18 prosentilla jo mielessä oma yritysideoakin. Joukossa oli myös niitä, joilla oma yritys jo oli.

Kyselyn perusteella näyttää siis siltä, että tarve Yrittämölle, jossa yrittäjyysopintojen suorittaminen ja yrittäjyyden kokeileminen on mahdollista, on asia, jonka kehittämiseen oppilaitoksessa kannattaa panostaa.

Teemahaastatteluissa selvisi, että kaikissa kolmessa oppilaitoksessa jokaisen opiskelijan oli mahdollista valita valinnaisia yrittäjyysopintoja. Eniten kiinnostusta oli kuitenkin ollut niillä aloilla, joihin yrittäjyys olennaisesti liittyy esimerkiksi hius- ja kauneusalalla. Myös erityistä tukea tarvitsevien opiskelijoiden oli mahdollista suorittaa näitä opintoja. Jokaisessa oppilaitoksessa yrittäjyyteen liittyvät valinnaiset tutkinnon osat oli mahdollista suorittaa toimimalla yrittäjänä. Yrittäjyyden oppimisympäristöinä olivat käytössä vuosi yrittäjänä -ohjelma, osuuskunta, 4H-yrittäjyys ja kevytyrittäjyys. Jokaisessa oppilaitoksessa mahdollistettiin myös koulun tiloissa tapahtuva yrittäminen antamalla tilat ja välineet korvausta vastaan opiskelijoiden käyttöön. Tässä mallissa sopimuksen merkitys reunaehtojen ja kustannusten sopimiseksi korostui.

Yrittäjyysopintojen markkinointi ja niistä tiedottaminen tapahtuivat pitkälti sähköpostin välityksellä. Oppilaitoksissa, joissa opiskelijat osallistuivat

yrittäjyysleireille, leirien aikana kerrottiin mahdollisuudesta valita yrittäjyyden tutkinnon osia.

Yrittäjyysopintojen käytännön organisoinnissa oli eroja oppilaitosten välillä. Yhteen oppilaitokseen on perustettu oma yrittäjyyden oppimisympäristö, kahdessa oppilaitoksessa opintoja organisoivat ammatilliset opettajat aloilla.

8.4 Tutkimuksen luotettavuuden arviointi

Laadullisessa tutkimuksessa on olennaista arvioida tutkimuksen uskottavuutta ja luotettavuutta. Tutkimuksen tulokset eivät saa olla sattumanvaraisia. Lisäksi on tärkeää, että käytetyillä menetelmillä tutkitaan juuri sitä, mitä on tarkoitus tutkia. Laadullisessa tutkimuksessa voidaan luotettavuutta arvioida eri tavoin. Yksi luotettavuuteen liittyvä näkökulma on tulosten siirrettävyys ja yleistettävyys, voidaanko tulokset yleistää myös muihin kohteisiin ja tilanteisiin. (Jyväskylän yliopiston [www-sivut](http://www.sivut) 2021.)

Tämän kehittämistyön tavoitteena oli selvittää, millainen toimintamalli palvelee parhaiten yrittäjyyden oppimista ja yrittäjyys -tutkinnon osien suorittamista ammatillisessa perustutkinnossa. Selvittää haluttiin myös, ovatko opiskelijat kiinnostuneita suorittamaan yrittäjyysopintoja osana tutkintoa, millainen oppimisympäristön pitäisi olla, jotta se vastaisi yrittäjyyskasvatuksen tavoitteisiin sekä miten yrittäjyysopintojen suorittamisessa voidaan huomioida ammatillisen koulutuksen reformin periaatteet. Luvussa kolme kuvataan tutkimus- ja tiedonkeruumenetelmät, joita tutkimuksessa käytettiin. Luvussa kahdeksan selvitetään tarkemmin, miten tutkimukset tehtiin ja millaisia tuloksia niistä saatiin.

Kehittämistyössä toteutettiin sähköinen webropol-kysely, jotta saatiin selville, kuinka laajaa on perustutkinto-opiskelijoiden kiinnostus suorittaa yrittäjyysopintoja osana tutkintoa. Kysely suunniteltiin huolellisesti, sillä tiedettiin, että vastaajajoukko olisi pääsääntöisesti nuorta ja yrittäjyyteen liittyvä käsitteistö ei todennäköisesti ollut heille kovin tuttua. Tiedossa oli myös, että vastaajien joukossa on opiskelijoita, joiden

äidinkieli ei ole suomi. Kysymykset pyrittiin laatimaan selkeiksi, yksiselitteisiksi ja lyhyiksi. Vähänkin vieraammat termit avattiin liittämällä selitys termin yhteyteen. Kyselyn tarkastivat selkokielisyyteen perehtynyt viestinnän opettaja ja alan koulutuspäällikkö. Kyselyn toimivuus testattiin myös kahdella opiskelijaryhmällä.

Kyselyn vastausprosentti jäi alhaiseksi ollen 12,79. Mikä selittää alhaista vastausprosenttia? Kysely lähetettiin sähköpostitse hyödyntäen oppilaitoksen sähköpostiryhmiä. Kysely lähti 3088 opiskelijalle. Luvussa olivat mukana kaikki WinNovassa opiskelevat, sekä perus- ammatti- tai erikoisammattitutkintoa suorittavat, että lyhytkursseille osallistuvat opiskelijat. Kyselyllä tavoiteltiin kuitenkin vain perustutkinto-opiskelijoita. Perustutkintoa suorittavien määrä olisi ollut selvitetävissä, mutta se ei olisi hyödyttänyt juurikaan, sillä sähköpostiryhmästä ”opiskelijat” ei pystynyt erottelamaan, ketkä olivat perustutkintoa suorittavia. Ainoa mahdollisuus kohdistaa kysely oli otsikoida se siten, että siinä oli maininta ”perustutkinto-opiskelija”. Vastausprosenttia olisi nostanut myös se, jos perustutkintoa suorittaville olisi ollut oma sähköpostiryhmä eli kysely olisi lähtenyt pienemmälle vastaajaryhmälle. Kysely ei todennäköisesti tavoittanut osaa työssäoppimisjaksoilla olevista vastaajista, sillä ollessaan työelämässä, koulun sähköpostin seuraaminen on opiskelijoilla varsin vähäistä. Kyselyn vastausprosenttia olisi todennäköisesti nostanut myös se, jos kyselyyn olisi vastattu opettajan johdolla oppituntien aikana.

Kysely antoi vastauksia niihin kysymyksiin, joihin vastauksia lähdettiin hakemaan. Alhaisesta vastausprosentista huolimatta tuloksista voitaneen vetää johtopäätöksiä. Tulokset olivat yhdensuuntaisia AMIS 2018 -tutkimuksen kanssa. AMIS-tutkimuksen mukaan vuonna 2018 noin 39 % nuorista haluaisi tulevaisuudessa toimia yrittäjänä. Kehittämistyössä tehdystä kyselystä ilmeni, että 37 % oli halukkaita suorittamaan yrittäjyysopintoja koulutuksen aikana.

Kehittämistyössä toteutettiin myös 3 teemahaastattelua moniammatillisiin oppilaitoksiin, joissa yrittäjyysopintojen suorittaminen kaikkien alojen opiskelijoille oli jo mahdollista. Näissä oppilaitoksessa oli useiden vuosien ajan tehty työtä yrittäjyysopintojen kehittämiseksi ja niissä olikin jo toimiva malli opintojen toteuttamiseen. Haastateltavaksi valittiin oppilaitosten edustajat, jotka olivat olleet

tekemässä kehittämistyötä ja jotka edelleen toimivat yrittäjyysopintojen parissa. Kaksi haastattelua toteutettiin vierailujen yhteydessä, yksi toteutettiin koronapandemian takia Teamsilla ja lisäksi yhtä haastattelua täydennettiin myös Skype-haastattelusta saaduilla tiedoilla. Kaksi haastattelua nauhoitettiin puhelimen nauhurisovelluksella, Teams-haastattelu tallennettiin kyseisellä sovelluksella. Saatu materiaali kuunneltiin useaan kertaan ja litteroitiin yleiskielellä Word-tekstinkäsittelyohjelmalla. Skype-haastattelusta kehittämistyön tekijä kirjoitti muistiinpanoja.

Teemahaastattelujen kysymykset (LIITE 2) lähetettiin haastateltaville etukäteen sähköpostilla. Haastatteluilla saatiin vastaukset kaikkiin kysymyksiin. Lisäksi haastattelutilanteissa tuli esiin paljon hiljaista ja kokemusperäistä tietoa yrittäjyysopintojen käytännön toteutuksista. Myös näitä, varsinaisten kysymyksiin ulkopuolelta saatuja tietoja on hyödynnetty kehittämistyössä. Haastateltavat pystyivät vastaamaan ja kommentoimaan varsin vapaasti sillä he saivat vastata kysymyksiin anonyymisti.

Kehittämistyön luotettavuutta lisää myös käytetyn lähdemateriaalin laatu. Taustatietoa työhön haettiin perehtymällä lukuisiin yrittäjyyskasvatuksen perusteoksiin ja lähteinä käytettiin myös ammatillisen koulutuksen toteuttamista ohjaavia, opetusministeriön ja opetushallituksen julkaisuja. Kehittämistyön luotettavuutta vahvistaa myös kahden eri tutkimusmenetelmän käyttö. Menetelmillä saatiin riittävästi monipuolista materiaalia kehittämistyöhön. Kyselyllä saatiin tarpeellista tietoa opiskelijoiden kiinnostuksesta yrittäjyysopintojen suorittamiseen, teemahaastatteluista saatiin monipuolista materiaalia ja ennen kaikkea hiljaista ja kokemusperäistä tietoa yrittäjyysopintojen kehittämisestä moniammatillisessa oppilaitoksessa.

Kehittämistyön tuloksena syntynyt Yrittämön toimintamalli on hyödyllinen kohdeorganisaatiolle, kun halutaan kehittää yrittäjyysopintoja. Työn tulokset ovat hyödynnettävissä myös muissa koulutusorganisaatioissa.

9 YRITTÄMÖN, YRITTÄJYYDEN OPPIMISKESKUKSEN TOIMINTAMALLI

Tämän kehittämistyön tavoitteena oli luoda toimintamalli yrittäjyyden oppimiskeskuksesta, jossa opiskelijat voivat suorittaa yrittäjyysopintoja osana tutkintoaan. Työn alkusysäyksenä, kantavana voimana oli unelma Yrittämöstä, yrittäjyyden oppimiskeskuksesta, joka WinNovaan voitaisiin kehittää tämän työn antamien kehittämisideoiden pohjalta.

Toimintamalli tarkoittaa tässä työssä suunnitelmaa, jonka perusteella WinNovaan voidaan suunnitella yrittäjyyden oppimiskeskus Yrittämö, yhden luukun malli, taho, joka hoitaa keskitetysti yrittäjyyden oppimiseen ja kehittämiseen liittyviä asioita oppilaitoksessa. Yksi paikka, johon opiskelija, kiinnostuessaan yrittäjyydestä ottaa yhteyttä ja saa neuvoja opintojen suorittamiseen ja sisällyttämiseksi osaksi tutkintoaan.

Yrittämön toimintaa esitellään liikeidean muodossa eli selvitetään kuka ja mitä, kenelle ja miten. Toimintaa havainnollistaa myös kuvio, jonka sisältöä selvitetään tekstiosuudessa.

9.1 Yrittämön liikeidea

Kuka tekee ja mitä?

Karvin kehittämissuositusten mukaan oppilaitoksessa kannattaisi hyödyntää henkilöstön yrittäjyyskokemusta yrittäjyyden opettamisessa. Myös teemahaastatteluissa korostettiin, että mukana olevilla opettajilla olisi aito kiinnostus, innostus ja sisäinen palo yrittäjyyteen. WinNovassa Yrittämön toimintaa organisoivat yrittäjyysmentoreiden tiimi. Oppilaitoksesta valitaan yrittäjyydestä innostuneita ja kiinnostuneita opettajia, joilla mahdollisesti on kokemusta yrittäjyydestä. Tiimi hoitaa keskitetysti yrittäjyysopintojen suorittamista WinNovassa, toimii osana alueen yrittäjyystoimijoiden verkostoa, tekee laajasti yhteistyötä alueen oppilaitosten kanssa ja vastaa yrittäjyysopintojen kehittämisestä WinNovassa.

Kenelle?

Yrittämön asiakkaita ovat kaikki WinNovassa tutkintoa suorittavat opiskelijat. Yrittämön asiakkaina voidaan nähdä myös eri alojen opettajat, joiden kanssa Yrittämö tekee yhteistyötä yrittäjyyden integroinnissa osaksi ammatillisia ja yhteisten tutkinnon osien opintoja. Asiakkaina ovat toisaalta myös alueen yritykset ja organisaatiot toimeksiantajien ja yhteistyökumppaneiden roolissa.

Miten?

Yrittämön toimintaa selventää oheinen kuvio 20, tarkemmin asia on kuvattu tekstiosuudessa.

Kuvio 20. Yrittämön toimintamalli (2021)

9.1.1. Verkot osana Yrittämön toimintaa

Taina Järven mukaan keskeistä on, että yrittäjyyden oppiminen tapahtuu mahdollisimman aidoissa ympäristöissä ja yhteistyössä verkostojen kanssa. Opettajan tulisi ohjata opiskelijoita oppilaitoksen ulkopuolisiin verkostoihin sekä auttaa opiskelijaa havaitsemaan mahdollisuuksia ja arvioimaan verkostoista saatuja tietoja. (Järvi 2013, 68–72.) Myös teemahaastatteluissa korostui oppilaitosten laaja ja tiivis yhteistyö alueen yritysten, organisaatioiden ja muiden toimijoiden kanssa.

Kehittämistyössä toteutetussa yrittäjyyskyselyssä kartoitettiin, millaista toimintaa opiskelija pitäisi tärkeänä yrittäjyysopintojen suorittamisessa. Vastanneista 52 % piti tarpeellisena yhteistyötä yrittäjien kanssa ja eri alojen opiskelijoiden välinen yhteistyö kiinnosti 29 % vastanneista. Teemahaastatteluissa tuli esiin, että kaikki oppilaitokset toimivat kiinteässä yhteistyössä verkostojen kanssa. Yrittäjyysleirejä toteutettiin työelämän toimeksiantojen ympärille sekä oppilaitoksen eri alojen ja eri kouluasteiden opiskelijoiden yhteistyönä. Lisäksi yhdessä oppilaitoksessa yrittäjät kävivät pitämässä teemaluentoja ajankohtaisista aiheista opiskelijayrittäjille.

ALL IN -hankkeen yhtenä tavoitteena oli yrittäjyyskasvatusverkoston luominen Satakuntaan. Verkoston muodostavat koulutuksenjärjestäjät, toisen asteen ammatilliset oppilaitokset Sataedu ja WinNova, Satakunnan ammattikorkeakoulu, Diakonia-ammattikorkeakoulu ja Turun yliopiston kauppakorkeakoulun Porin yksikkö. Verkostoon kuuluu myös yhteistyökumppaneita muun muassa Satakunnan Yrittäjät, Yes-verkosto, Finnish Business Angels Network, Porin seudun yrityspalveluyhdistys ry sekä Satakunnan TE-keskus ja lukuisat paikalliset yritykset ja kunnat. (Felin ym., 2018, 29.) Hankkeen aikana muodostui oppilaitosten yrittäjyysmentoreiden verkosto, jonka tavoitteena oli hyödyntää jokaisen mentorin osaamista, tiivistää oppilaitosten välistä yhteistyötä esimerkiksi järjestämällä tapahtumia, jotka ovat kaikkien oppilaitosten opiskelijoiden hyödynnettävissä. Alustavasti ideoitiin myös eri kouluasteiden opiskelijoiden välistä yhteistyötä.

Yrittämö tekee laajaa ja tiivistä yhteistyötä alueen yritysten, organisaatioiden ja muiden toimijoiden kanssa. Olennaista on myös yhteistyö oppilaitoksen sisällä, eri alojen kanssa. Yhteistyön muotoja ovat esimerkiksi toimeksiannot yrittäjyysleireille,

yrittäjätarinat, tapahtumat ja kilpailut, yrittäjätreffit sekä yrittäjyysopintojen kehittäminen osana verkostoa.

9.1.2. Tapahtumat osana Yrittämön toimintaa

Opetusministeriön (2009, 14) tavoitteena on, että yrittäjyys tuodaan esille yhtenä houkuttelevana uravaihtoehtona ja että yksilöiden yrittäjämäistä asennetta vahvistetaan. Yrittäjyyskasvatuksessa keskeisiä ovat toiminnallisuus, tekemällä oppiminen, kokeileminen, projektimaiset työtavat sekä yrittäjyyteen liittyvät kokemukset ja yritysysteistyö.

AMIS 2018 -tutkimuksen (2018, 34–35) mukaan vuonna 2018 noin 39 % opiskelijoista haluaisi tulevaisuudessa toimia yrittäjänä. Kehittämistyössä toteutetussa kyselyssä 60 % vastanneista kertoi, että mielessä on käynyt ajatus oman yrityksen perustamisesta, 41 % valitsi vaihtoehdon ”yrittäjyys kiinnostaa minua” ja 18 %:lla oli jo mielessä yritysidea.

Teemahaastatteluissa kysyttiin, miten oppilaitoksen markkinoivat yrittäjyysopintoja opiskelijoille. Vastauksista ilmeni, että yrittäjyysopintoja markkinoidaan pitkälti sähköpostin välityksellä mutta tehokkain tapa olisi face to face -markkinointi suoraan opettajille ja opiskelijoille. Kiinnostavat tapahtumat ovat yksi tapa saada aikaan face to face-kohtaamisia. Yrittämön järjestämien tapahtumien tavoitteena on aikaansaada innostusta ja kiinnostusta yrittäjyysopintoihin, tuoda yrittäjyys lähelle nuoria, näyttää, että yrittäjyys voi olla myös yksi uravaihtoehto. Tapahtumat toteutetaan rennolla otteella, nuoria innostavilla tavoilla.

Yrittämö järjestää erilaista yrittäjyyteen liittyviä tapahtumia ja teemapäiviä. Tapahtumien tavoitteena on innostaa opiskelijoita yrittäjyyteen. Esimerkiksi monissa oppilaitoksissa toteutetaan syksyisin, 5. syyskuuta, Yrittäjänpäivä-tapahtuma, joka on monesti laajennettu yrittäjyysviikoksi. Viikon aikana järjestetään erilaista yrittäjyyteen liittyvää ohjelmaa ja toimintaa. ALL IN -hankkeessa ideoitiin yritysideoakilpailu, joka sai nimekseen ALL IN PITCH. Hankkeen päätyttyä, kilpailun järjestäminen siirtyi SAMK:n yrityskehittämisen vastuulle ja se on toteutettu

vuosittain oppilaitoksen yrittäjyysviikon aikana. Kilpailussa on kolme sarjaa: ammatillinen toinen aste, korkea-aste ja yhteiskunnallinen yrittäjyys. Kilpailu on avoin kaikille satakuntalaisille opiskelijoille. Oppilaitoksissa järjestetään alkukarsinnat, joiden voittajat pääsevät osallistumaan varsinaiseen kilpailuun. Kunkin sarjan parhaat tiimit pitchaavat eli esittävät ideansa yleisön edessä. Kilpailun raati, johon kuuluu paikallisten yritysten ja organisaatioiden johtoa, valitsee voittajat. Kilpailu, jonka pääpalkintoina on tuhat euroa / sarja, on koettu merkittäväksi tavaksi innostaa opiskelijoita yritysideoiden kehittelyyn. Yrittämö koordinoi ja järjestää ALL IN PITCH-kilpailun alkukarsinnat WinNovassa, lisäksi yrittäjyysmentorit valmentavat opiskelijoita pitchaamisessa.

Teemahaastatteluissa ilmeni myös, että WISIO on alkanut järjestää vuosittain, yhteistyössä yrittäjähdistyksen omistajanvaihdoskoordinaattorin kanssa, yrittäjänvaihdos-klinikkaa. Tapahtumaan kutsutaan valmistuvia opiskelijoita, niin nuoria kuin aikuisiakin ja siihen osallistuu myös yrittäjiä, jotka etsivät toiminnalleen jatkajaa. Yrittäjänvaihdos-klinikka oli haastatteluhetkellä suhteellisen uusi tapahtuma ja suunnitelmissa oli jo kehittää tapahtumaa edelleen, sillä se koettiin varsin hyvänä tapana edistää opiskelijoiden yrittäjyyttä.

Yrittämön toimintaan kuuluu myös yrittäjyyden tukeminen ja edistäminen. Yrittäjyyskyselystä ilmeni, että opiskelijat ovat kiinnostuneita osana opintoja myös yhteistyöstä yrittäjien kanssa 52 %, Päivä Johtajana -ohjelmasta 43 %, kesäyrittäjyydestä 33 %, erilaisista myyntitapahtumista 31 % ja yrittäjätarinoista 27 %. Näihin toiveisiin Yrittämö vastaa järjestämällä popup-tapahtumia yritysideoiden testaamiseksi ja kehittämiseksi sekä myynnin edistämiseksi, niin oppilaitoksen kuin muissakin tiloissa. Yrittämö koordinoi yhteistyössä Nuorkauppakamarin kanssa Päivä Johtajana -ohjelman suorittamista.

Yrittämön toimintaan kuuluvat myös yrittäjätreffit, opiskelijayrittäjien kohtaamiset, joissa tavoitteena on synnyttää uusia kumppanuuksia, verkostoja ja yhteistyötä. Yrittäjätrefeissä nuorten yrittäjien on myös mahdollista vaihtaa ajatuksia, kokemuksia ja saada vertaistukea yrittäjyyteen. Treffeille kutsutaan myös vierailevia asiantuntijoita ja yrittäjiä kertomaan omaa yrittäjätarinaansa.

9.1.3 Yrittäjyysopinnot Yrittämössä

Kysely

Karvin kehittämissuositusten (2018, 77) mukaan opiskelijoille tulisi heti opiskelun alkuvaiheessa tiedottaa mahdollisuudesta sisällyttää yrittäjyyttä osaksi tutkintoa ja kartoittaa, onko joukossa niitä, joita yrittäjyys kiinnostaa. Käytännössä yrittäjyyskyselyn voisi toteuttaa sähköisenä kyselynä, joka kehitettiin tässä kehittämistyössä. Tärkeää on myös perehdyttää, varsinkin vastuuopettajat, yrittäjyysopintojen suorittamisesta ja Yrittämön toiminnasta, jotta he osaavat tarvittaessa ohjeistaa opiskelijaa.

Kaikki perustutkinto-opiskelijat suorittavat yhteisten tutkinnon osien opinnot ensimmäisen opiskeluvuoden aikana. Yhteisten tutkinnon osien opintoihin sisältyy myös yrittäjyysopintoja, yksi osaamispiste *yrittäjyys- ja yrittäjämäinen toiminta*. Olisi luontevaa, että kysely kiinnostuksesta suorittaa yrittäjyysopintoja, teetetäisiin näiden opintojen aikana, esimerkiksi kurssin loppuvaiheessa. Näin tavoitettaisiin lähes kaikki perustutkinto-opiskelijat opintojen alkuvaiheessa ja löydetäisiin ne, jotka haluavat suorittaa yrittäjyysopintoja.

Paras tapa markkinoida yrittäjyysopintoja on teemahaastattelujen mukaan face to face -markkinointi. Yrittäjyysmentorit voivat myös kiertää ryhmissä esittelemässä yrittäjyysopintojen suorittamista ja teettää opiskelijoille yrittäjyyskysely. Tässä kehittämistyössä tehty kysely toimii hyvin myös mobiililaitteissa, joten opiskelijoiden vastaaminen siihen on helppoa.

Yrittäjyysopintojen oppimisympäristöt

Kahdessa teemahaastattelun kohteena olevassa ammatillisessa oppilaitoksessa oli mahdollista suorittaa yhteisten tutkinnon osien *yrittäjyys- ja yrittäjämäinen toiminta*, yrittäjyysleirillä. Oppilaitoksissa oli yrittäjyysleireistä erittäin positiivisia kokemuksia, kipinä yrittäjyyteen oli saattanut syttyä juuri tällaisella leirillä. Leireillä opitaan myös monia yrittäjyydessä tarvittavia taitoja kuten innovointia, yhdessä toimimista, tiimityötä, neuvottelutaitoja ja ongelmanratkaisua. Ennen kaikkea leiri on

toiminnallinen, nuorilta nuorille ja tekemällä oppimiseen perustuva tapa oppia yrittäjyyttä ja saada yrittäjyyteen ensikosketus.

Muutamia vuosia sitten liiketalouden, matkailun ja tietojenkäsittelyn opiskelijoiden oli mahdollista suorittaa NY24h-leirillä kyseinen kurssi. Leirin toteutettiin nuorilta nuorille -periaatteella eli sen suunnittelivat ja ohjasivat toisen ja kolmannen vuoden opiskelijat. Nuoret opiskelijat olivat pääsääntöisesti hyvin tyytyväisiä tähän erilaiseen tapaan suorittaa kurssi. Olihan se elämys, kun leirille osallistui lähes 100 nuorta ja koulussa vietettiin myös yö. Leiri lisäsi nykyisin paljon puhuttua yhteisöllisyyttä, lisäksi se mahdollisti vapaa-ajan rastien ja -ohjelman ansiosta mukavan ja varsin erilaisen tavan suorittaa kurssi. Kysyttäessä nuorilta opintojen loppuvaiheessa, mitä oli jäänyt mieleen kolmen vuoden opinnoista, oli vastauksena hyvin usein yrittäjyysleiri.

Opiskelijoille teetetyssä kyselyssä ilmeni, että vain 7 % vastanneista oli kiinnostunut yrittäjyysleiristä. Selittykö alhainen prosentti sillä, kuinka moni vastaajista ymmärsi, että kyse oli todennäköisesti hyvin erilaisesta leiristä, kuin he ovat aiemmin kokeneet. Yrittämön toimintaan kuuluu myös eri mittaisten yrittäjyysleirien järjestäminen yhteistyössä eri alojen opiskelijoiden kanssa, kuten WISIO:sa on tehty. Leirit perustuvat paikallisen elinkeinoelämän toimeksiantoihin tai ne toteutetaan osana ammatillisia opintoja. Eripituisia leirejä voidaan toteuttaa myös yrittäjyysopintojen alkuvaiheessa esimerkiksi yritysideoinnissa. Leirien toteuttamisessa tehdään myös yhteistyötä mentori- ja yhteistyöverkoston kanssa.

Taina Järvi (2013, 64–65) näkee yrittäjyyden oppimisessa ammatillisella toisella asteella keskeisimpinä sen, että opiskelija saa koulutuksesta valmiuksia yrittäjyyteen. Oma pienimuotoinen yritystoiminta oppimisympäristönä tukee hyvin näiden valmiuksien oppimista. Oman yritystoiminnan myötä opiskelijat oppivat mahdollisuuksien havaitsemista ideoissaan ja kehittäessään yrityksensä toimintaa, samoin mahdollistuvat myös riskin ja epävarmuuden sietämisen sekä päätöksenteon oppiminen ja päätösten seurausten hyväksyminen. Oman yritystoiminnan myötä opiskelijat pääsevät tutustumaan yrittäjän elämiseen ja aidoissa työelämän oppimisympäristöissä toimimista.

Ammatillisten valinnaisten tutkinnon osien, *yrittäjyysopintojen ja yritystoiminnan toteuttamista* varten, yrittäjyyskyselyssä kartoitettiin, millainen tapa suorittaa yrittäjyysopintoja kiinnostaisi opiskelijaa. Vastauksista ilmeni, että 31 % haluaisi harjoitella yrittäjyyttä toimimalla yrittäjänä, verkko-opintoja toivoi 28 %, yrityksen olisi valmis perustamaan 26 % jos saisi siihen tukea yrittäjyysopettajalta ja kevytyrittäjänä olisi kiinnostunut toimimaan 24 % vastaajista. Lisäksi kesäyrittäjyydestä oli kiinnostunut 33 % vastaajista.

Teemahaastattelussa korostui usean eri mallin tai ohjelman käyttö yrittäjyyden oppimisympäristönä. Käytössä olivat vuosi yrittäjänä -ohjelma, 4H-yrittäjyys, osuuskunta ja kevytyrittäjyys. Kaikki nämä mahdollistavat yrittäjyyden harjoittelun. Yhteistä kaikissa haastatelluissa oppilaitoksissa oli oppilaitoksen tilojen ja välineiden käytön mahdollistaminen opiskelijoiden yritystoiminnassa. Yrittäjät maksoivat oppilaitokselle vuokraa tilojen käytöstä ja käyttö perustui tarkasti laadittuihin sopimuksiin. Yhdessä oppilaitoksessa vastaaja korosti oppilaitoksen tilojen mahdollisimman laajaa käyttöä: ”miksi pitää kalliita tiloja tyhjiään esimerkiksi lomien, iltojen ja viikonloppujen aikana, kun niitä voisi hyödyntää esimerkiksi opiskelijayrittäjien toiminnassa”. Yrittämässä on vankka tietämys yrittäjyysopintojen erilaisista suoritustavoista ja -ohjelmista, opiskelijan liikeidean ja tarpeen mukaisesti valitaan juuri hänelle parhaiten soveltuva ohjelma tai malli. Yrittämöllä on tiiviit suhteet paikallisiin yrittäjyyden parissa toimiviin tahoihin ja se tekee yhteistyötä näiden kanssa ohjelmien toteuttamisessa. Yrittämö pyrkii edistämään WinNovassa mallia, jossa oppilaitoksen tilojen käyttö opiskelijayrittäjyydessä on mahdollista.

Ammatillisen koulutuksen reformin myötä opintojen suorittamiseen kuluva aika pyritään lyhentämään. Aiemmin ammatillisen perustutkinnon suorittaminen kesti kolme vuotta, nykyisin aikaa kuluu noin kaksi ja puoli vuotta ja tavoitteeksi on asetettu kaksi vuotta. Tämä mahdollistuu monestakin syystä. Oppiminen tapahtuu entistä enemmän työelämässä ja oppilaitoksessa on otettu käyttöön niin sanottu kesäjakso, jolloin opiskelu jatkuu kesäkuun ajan pääsääntöisesti työpaikoilla. Opintojaan voi edistää myös toimimalla yrittäjänä kesäajaksolla.

Kun opiskelija on kesäajaksolla työelämässä, edellytyksenä on, että ohjaava opettaja tekee ohjauksikäyntejä työpaikoille ja on opiskelijan tavoitettavissa. Myös

kesäyrittäjyydessä on tärkeää, että opiskelijat saavat tarvittaessa tukea oppilaitoksesta. Yrittämön mentorit ovat tavoitettavissa kesäjaksos ajan. Ammatillisten opettajien siirtyminen vuosityöaikaan mahdollistaa, aiemmasta poiketen, kesäloman jakamisen useampaan osaan.

Mentorointi

Opettajan rooli on muuttunut viimeistään ammatillisen koulutuksen reformin myötä ohjaajaksi, valmentajaksi, tukijaksi sekä oppimistilanteiden ja -mahdollisuuksien organisoijaksi. Amisreformin mukaan “opettaja ohjaa ja tukee sekä arvioi ja tunnustaa aiemmin hankitun osaamisen” (Opetus- ja kulttuuriministeriön www-sivut 2019).

Mentorointia voidaan kuvata ohjauksellisena toimintana, jossa aktoria eli mentoroitavaa ohjaa kokeneempi eli mentori. Mentoroinnissa keskeistä aktorin oppiminen ja kehittyminen mentorin tuen avulla. Mentorointisuhteen perustana on vuorovaikutus ja luottamuksellinen suhde. Hyvä esimerkki mentoroinnista tulee historian mestari-kisälli-oppimisesta. (Kupias & Salo 2014, 11–13.)

Ristikangas ym. (2014, 25–31) nostavat mentoroinnin keskiöön valmentavan mentoroinnin mallin. Valmentavassa mentoroinnissa korostuvat tuen antaminen mentoroitavan tarpeeseen, osapuolten tasavertainen suhde, molempien osapuolten kokemuksista oppiminen sekä selkeä tarkoitus ja tavoite. Valmentavassa mentoroinnissa mentorin roolit vaihtelevat coachaajasta, kokemusten jakajaan, konsultista, ohjattavaltaan oppijaksi. Mentorointisuhde perustuu kahden ihmisen väliseen luottamukselliseen kumppanuussuhteeseen. Valmentavat mentorit toimivat mentoroitavien apuna ja tukena esimerkiksi monimutkaisten asioiden päätöksenteossa, näkemysten selkiyttämisessä ja uusien näkemysten tarjoajina. Huomioitavaa on, että mentori ei ratko ongelmia tai tee päätöksiä mentoroitavan puolesta, vaan hänen roolinsa on auttaa näkemään ja suunnittelemaan erilaisia tapoja selvitä tilanteista.

Yrittäjyyskyselystä selvisi, että 65 % vastanneista toivoi yrittäjyysopintojen suorittamisessa henkilökohtaista ohjausta ja 26 % kertoi olevansa halukas perustamaan yrityksen, jos saisi siihen tukea yrittäjyysopettajalta. Teemahaastatteluista selvisi, että

kaikissa oppilaitoksissa yrittäjyysopintojen ohjauksessa käytettiin henkilökohtaista ohjausta ja opetus toteutettiin erisisältöisillä teemapäivillä.

Teemahaastattelussa yhden oppilaitoksen edustaja kertoi, että valmentaminen yrittäjyysopinnoissa on ollut heille iso löytö, sen avulla on voitu mahdollistaa opiskelijoiden yksilölliset tarpeet ja yritysten tukeminen niiden ollessa eri vaiheissa. Yrittämössä opiskelijan ohjaaminen perustuu henkilökohtaiseen ohjaukseen, mentorointiin. Mentorointia voidaan toteuttaa henkilökohtaisilla tapaamisilla, eri viestintäkanavien avulla, esimerkiksi Teams, verkko-oppimisympäristö IT'S Learning, puhelimitse tai erilaisilla viestisovelluksilla. Lukuvuoteen suunnitellaan eri sisältöisiä teemapäiviä, joihin opiskelija osallistuu oman tarpeensa mukaan. Myös teemapäivät voidaan toteuttaa eri tavoin, lähi- tai etätoteutuksena.

9.1.4 Opettajat

YES korostaa pari- ja tiimiopettajuuden merkitystä yrittäjyyskasvatuksen oppimisympäristöissä. Karvin kehittämissuosituksissa yrittäjyyden opettamisessa opettajia tulisi kannustaa integroimaan yrittäjyyttä sekä ammatillisiin että yhteisten tutkinnon osien opintoihin. Opettajien toivotaan myös eri aineiden opinnoissa kertovan sisältöjen yhteydestä yrittäjyyteen. (YES Varsinais-Suomen [www-sivut](http://www.yes.fi), Huusko ym., 2018, 78.)

Vastuupettajat ohjaavat oman ryhmänsä opiskelijoita koko opintojen ajan. He käyvät useita HOKS-keskusteluja opiskelijoiden kanssa ja näiden keskustelujen tavoitteena on suunnitella kullekin opiskelijalle henkilökohtainen oppimispolku tutkinnon suorittamiseen. On siis erityisen tärkeää, että opettajilla on tietoa Yrittämöstä ja yrittäjyysopintojen suorittamisesta. Tässä yhden luukun taktiikka on avainasemassa. Opiskelija kiinnostuu yrittäjyysopinnoista, opettaja ohjaa hänet Yrittämöön tai opettaja voi ilmoittaa Yrittämöön opiskelijan olevan kiinnostunut yrittäjyysopintojen suorittamisesta, jolloin mentorit ottavat opiskelijaan yhteyttä. Ei siis juokseteta opiskelijaa ovelta toiselle, vaan on yksi taho, joka hoitaa keskitetysti asiaa.

Teemahaastatteluihin korostettiin yhteistyötä opettajien kanssa. Oppilaitoksissa on toteutettu pariopettajuutta siten, että yrittäjyysmentori on mukana ammatillisten aineiden tunneilla yrittäjyyden asiantuntijana. Myös opiskelijayrittäjien valmentaminen opettajakollegan kanssa on koettu hyväksi tavaksi toimia. Face to face -markkinoinnin on todettu olevan tehokas markkinoinnin muoto, niinpä opettajia on myös hyödynnetty yrittäjyysopintojen ja -tapahtumien markkinoinnissa opiskelijoille.

Yrittämö tekee yhteistyötä sekä ammatillisten että yhteisten aineiden opettajien kanssa yrittäjyyden integroimiseksi osaksi opintoja. Yrittämö myös valmentaa ja tukee opettajia yrittäjyyskasvatuksen ja yrittäjyyden ottamisen osaksi opintoja.

10 POHDINTA

Tämä kehittämistyö sai alkusysäyksen ALL IN -Satakunnan kaikkien opiskelijoiden yhteinen yrityskehittäjä -hankkeesta, jossa ideoitiin ja kokeiltiin monia erilaisia yrittäjyyteen liittyviä tapahtumia, työkaluja ja menetelmiä. Hankkeen aikana tutustuttiin myös SAMK:in yrityskehittäjämöön ja sen toimintaan osana yrittäjyyden oppimista.

Tämän kehittämistyön tavoitteena oli suunnitella WinNovaan toimintamalli Yrittämöstä, yrittäjyyden oppimiskeskuksesta, jossa opiskelijat voivat suorittaa yrittäjyysopintoja osana tutkintoaan. Kehittämistyön tuloksena kohdeorganisaatioon voitaisiin kehittää opiskelijoita palveleva yrittäjyyden oppimiskeskus. Paikka, joka mahdollistaisi opiskelijoille yrittäjyyden oppimisen ja kokeilemisen tuetusti, erilaisissa oppimisympäristöissä.

Kehittämistyön kohdeorganisaationa oli Länsirannikon Koulutus Oy WinNova, toisen asteen moniammatillinen oppilaitos Satakunnassa, jossa järjestetään ammatillista perus-, lisä- ja täydennyskoulutusta.

Kehittämistyön tutkimuskysymys oli, *millainen toimintamalli palvelee parhaiten yrittäjyyden oppimista ja yrittäjyys- tutkinnon osien suorittamista ammatillisessa perustutkinnossa?* Ratkaisua kysymykseen lähdettiin hakemaan perehtymällä yrittäjyyskasvatuksen laajaan aineistoon. Tietoa kerrytettiin myös toteuttamalla kolme teemahaastattelua moniammatillisiin oppilaitoksiin, joissa yrittäjyysopintojen suorittaminen kaikkien alojen opiskelijoille on jo mahdollista ja joissa on kehitetty toimiva malli opintojen suorittamiseen. Tavoitteena oli haastatella oppilaitosten keskeisiä henkilöitä, jotka ovat olleet mukana yrittäjyysopintojen kehittämisprosessissa ja jotka toimivat työssään ohjaavina opettajina yrittäjyysopintojen parissa. Ratkaisuehdotukseen pääsemistä helpotti osaltaan myös se, että kehittämistyön tekijä oli jo usean vuoden ajan opettanut yrityksessä toimiminen -tutkinnon osaa Vuosi yrittäjänä -ohjelmassa. Ohjelman toteuttamisen myötä oli kertynyt kokemusta myös pari- ja tiimiopettajuudesta, joten tekijällä oli jo kohtuullisen hyvä kuva yrittäjyysopintojen suorittamisesta ja ammattiosaamisen näyttöjen toteuttamisesta.

Apukysymyksenä kehittämistyössä oli, *kuinka laajasti opiskelijat ovat kiinnostuneita suorittamaan yrittäjyysopintoja osana tutkintoa.* Kysymykseen lähdettiin hakemaan vastausta suunnittelemalla ja toteuttamalla sähköinen kysely kiinnostuksesta suorittaa yrittäjyysopintoja osana tutkintoa. Kysely toteutettiin huhti-toukokuussa 2019 WinNovan perustutkintoa suorittaville opiskelijoille. Kysely lähetettiin sähköpostilla 3088 opiskelijalle ja siihen vastasi 395 opiskelijaa. Vastausprosentti siis jäi alhaiseksi, ollen 12,79. Matalaa vastausprosenttia selittää osaltaan se, että 3088 määrässä ovat mukana kaikki WinNovan opiskelijat, eivät vain perustutkintoa suorittavat. Kehittämistyön tekijä selvitti, oliko olemassa sähköpostiryhmää, joka olisi vain perustutkinto-opiskelijoille, mutta sellaista ei ollut. Kysely pystyttiin kohdentamaan valitulle kohderyhmälle siis vain otsikoinnin kautta. Perustutkintoa suorittavien määrä olisi ehkä selvinnyt opintohallinnon rekisteristä mutta se ei olisi korreloinut sähköpostiryhmän nimien kanssa. Kyselystä selvisi, että 37 % vastaajista oli kiinnostunut suorittamaan yrittäjyysopintoja koulutuksen aikana. Tulos on samansuuntainen AMIS-tutkimuksen (2018, 34) tuloksen kanssa, jossa noin 39 % opiskelijoista haluaisi tulevaisuudessa toimia yrittäjinä.

Toinen apukysymys oli *millainen pitäisi yrittäjyyden oppimisympäristön olla, jotta se vastaisi yrittäjyyskasvatuksen tavoitteisiin*. Vastausta lähdettiin hakemaan perehtymällä kirjallisuuteen, tutkimuksiin ja eri organisaatioiden tuottamiin materiaaleihin sekä toteuttamalla teemahaastatteluja. Haastattelujen yhtenä teemana olivat yrittäjyyden oppimisympäristöt. Selvisi, että oppilaitoksissa käytettiin rinnakkain useita eri oppimisympäristöjä. Keskusteluissa saatiin myös paljon kokemusperäistä tietoa oppimisympäristöjen toimivuudesta osana oppimista. Keskustelua käytiin myös yrittäjyysopintojen suorittamisesta verkossa, asia, jota tänä päivänä pyritään edistämään monenlaisten asioiden oppimisessa. Yhdellä haastateltavalla oli varsin vankka mielipide yrittäjyyden oppimiseen verkossa:

” Yrittäjyys verkko-opintoina, ehkä se menee, jos joku aikuinen tarvii suorituksen, silloin voisin suositella sitä mutta nuorelle, opeta yrittäjyyttä verkossa niin onhan se nyt ihan absurdi ajatus koska yrittäjyys on tekemistä, innostumista ja sellaisia ahaa-elämyksiä. Verkko-opintoina yrittäjyys, sehän on ihan tekninen suoritus, yrittäjyys hän on niin paljon muutakin kuin teoriaa. Jos verkossa suorittaa yrittäjyyttä niin kyllä sulta kuolee se viimeinenkin yrittämisen halu. Vähän pelkään, että siinä käy niin ”.

Kolmas apututkimuskysymys oli, *miten yrittäjyysopintojen suorittamisessa huomioidaan ammatillisen koulutuksen reformin periaatteet*. Ammatillisen koulutuksen reformi tuli voimaan 1.1.2018 ja sen perusajatuksena on osaamisperusteisuus, asiakaslähtöisyys, työpaikoilla tapahtuva oppiminen ja yksilölliset opintopolut. Reformin myötä opiskelijalle tuli opintoihin lisää valinnaisuutta, opintojen suorittaminen alkoi perustua henkilökohtaisen osaamisen kehittämissuunnitelmaan ja opiskelija voi valita sellaisia opintoja, joihin hänellä ei ole vielä osaamista mutta jotka häntä kiinnostavat. Ammatillisen koulutuksen reformin myötä uudistuivat myös tutkintojen perusteet ja siinä kaikkiin ammatillisiin perustutkintoihin sisällytettiin kaksi valinnaista tutkinnon osaa, *yrittäjyys* ja *yrittäjyys*. Yrittäjyyden oppiminen nähdään siis tärkeäksi ja halutaan mahdollistaa sen valitseminen kaikkien alojen opiskelijoille. Reformin yhtenä tavoitteena on myös opiskeluajan lyhentäminen ja tämä mahdollistuu esimerkiksi ottamalla käyttöön kesäjakso eli opinnot etenevät myös kesällä. Monet kunnat, esimerkiksi Rauma, ovat lähteneet tukemaan nuorten yrittäjyyttä antamalla rahallista tukea kesäyrittäjyyteen.

Teemahaastattelut kohdistettiin kolmeen moniammatilliseen oppilaitokseen Etelä- ja Länsi-Suomen alueella. Haastatteluja olisi voinut kohdistaa useampaan oppilaitokseen eri puolille Suomea. Näin olisi saatu laajempi kuva yrittäjyysopintojen suorittamisesta. Nämä kolme haastattelua antavat kuitenkin suuntaa antavan käsityksen siitä, miten yrittäjyysopintoja ammatillisissa oppilaitoksissa toteutetaan.

Tämän kehittämistyön tavoitteena oli luoda toimintamalli yrittäjyuden oppimiskeskuksesta ja antaa kehittämisideoita sen toteuttamiseksi. Kehittämistyön aihe oli ajankohtainen ja työ saavutti sille asetetut tavoitteet, kehittämisideoiden perusteella oppilaitokseen voidaan kehittää uudenlainen oppimiskeskus yrittäjyysopintojen suorittamiseen.

Tämän kehittämistyön jatkotutkimuksena olisi kiinnostavaa selvittää, miten Yrittämössä yrittäjyysopintoja suorittaneet opiskelijat kokivat tällaisen mallin tukevan yrittäjyuden oppimista ja millainen malli palvelisi koko perustutkinnon suorittamista yrittäjyuden kautta.

LÄHTEET

4H-yhdistyksen www-sivut 2019. Viitattu 28.7.19. <https://4h.fi/>

ALL IN Satakunnan kaikkien opiskelijoiden yhteinen yrityskiihdyttämö. Hankesuunnitelma version 1.00 – 5.2

Ammattiosaamisen kehittämissyhistys AMKE ry:n www-sivut 2019. Viitattu 27.7.2019. <https://www.amke.fi/>

Anita Saaranen-Kauppinen & Anna Puusniekka. 2006. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto. <https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus>. Viitattu 15.10.2019

Eriksson, P. & Koistinen, K. 2014. Monenlainen tapaustutkimus. Kuluttajatutkimuskeskus. 2014. Viitattu 23.11.2021. <http://hdl.handle.net/10138/153032>

Euroopan komissio, Vihreä kirja. Yrittäjyys Euroopassa. 2003. Viitattu 27.10.2018. <https://docplayer.fi/13164235-Euroopan-yhteisojen-komissio-vihrea-kirja-yrittajyys-euroopassa-komission-esittama.html>

Euroopan komission www-sivut. Viitattu 6.7.2019. <https://ec.europa.eu>

Felin, A., Kollar, N., Kostilainen, H., Marjanen, P., Martikkala, P., Mikkola, M. & Nieminen, L. 2018. ALL IN! Kokemuksia tuloksellisesta yrittäjyyskasvatuksesta. Ulvila: Plusprint

Helsingin yrittäjyyskasvatusohjelma 2012. Yhdessä oppien teemme rohkeaa ja poreilevaa yrittäjyyttä Stadiin. Viitattu 13.5.2020. https://yesverkosto.fi/wp-content/uploads/2019/02/Helsingin_ohjelma_esite.pdf

Huusko, M., Vettenniemi, J., Hievanen, R., Tuurnas, A., Hietala, R., Kolhinen, J. & Ruskovaara, E. 2018. Yrittämään oppii yrittämällä. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. Tampere: PunaMusta Oy

Itä-Suomen yliopiston www-sivut. Viitattu 18.7.2019. <https://www.uef.fi/web/flip-paus/oppimisymparistot>

Jyväskylän yliopiston www-sivut. Viitattu 7.7.2020 ja 8.12.2021. <https://koppa.jyu.fi/>

Järvi, T. 2013. Akateeminen väitöskirja. ”Yrittäjyyden oppiminen ammatillisella toisella asteella.” Lapin yliopistokustannus.

Koiranen, M. & Peltonen, M. 1995. Yrittäjyyskasvatus. Valkeakoski: Konetuumat Oy.

Kupias, P. & Salo, M. 2014. Mentorointi 4.0. Helsinki: Talentum

Kyrö, P. 2001. Yrittäjyyskasvatuksen pedagogisia lähtökohtia pohtimassa. Aikuis-
kasvatus 2/01, 99.

Laki ammatillisesta koulutuksesta. 2017. L 11.8.2017/531.

Lehtonen, S., Simola, L., Vainio, J. & Nieminen, T. n.d. Yrittäjyyskasvatuksen työ-
kirja opettajille, rehtoreille ja työelämän yhteistyökumppaneille. 2.p. Valtakunnalli-
nen YES ry.

Luukkainen, O. & Wuorinen, J. 2002. Yrittävä elämänsen. Jyväskylä: PS kustan-
nus.

Länsirannikon Koulutus Oy WinNovan www-sivut. Viitattu 15.3.2020 ja 22.11.2021
www.winnova.fi

Manninen J. 2019. Oppimisympäristöajattelu. Viitattu 18.7.2019.
<https://www.uef.fi/web/flippaus/oppimisymparistot>

Nuori Yrittäjyys Ry:n www-sivut. Viitattu 2.4.2018. <https://nuoriyrittajyys.fi/>

NY Vuosi Yrittäjänä -ohjelman www-sivut. Viitattu 27.7.2019. <https://nyvuosiyrittajana.fi/>

Ojasalo, K., Moilanen, T. & Ritalahti, J. 2015. Kehittämistyön menetelmät, Uuden-
laista osaamista liiketoimintaan. 3–4 p. Helsinki: Sanoma Pro Oy

Opetus- ja kulttuuriministeriön www-sivut. Viitattu 15.3.2019.
<https://minedu.fi/yrittajyyslinjaukset>

Opetus- ja kulttuuriministeriön www-sivut. Viitattu 2.4.2018, 7.7.2019 ja 15.3.2020.
<https://minedu.fi>

Opetus- ja kulttuuriministeriön www-sivut. Viitattu 20.7.2019 [https://minedu.fi/do-
cuments/1410845/4297550/OKM+AKR+mika+muuttuu+opiskelija.pdf/6952c82f-
92af-4c9d-853b-7e1ed1b3ed7b/OKM+AKR+mika+muuttuu+opiskelija.pdf.pdf](https://minedu.fi/documents/1410845/4297550/OKM+AKR+mika+muuttuu+opiskelija.pdf/6952c82f-92af-4c9d-853b-7e1ed1b3ed7b/OKM+AKR+mika+muuttuu+opiskelija.pdf.pdf)

Opetus- ja kulttuuriministeriön www-sivut. Viitattu 20.7.2019 [https://minedu.fi/tut-
kintojarjestelma](https://minedu.fi/tutkintojarjestelma)

Opetushallituksen www-sivut. Viitattu 13.3.2019.
[https://www.edu.fi/ammattikoulutus/elinikaisen_oppimisen_ avaintaidot/aloite-
kyky_ ja_yrittajyys/yrittajyyskasvatus_ ja_opettaja](https://www.edu.fi/ammattikoulutus/elinikaisen_oppimisen_avaintaidot/aloitekyky_ ja_yrittajyys/yrittajyyskasvatus_ ja_opettaja)

Opintopolku www-sivut. ePerusteet. Viitattu 21.7.2019 ja 24.5.2020. [https://opinto-
polku.fi/wp/fi/](https://opintopolku.fi/wp/fi/)

Osallistava ja osaava Suomi – sosiaalisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestävä yh-
teiskunta. Pääministeri Rinteen hallitusohjelma 2019. Valtioneuvosto. Valtioneuvos-
ton julkaisuja 2019:31. Viitattu 5.7.2019.
<https://valtioneuvosto.fi/rinteen-hallitus/hallitusohjelma>

Proposal for a RECOMMENDATION OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL on key competences for lifelong learning. 2005. Brussels: Comission of the European communities. Viitattu 15.12.2018. [https://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2004_2009/documents/com/com_com\(2005\)0548_/com_com\(2005\)0548_en.pdf](https://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2004_2009/documents/com/com_com(2005)0548_/com_com(2005)0548_en.pdf)

Ratkaisujen Suomi. Pääministeri Juha Sipilän hallituksen strateginen ohjelma 29.5.2015. Valtioneuvosto. Hallituksen julkaisusarja 10/2015. Viitattu 27.10.2018. https://valtioneuvosto.fi/documents/10184/1427398/Ratkaisujen+Suomi_FI_YHDIS-TETTY_netti.pdf

Ristimäki, K. 2004. Yrittäjyyskasvatus. Järvenpää: Yrityssanoma Oy

Satakunnan maakuntaohjelma 2018–2021. 2017. Pori: Satakuntaliitto. Viitattu 11.8.2018. <http://www.satakuntaliitto.fi/maakuntaohjelma>

Suomen Opiskelija-Allianssi – OSKU ry. 2018. AMIS 2018 – tutkimus: elämää ammatillisten opiskelijoiden silmin. Helsinki: Nord Print

Suomen Yrittäjien www-sivut. Viitattu 28.7.2019. www.yrittajat.fi

Suomen Yrittäjät 2019. Opiskelumateriaali Yrittäjyysosaamista opettajille -verkkokurssilla, ”Merkityksellisyys on yrittäjyyden ajuri” 15.8.2019.

Troberg, E & Hytinkoski, P. 2018. Osuustoiminta oppimismallina yrittäjyyteen. Osuustoimintakeskus Pellervo. Viitattu 1.8.2019. <https://pellervo.fi/verkkokauppa/wp-content/uploads/2018/03/opiskelijaOSKopas.pdf>

Venkula, J. 2008. Tekemisen taito. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Vuorinen, I. 2001. Tuhat tapaa opettaa. 6. painos. Vammala: Vammalan Kirjapaino Oy.

Vuosi yrittäjänä www-sivut. Viitattu 1.6.2020. <https://vuosiyrittajana.fi>

YES Varsinais-Suomen www-sivut. Viitattu 12.7.2019. <https://yesverkosto.fi/varsinais-suomi>

Yrittäjyyskasvatuksen suuntaviivat. 2009. Valtioneuvosto: Opetusministeriö. Opetusministeriön julkaisuja 2009:7. Viitattu 15.12.2018. <http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/78869>

Yritä.fi yrityksen www-sivut. Tekijät Kukkonen, T. & Hiekkänen, K. Viitattu 28.7.2019. <https://yritä.fi>.

LIITE 1

WINNOVA

LÄNSIRANNIKON KOULUTUS OY

Kysely kiinnostuksesta suorittaa yrittäjyysopintoja

Hei Sinä WinNovan perustutkinto-opiskelija,

Kiinnostaisiko sinua voittaa S-ryhmän lahjakortti? Vastaa tähän kyselyyn ja olet mukana arvonnassa.

Tämän kyselytutkimuksen tavoitteena on selvittää WinNovan perustutkinto-opiskelijoiden kiinnostusta suorittaa yrittäjyysopintoja koulutuksen aikana. Vastausten perusteella WinNovaan tullaan suunnittelemaan valinnaisten yrittäjyys-opintojen tarjonta ja toteutustapa.

Kyselyyn vastaaminen vie vain muutaman minuutin ja vastauksesi on tutkimukselle erittäin arvokas. Vastaaminen tapahtuu anonyymisti ja kaikki vastaukset käsitellään luottamuksellisesti.

Kyselyn vastausaika päättyy 15.5.2019

Kiittäen

Anne Felin

Liiketoiminnan ja yrittäjyyden opettaja, Pori
Länsirannikon Koulutus Oy WinNova

1. Oletko kiinnostunut suorittamaan yrittäjyysopintoja koulutuksesi aikana? *

- Jos valitset kyllä niin kysely jatkuu.
- Jos valitset en niin kysely siirtyy sivulle 4 johon voit jättää yhteystietosi, jos haluat olla mukana palkintojen arvonnassa.

- Kyllä
 En

2. Millä paikkakunnalla opiskelet? *

- Porissa
 Raumalla
 Ulvilassa
 Laitilassa

3. Minkä alan opintoja suoritat? *

- Autoala ja logistiikka
- Elintarvikeala
- Graafinen ja viestintätekniiikka
- Hius- ja kauneudenhoitoala
- Kone-, metalli- ja energiatekniiikka
- Laboratorioala, paperi- ja prosessiteollisuus
- Lentokonetekniikka
- Liiketalous ja kauppa
- Luonto- ja ympäristöala / metsätalous
- Maahanmuuttajien koulutus
- Majoitus- ja ravitsemisala
- Matkailuala
- Merenkulkuala
- Musiikkiala
- Muu tekniikan ja liikenteen alan koulutus (mm. turvallisuusvalvoja, lentokoneasentaja)
- Puhtaus- ja kiinteistöpalvelut
- Puuala / Pintakäsittelyala
- Rakennusala ja talotekniikka
- Sosiaali- ja terveysala
- Sähkö- ja automaatiotekniikka
- Tieto- ja tietoliikennetekniikka
- Tieto- ja viestintätekniiikka
- Turvallisuusala
- Jokin muu, mikä
- En osaa sanoa

4. Minkä ikäinen olet? *

- 15 - 17-vuotias
- 18 - 30-vuotias
- yli 30-vuotias

5. Oletko ennen WinNovassa opiskelua suorittanut jotain yrittäjyysopintoja tai onko sinulla jotain aikaisempia kokemuksia yrittäjyydestä? *

(Voit valita useita vaihtoehtoja)

- en ole suorittanut yrittäjyysopintoja
- olen suorittanut yrittäjyysopintoja esim. Pikku-yrittäjät, Vuosi Yrittäjänä -ohjelma, 4H-yrittäjyys

- olen tällä hetkellä yrittäjä tai olen aikaisemmin toiminut yrittäjänä
- en osaa sanoa
- jokin muu vaihtoehto. Mikä?

6. Miksi haluaisit valita yrittäjyysopintoja osaksi opintojasi? *

(Voit valita useita vaihtoehtoja)

- Mielessäni on silloin tällöin käynyt ajatus oman yrityksen perustamisesta
- Minulla on osaamista, jonka varaan voisin perustaa yrityksen
- Minulla on jo mielessäni yritysidea
- Minulla on oma yritys
- Yrittäjyys kiinnostaa minua
- Jokin muu, mikä

7. Millaisesta tavasta suorittaa yrittäjyysopintoja olisit kiinnostunut? *

(Voit valita useita vaihtoehtoja)

Haluaisin harjoitella yrittäjyyttä toimimalla yrittäjänä (esim. Vuosi Yrittäjänä harjoitusyritystoiminta)

Vuosi yrittäjänä -ohjelmassa nuoret perustavat oikealla rahalla toimivan harjoitusyrityksen ja pyörittävät sitä lukuvuoden ajan.

- Yrityksen voi perustaa yksin tai ryhmässä. Yrittäjät voivat myydä omaa osaamistaan, esim. koirien ulkoilutus, lastenhoito, auton pesu, kynsienlaitto, ikkunoiden pesu, itse tehtyjä tuotteita esim. leivonnaisia, makeisia, vaatteita, koruja ja käsitöitä. Lukuvuoden aikana yritykset ovat osallistuneet erilaisiin myyntitapahtumiin ja ohjelmassa on mahdollista myös osallistua erilaisiin kilpailuihin.
  - Suorittaisin yrittäjyysopinnot mieluiten verkko-opintoina
  - Olisin valmis perustamaan yrityksen ja saisin siihen tarvittaessa tukea yrittäjyysopettajilta
- Olisin mahdollisesti halukas toimimaan kevytyrittäjänä**
- Kevytyrittäjyys tarkoittaa sitä, että voit tehdä erilaisia töitä (esim. hiusten leikkaus, pihanhoitotyöt, talon maalaus, tietokoneen asennus) ja laskuttaa työstäsi laskutuspalvelu-yrityksen (esim. ukko, eezzy) kautta. Yritys maksaa sinulle palkan työstä, kun se on vähentänyt siitä kuluja.
- En osaa sanoa
  - Jokin muu tapa, mikä

8. Olisitko kiinnostunut jostain seuraavista osana yrittäjyysopintoja? *

(Voit valita useita vaihtoehtoja)

- Kesäyrittäjyys (kesäloman aikana yrittäjänä toimiminen)
- Erilaiset ideointikilpailut
- Yrittäjätarinat ("miten minusta tuli yrittäjä" -tarinat ja yrittäjien haastattelut)
- Yhteistyö paikallisten yritysten ja yrittäjien kanssa
- Yrittäjyysleirit (esim. NY MiniCamp 6h)
- Päivä Johtajana (opiskelija on päivän mukana johtajan työpäivässä)
- En osaa sanoa

Jotain muuta, mitä

9. Millaista toimintaa pitäisit itsellesi tärkeänä yrittäjyysopintojen suorittamisessa? *

(Voit valita useita vaihtoehtoja)

- Henkilökohtainen ohjaus ja neuvonta
- Yhteistyö yrittäjien kanssa
- Eri alojen opiskelijoiden välinen yhteistyö
- Myyntitapahtumat ja Pop Up -myynti esim. kauppakeskuksissa
- Oma opiskelijayrittäjien kohtaamispaikka oppilaitoksessa
- En osaa sanoa
- Jotain muuta, mitä

10. Missä vaiheessa opintojen aikana haluaisit suorittaa yrittäjyysopintoja? *

(Valitse yksi)

- Heti opintojen alussa (1. vuotena)
- Opintojen puolivälissä (2. vuotena)
- Opintojen loppuvaiheessa (3. vuotena)
- En osaa sanoa

11. Olisiko sinulla jotain muita toiveita tai ajatuksia yrittäjyysopintoihin liittyen?

12. Jos haluat olla mukana S-ryhmän lahjakorttien arvonnassa, jätä yhteystietosi

Etunimi

Sukunimi

Matkapuhelin

Arvonnassa voittaneille ilmoitetaan tekstiviestillä 20.5.2019 mennessä.

LIITE 2

**TEEMAHAASTATTELU YRITTÄJYYSOPINNOISTA, AMMATILLINEN
OPPILAITOS**

Haastateltavat:

1. KEITÄ OVAT OPISKELIJAT?
2. MITÄ TUTKINNON OSIA MAHDOLLISTA SUORITTA
YRITTÄJYYTEEN LIITTYEN? MILLÄ ERI TAVOILLA VOI
SUORITTA?
3. YRITTÄJYYSOPINTOJEN MARKKINOINTI JA TIEDOTTAMINEN
4. YRITTÄJYYDEN OPPIMISESSA KÄYTETYT MENETELMÄT JA
OPPIMISYMPÄRISTÖT
5. YRITTÄJYYSOPINTOJEN INTEGROINTI MUIHIN OPINTOIHIN
6. TOIMINTA KOULUTUKSEN JÄLKEEN: JATKO-OPINNOT JA
YRITTÄJYYS
7. ERITYISEN TUEN TARPEESSA OLEVAT OPISKELIJAT JA
YRITTÄJYYSOPINNOT